

T.C.
SIİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BAŞBAKAN NECMETTİN ERBAKAN'IN KONUŞMA METİNLERİNDE SÖZ
VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasır SEVGİLİ

Doç. Dr. Erhan AKIN

SIİRT-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ.....	VIII
ÖN SÖZ	IX
GİRİŞ	1
Amaç ve Önem	5
Sınırlılıklar	6
1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIDAN DİL VE SÖZCÜK.....	7
1.1. Dil	7
1.1.1. Siyaset Dili.....	8
1.2. Sözcük.....	9
1.2.1. Sözcüğün Tanımı ve Kapsamı	9
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIDAN SÖZ VARLIĞI	12
2.1. Söz Varlığı	12
2.1.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı	12
2.1.2. Türkçenin Söz Varlığı Üzerine	12
2.1.3. Söz Varlığının Ögeleri	13
2.1.3.1. Yabancı Sözcükler	13
2.1.3.2. Atasözleri	14
2.1.3.3. Deyimler	15
2.1.3.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)	16
2.1.3.5. Terimler	17
2.1.3.6. Kalıplaşmış İfadeler.....	18
2.1.3.7. Tekrar Öbekleri (İkilemeler).....	18
2.1.3.8. Argo	19
2.1.3.9. Mizah	20
3. BAŞBAKAN NECMETTİN ERBAKAN HAKKINDA	21
3.1. Necmettin Erbakan'ın Hayatı	21
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	23
4.1. Araştırmanın Modeli.....	23

4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	23
4.3. Verilerin Toplanması	25
4.4. Verilerin Analizi	26
5. BULGULAR.....	27
5.1. TBMM Genel Kurul Konuşmalarında Kullandığı Söz Varlığı Ögeleri	27
5.1.1. Kullandığı Sözcükler ve Kökenleri.....	27
5.1.2. Atasözleri	35
5.1.3. Deyimler	36
5.1.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)	44
5.1.5. Terimler	49
5.1.6. Kalıplaşmış İfadeler	63
5.1.7. Tekrar Öbekleri (İkilemeler).....	64
5.1.8. Argo	67
5.1.9. Mizahi İfadeler.....	68
5.2. TBMM Parti Grup Konuşmalarında Kullandığı Söz Varlığı Ögeleri.....	71
5.2.1. Atasözleri	71
5.2.2. Deyimler	71
5.2.3. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)	81
5.2.4. Terimler	86
5.2.5. Kalıplaşmış İfadeler	93
5.2.6. Tekrar Öbekleri (İkilemeler).....	94
5.2.7. Argo	98
5.2.8. Mizahi İfadeler.....	99
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	100
KAYNAKÇA	104
EKLER	107

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****BAŞBAKAN NECMETTİN ERBAKAN'IN KONUŞMA METİNLERİNDE SÖZ
VARLIĞI****Yasır SEVGİLİ****Danışman: Doç. Dr. Erhan AKIN****2021 Sayfa: X+116****Jüri: Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ****Doç. Dr. Erhan AKIN****Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA**

Bu çalışma, eski başbakanlarımızdan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın başbakanlık döneminde yapmış olduğu konuşmalar incelenmek suretiyle, konuşmalarında geçen söz varlığı unsurlarının tespiti amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında, TBMM Genel Kurul Konuşmaları ve TBMM Parti Grup Konuşmaları başlıkları altında toplam 19 konuşma metni incelenmiştir. Konuşma metinleri, belirlenen analiz çerçevesinde incelenmiş ve inceleme sonucunda belirlenen söz varlığı unsurları tasnif edilmiştir. Metindeki söz varlığı unsurları atasözleri, deyimler, kalıp sözler, terim anlam, kalıplaşmış ifadeler, tekrar öbekleri, argo ve yabancı sözcük kullanımı olmak üzere sekiz başlık altında incelenmiştir. Bunun yanı sıra, konuşmalarındaki mizahi ifadeler de incelenmiştir.

Parti Grup Konuşmaları ve Meclis Genel Kurul Konuşmaları, içerdikleri söz varlığı unsurları altında ayrı ayrı belirlenmiştir. Ancak aynı ana başlık altında kullanılan tekrar edilmiş söz varlığı unsurlarından sadece biri alınmıştır. Bu çalışmada, sözcüklerin köken olarak ait olduğu diller belirlenmiştir. Ayrıca iki ana başlık altında 129 deyim, 146 terim, 48 tekrar öbeği, 80 kalıp söz, dokuz (9) kalıplaşmış ifade, üç (3) argo ve bir (1) atasözü tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, mizahi olduğu düşünülen 20 ifadenin de kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Söz varlığı, konuşma, Erbakan, Başbakan*

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****VOCABULARY IN THE SPEECH TEXTS OF PRIME MINISTER,****NECMETTİN ERBAKAN****THESIS EXAMPLE****Yasır SEVGİLİ****Thesis Advisor: Doç. Dr. Erhan AKIN****2021, Page: X+116****Jury: Prof. Rezan KARAKAŞ****Assoc. Prof. Erhan Akın****Assoc. Prof. Bünyamin SARIKAYA**

In this study, it is aimed to determine vocabulary elements in the speeches of Prof. Dr. Necmettin Erbakan, one of our former prime ministers, in order to analyze his speeches during his prime ministry term.

Within the scope of the study, nineteen speech texts are analysed totally under the titles of General Assembly of Parliamentary and the Party Group Speeches. The speech texts are examined within the framework of the determined analysis and the vocabulary elements determined as a result of the analysis are classified. Vocabulary elements in the text are analysed under eight titles as proverbs, idioms, formulaic expression, term meaning, stereotypes, repetition phrases, slang and foreign word usage. In addition to this, the humorous expressions in his speeches are examined.

Speeches of the Party Group and General Assembly of the Parliament are determined separately under the vocabulary elements they contain. However, only one of the repeated vocabulary elements that are used under the same main title is received. In this study, the languages which the words belong to originally are determined. On the other hand, 129 idioms, 146 terms, forty-eight repetition phrases, eighty formulaic expressions, nine stereotypes, three slang expressions and one proverb are determined under two main titles. Moreover, it is resulted that twenty expressions thought to be humorous are also used.

Key Words: *Vocabulary, Speech, Erbakan, Prime Minister*

KISALTMALAR

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

GKK : Genel Kurul Konuşmaları

GK : Grup Konuşmaları

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Sözcüklerin Kökenlerine Göre Kullanım Sayısı	34
Şekil 2 Sözcüklerin Kökenlerine Göre Yüzdelik Dağılımı.....	35
Şekil 3 GKK Farklı Söz Varlığı Öğelerinin Sayısal Dağılımı	67
Şekil 4 GK Farklı Söz Varlığı Öğelerinin Sayısal Dağılımı.....	98

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1 Kullanılan Sözcüklerin Kökeni ve Kullanım Sayısı.....	27
Tablo 2 GKK Kullanılan Söz Varlığı Örnekleri.....	107
Tablo 3 GK Kullanılan Söz Varlığı Örnekleri.....	111

ÖN SÖZ

Önce söz vardı...

Türkçe, köklü geçmişi ve geniş coğrafyalara yayılması ile birçok dilin sahip olmadığı özelliklere sahip bir dildir. Türkçe, bu iki özelliğin etkisiyle kültürel etkileşimi yoğun olarak yaşamıştır. Bu tarihi geçmiş, coğrafi etki ve kültürel etkileşimin doğal bir sonucu olarak Türkçemiz zengin bir söz varlığına sahip olmuştur.

Türkçenin zenginliğini ortaya çıkarmak amacıyla yazılan ve konuşulan her şeyin özenle incelenmesi, gizli kalmış ya da varsa unutulmaya yüz tutmuş Türkçe ifadelerin gün yüzüne çıkarılması önem arz etmektedir.

Toplum nazarında devlet yöneticilerinin sözleri her zaman önemsenmiştir. Bu sözler hem toplumsal yapıya hem de tarihe yön verebilecek kadar etkili olabilmektedir. Taşlara kazınmış ilk yazılı Türkçe yazıtlar, o dönemin devlet yöneticilerine ait sözlerdir. Bu durumdan hareketle devleti yönetenlerin konuşmalarının, Türkçenin zenginliğini ortaya çıkarmak adına incelenmeye değer bir çalışma alanı olduğu kanısına varılmıştır.

“Başbakan Necmettin Erbakan’ın Konuşma Metinlerinde Söz Varlığı” adıyla hazırlanan bu çalışmanın, konuşma metnlerinin söz varlığı ile ilgili çalışma yapacak olan araştırmacılara katkı sunacağı düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın en başından itibaren, gerek konu seçimimde bana olan güveni gerek çalışma sürecindeki yönlendirmeleriyle desteğini esirgemeyen ve kendisine ulaşma noktasında hiçbir sorun yaşamadığım kıymetli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Erhan Akın'a teşekkür etmeyi üzerimde bir vazife olarak görüyorum.

Bu çalışmayı, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim kıymetli anneme ve babama; her zaman yanımda duran sevgili eşime ve hayatıma güzel anlamlar katan çocuklarım Farah Âlâ ile Ahmet Safa'ya ithaf ediyorum.

GİRİŞ

İnsanlar arasında bir anlaşma aracı olan dil, doğal vasıta olması bakımından alternatifi olmayan yegâne unsurdur. Bu özellik, insanlığın ilk gününden bugününe kadar süregelmiştir. Ancak dünyada tek bir dilin konuşulmadığı, her milletin hatta her kabilenin bile ayrı ayrı dilleri konuştukları bilinmektedir. İnsanlığın var olduğu günden günümüze kadar geçen zamanda, kaç dilin konuşulduğu dilbilimciler için önemli bir araştırma konusu olmuştur. Peki, dünya üzerinde kaç dil konuşulmuş ve bu dillerden kaç tanesi yaşama tutunabilmiştir? Diller de acaba insan ömrü gibi midir? Nitekim her insan ömrünün aynı olmadığı gibi. Yaşamını sürdüren ve sürdürmesi öngörülen diller için ab-ı hayat içmiş denilebilir mi, ya da yaşamını sürdüren bu diller, onlara sahip çıkan konuşurları sayesinde mi hâlen yaşamlarını sürdürebilmektedir?

UNESCO verilerine göre kabile dilleri de dahil olmak üzere dünyada halen 7000'in üzerinde dil konuşulmaktadır. Bu sayı, ortalama dört yılda bir güncellenen ve 1951 yılından beri yayımlanan Ethnologue, Languages of the World'ün son verilerine göre ise bugün dünyada bilinen 7.117 dil konuşulmaktadır (<https://www.ethnologue.com/>).

Ancak bu dillerden bazıları için yaşamak gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Bunun en önemli nedeni bu dilleri konuşanların azalması; bu dillere sahip çıkılmaması ve yeteri kadar korunamamasıdır. Nihayetinde bu duruma maruz kalan diller, unutulup yok olabilmektedir. UNESCO araştırmaları da bu iddiayı destekleyecek şu sonuca varmıştır: Dünyada her 14 günde bir dillerden birisi yok olmaktadır.

Dünya nüfusunun %85'i yaygın olan 85 dili konuşmaktadır. Yaygın konuşulan dillerin diğer dillere göre yaşaması tabii bir durumdur. Yok olma tehlikesi yaşayan diller, yaygın dillere göre daha kısmi coğrafyalara ve topluluklara ait olan dillerdir. Dil araştırmacıları, önümüzdeki birkaç yüzyıl içerisinde, bugün konuşulmakta olan birçok dilin yok olacağını ve dünya üzerinde sadece 100 civarında dilin konuşulacağını öngörmektedir.

Türkçe, dil olarak bir dünya dili midir yoksa belli bir milletin ya da belli bir coğrafyanın dili midir? Türkçe de bir gün yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacak bir dil midir? Bu sorunun cevabı aslından herkesçe bilinmektedir. Türkçe, dünya üzerinde

geniş coğrafyalara yayılmış ve 220 milyonun üzerinde konuşuru olan bir dünya dilidir. Bugün, kısmen birbirinden farklı olsa da çok geniş bir coğrafyada milyonlarca insan Türkçe konuşmaktadır. Ethnologue, Languages of the World'ün verilerine göre Türkiye Türkçesi, 79 milyonun üzerinde kişinin konuştuğu bir dil olarak kabul edilmiş ve dünyada en çok konuşulan diller arasında 20. sırada yer almıştır (<https://bit.ly/3xqb6TC>).

Dünyada en çok öğrenilen yabancı diller sıralamasında ise daha önce ilk ona dahi giremeyen Türkçe, artık 5. sıraya yükselmiş durumdadır (<https://bit.ly/3dWG9yp>). Bu yükselişi sağlayan, Yunus Emre Enstitüsü ve etkili çalışmalarıdır. Ancak gelişen ve değişen teknolojik gelişmeler ve buna bağlı internet ağları hemen hemen tüm insanlığı etkisi altına almış olması gerçeğiyle de karşı karşıya olduğumuzu unutmamalıyız. Nitekim hızlı bir küreselleşme ve gelişen iletişim araçlarının etkisi günbegün daha da hissedilmektedir. Yapılan araştırmalar, internet ağları üzerinden yüklenen yazıların %83'ünün sadece on dil ile yüklendiğini ve maalesef Türkçenin bu on dilden biri olmadığını göstermektedir (<https://bit.ly/3hrXsd8>).

Bu bilgiler ışığında, kimi dillerin zamanla konuşurları azalıp o dil yok olmayla karşı karşıya kalırken kimi diller ise bu küresel değişimi kendi lehlerine çevirip kitle iletişim araçları sayesinde sınırlarını zorlayan ve coğrafyalarının dışına taşan bir dinamik haline dönüşebilmeyi başarabilmiştir. Çünkü dil canlı bir varlıktır ve bu canlılık dile farklı işlevler kazandırır.

Güncel Türkçe Sözlük'te, "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban." (TDK, 2021) şeklinde ifade edilen dilin bu tanımı, dilin sadece iletişim aracı olarak görülmüş bir tanımdır. Hâlbuki dil sadece iletişim aracı olarak görülemez. Çünkü dil, her zaman iletişim için kullanılmaz. Mesela zihin dünyamızdaki iç konuşmalarımız da ya da hafızamızda yer edinsin diye kendimiz için yazmış olduğumuz notlar da yine iletişim amacıyla kullanılmaz. Dilin iletişim boyutu, konuşanın ve dinleyenin olmasını zorunlu kılar. Bu doğrultuda dilin sadece iletişim aracı olduğunu iddia etmek doğru değildir.

Dil, binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan insanlık tarihine eş değer bir geçmişe sahiptir. İnsanlığın tarihsel geçmişine baktığımızda insanların sürekli olarak varlığını sürdürme telaşı içinde olduğu görülecektir. Bu var olma sadece fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel, gelenek ve göreneklerin de varlığını sürdürmeleri için de

verilen bir mücadeledir. Maddi ve manevi değerlerden olan kültürün varlığını sürdürmesi, o kültürün hep bir sonraki nesillere aktarılması ve daha geniş yerlere taşınmasıyla mümkündür. Bu taşıyıcılık sürecinde dilin etkinliği yadsınamaz. Yani kültürel etkileşim ve kültür aktarımı için de dil hayati bir rol üstlenir. Kültür de yine dil gibi onlarca tanıma karşılık gelebilen bir kavramdır. TDK’de “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.” olarak tanımlanır (TDK, 2021). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kültür bir egemenlik ölçütü olarak görülebilir. Kültürün iletiminde dil de önemli bir etken olduğuna göre kültürel egemenliğini sağlayan milletler, aynı zamanda dil egemenliklerini de doğrudan ya da dolaylı olarak sağlayacaklardır. Tabi Türkçe için en zaruri durum, bu kültürel etkileşimi önce Türkçenin konuşulduğu coğrafyalarla, oradaki Türklerle yapmaktır. Bu etkileşim sayesinde dildeki farklılıklar azalacak ve buralarda yaşayan insanlarla birbirimizi daha iyi anlayacağız. Böylece Ömer Seyfettin’in, manevi ve mukaddes vatanımız dediği Türkçemiz, farklı coğrafyalarda bizlere vatan olacaktır.

Türkçenin tarihi ve coğrafi derinliği herkesçe bilinmelidir, bunu bilmek bu dili konuşan bireylere güven duygusuyla beraber dil bilinci kazandıracaktır. (Karahana, 2018: 123). Dil bilincine sahip bireyler, konuştukları dilin özelliklerini bilmeli ve dilin kendine has özelliklerine dimağlarında yer vermelidir. Dili de bu doğrultuda kullanmalıdırlar.

Dil ile ilgili bu söylediklerimizin dışında çalışma alanımızın genel çerçevesini oluşturan **söz varlığı** da dilbilimciler için araştırma konusu olurken bu dili konuşan bireyler için ise hep tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma aslından şu şekildedir: Eğer zihin dünyamız Türkçe konusunda fakir ise bize göre Türkçe söz varlığı açısından fakirdir; eğer zihin dünyamız Türkçe konusunda zengin ise Türkçeyi söz varlığı açısından zengin ilan ediyoruz. Ancak bir dilin zenginliği, o dile ait kelime sayısı ile ölçülemez. Dilin zenginlik ölçüsü için Aksan (2011: 13) şu dört soruyu sormaktadır:

1- Bir dildeki sözcük sayısı, özellikle kültür dili sayılan dillerle karşılaştırıldığında ne durumdadır?

2- Bir dil, doğadaki nesneleri, evreni, insan davranışlarını ayrı ayrı adlandırabiliyor, soyut kavramları yeterince karşılayabiliyor, bilimde, teknikte, sanatta oluşan kavramları kendi öğeleriyle anlatabiliyor mu?

3- Aynı kavram alanında çeşitli sözcüklere, değişik anlatım yollarına sahip mi?

4- Bir dilin söz varlığı acaba hangi ölçüde kendi sözcüklerinden oluşuyor?

Bu sorular, dil zenginliğini belirlemek için o dilin söz varlığını incelemeyi gerektiriyor. Söz Varlığı “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” (TDK, 2021) olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeden yola çıkarak denilebilir ki, bir dilin söz varlığı sadece o dile ait kelimeler değildir. Çalışma alanımızın alt başlıklarını oluşturan atasözleri, deyimler, terimler, kalıp sözler, kalıplaşan ifadeler, tekrar öbekleri, ikilemeler... bunlar söz varlığının sadece bir bölümünü oluşturan kalıplaşmış dil birimleridir.

Bir dilin zenginliği, o dilin söz varlığının zenginliği ile ölçülebilir. Bizler söz varlığının sadece bir bölümünü oluşturan kalıplaşmış dil birimleri altındaki on binlerce ifadeden nasiplenmemiş, dili sadece 200-300 kelimeye sığdırmışsak, bu durum Türkçenin söz varlığı açısından fakir olduğuna delil olarak gösterilemez. Bu durum, bizim söz hazinesi ve kelime dağarcığı açısından yoksul olduğumuzu gösterir.

Yukarıda bahsedildiği üzere dünyanın farklı coğrafyalarına yayılan Türkçenin bu coğrafyalarda farklı lehçeleri konuşulmaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye’de de farklı bölgelerde farklı yöre ağızlarının konuşulduğu bilinmektedir. Birçok dile göre zengin bir lehçeye sahip olan Türkçe ve bu lehçelerin farklı ağızları, Türkçenin söz varlığının zenginliğine bir kanıttır. Türkçenin bu farklılıkları, söz varlığı çalışmalarına sıkça konu olmaktadır.

Türk devlet geleneğinde dile her dönem önem verilmiş, devlet adamları dile karşı büyük bir hassasiyet içerisinde olmuşlardır. Türkçenin ilk yazılı eserleri olan Göktürk yazıtları, dönemin devlet yöneticilerine ait sözlerin yazılı olduğu eser olarak herkesçe bilinmektedir. Yalın bir Türkçe ile yazılmış olan bu yazıtlar, siyaset dünyamız için de ilk yazılı söylev özelliği taşımaktadır. Türkçe ilk yazılı eserin bir örf, adet ya da inanca yönelik bir ifadenin değil de devlet yöneticisine ait sözler olması, devlet yöneticilerinin toplum üzerinde etkili olduğuna, ayrıca topluma karşı da bir sorumluluk hissettiğine somut bir delil olarak gösterilebilir.

Dilin doğru kullanılmasından hepimiz sorumluyuz. Ancak en büyük sorumluluk, en yukarıda bulunan devlet yöneticilerine aittir. Nitekim bu kişiler topluma öncülük eder. Atatürk, “Türk dilinin kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatının dikkatli, alakalı olmasını isteriz.” (<http://www.balikesir.edu.tr/site/icerik/turk-dili-bolumu-195>) diyerek devletin dile kaşı olan sorumluluklarına dikkat çekmiştir. Devletin dile karşı bu sorumluluklarını öncelikle yerine getirecek olanlar ise devletin her kademesinde görev yapan her bir bireydir. Böylece yönetim kademelerinden başlayan bu dil hassasiyeti, toplumun geneline örnek teşkil edecektir.

Amaç ve Önem

Bu çalışmada, devletin en üst kademelerinden biri olan başbakanlık makamına gelme başarısı yakalamış Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ın konuşmaları söz varlığı açısından incelenmiştir. Demokratik ve meşru yollarla, toplumun temsilcisi olmayı başarmış olan siyasi liderler bir bakıma toplumun aynasıdır. Bu kişilerin düşünceleri ve buna bağlı aldıkları oy oranı, toplumsal düşünce yapısı hakkında bizlere bilgi sunmaktadır.

Duygu ve düşünce aktarımının dil vasıtasıyla gerçekleştiği bilinmektedir. Bu bakımdan siyasette konuşmaların yeri oldukça önemlidir. Siyasi şahsiyetlerin, hitap ettikleri kitle için ne konuştukları ve nasıl konuştukları, bu kişilerin tercih edilmesini; tabanımız dedikleri kişilerin ise aidiyet duygularının perçinlenmesini sağlayan bir güçtür. Bu nedenle, hem siyasi başarısı hem de kitlelerin peşinden gitmesini sağlayan biri olarak ve ayrıca kendisine bağlı “Milli Görüş” olarak adlandırdığı tabanını yaklaşık yarım asır gibi uzun bir zaman diliminde diri tutan Erbakan’ın, konuşmalarının söz varlığı açısından incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Nitekim siyasi kişiliklerin konuşmaları yaşadıkları toplumun kültürünü, değer yargılarını, siyasetini, ekonomisini ve aidiyetini en iyi yansıtan unsurların başında gelmektedir. Öyle ki hitap ettikleri kitleyi ikna etme becerisi ve toplumun bu siyasi şahsiyetleri kendilerinden varsayması, siyasi başarılarına etki eder. Bu baği kuran, bu başarıya götüren en önemli husus, siyasi hareketlerinin dayandığı düşünce yapısıdır. Bu düşünce yapısının vücuda getirilmesi de dil aracılığıyladır.

Siyaset dilinde söz varlığının durumu, bu çalışmanın temel problemi olarak ele alınmıştır. Temel problemiden yola çıkılarak Başbakan Necmettin Erbakan'ın konuşmaları örneklem alınmış ve aşağıdaki alt amaçlar doğrultusunda inceleme yapılmıştır. Söz varlığı açısından yapılacak bu çalışmayla muhatabı toplumun her kesimi olan siyasi bir şahsiyetin konuşmalarında kullandığı deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz, terim, tekrar öbekleri, argo gibi söz varlığının içerdiği temel öğelerden ne kadar yararlandığı belirlenmiştir. Bunun yanı konuşmalarında geçen mizahi ifadeler de incelemeye dahil edilmiştir. Aynı zamanda sözcüklerin kaynak dilleri incelenerek konuşmalarında kullandığı sözcüklerin köken olarak hangi dile ait oldukları saptanmıştır.

Alan yazın incelemesi sonucunda şu bilgiye ulaşılmıştır: söz varlığı üzerine yapılmış çalışmaların genelini, bir yazara ait eser incelemesi ve ders kitapları incelemesi oluşturmaktadır. Bu durumun önemi, dil, edebiyat ve öğretim açısından yadsınamayacak ölçüde değerlidir. Ancak konuşma da yazma gibi dört temel dil becerilerinden biridir.

Bu araştırma, konuşma metinlerinin de söz varlığı çalışmalarına konu olabileceğini göstermeyi; özellikle siyasetçilerin konuşmalarının söz varlığı araştırmaya değer görülebilmesini hedeflemektedir.

Bu çalışmanın alt amacı:

- a) Necmettin Erbakan'ın TBMM Genel Kurul konuşmalarında kullandığı söz varlığı öğelerini belirlemektir.
- b) Necmettin Erbakan'ın TBMM parti grup konuşmalarında kullandığı söz varlığı öğelerini belirlemektir.

Yukarıda belirtilen alt amaçlar doğrultusunda, Erbakan'ın başbakanlık dönemine ait konuşma metinleri incelenmiş ve önceden belirlenen söz varlığı unsurları bu çerçevede tespit edilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, “Evren ve Örneklem” başlığı altında tarihleri belirtilen Başbakan Necmettin Erbakan'ın TBMM Genel Kurul Konuşmaları ve TBMM Parti Grup Konuşmaları ile sınırlıdır.

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIDAN DİL VE SÖZCÜK

1.1. Dil

Dil, genel tabirle, insanlar arasındaki iletişim aracı olarak ifade edilse de dilin onlarca farklı tanımının yapıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, dilin düşünce ve kültürle olan ilişkisi ve bu ilişkiden kaynaklı tek bir tanımının yapılmasının zorlaşmasıdır.

Dilbilimciler dili şu şekilde tanımlar:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.” (Ergin, 2009: 3). Tekin, Ergin’in bu tanımlamasını değerlendirirken ‘sosyal bir kurum’ ve ‘temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi’ yargılarına katılırken Ergin’in ‘tabii vasıta’ ‘doğal bir araç’ ve ‘canlı bir varlık’ yargılarına katılmanın olanaksız olduğunu belirtir. Tekin’e göre dil doğal değil, tam tersine “yapma bir araçtır” ve yapıcısı da insanoğludur. Dilin canlı bir varlık olmasını yargısını da modern dilbilimi açısından eskimiş ve yanlış bir yargı olduğunu iddia eder. Ayrıca Ergin’in dil tanımındaki ‘sosyal bir müessese’ ve ‘gizli sözleşmeler sistemi’ yargılarının da ‘tabii bir vasıta’ ve ‘canlı bir varlık’ yargılarıyla çelişmektedir. Bu eleştirilerinden sonra Tekin, Ergin’in dil tanımını ‘yanlış ve eskimiş’ olarak değerlendirir (Tekin, 1997: 22).

“Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir. Elle, başla, gözle, kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce ve dileklerimizi anlatırız. Fakat en mükemmel anlatma vasıtamız dildir. Konuşma, kişi oğluna vergi olan ve insanı hayvandan ayıran bir yüksek işleyiştir. İnsan konuşma yeteneği ile doğar. Fakat dil doğuştan bilinmez. Çocuk içinde yaşadığı topluluğun dilini, ana dilini uzun bir çıraklık devresi süresince öğrenir. Aslında her dil bir insanlar topluluğu arasında binyıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurumdur.” (Banguoğlu, 1974: 9). Tekin, Banguoğlu’nun “Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir.” tanımını modern dilbilimi yöntem ve tekniklerine uygun bulmakla birlikte bir eksikliğin olduğunu ifade etmektedir. Tekin, bu eksikliği, “sesli işaretler sistemi” yargısındaki “keyfi” sıfatının eksik olması şeklinde ifade eder. “Tanımda keyfi sıfatına

mutlak gereksinim vardır, çünkü aynı nesne, kavram ve hareketlerin adları her dildeki anlamları başka başkadır.” (Tekin, 1997: 22).

“Duygu, düşünce ve dileklerimizi anlatmaya yarayan işaretlerin —daha çok, ses işaretlerinin— hepsine birden dil denir. Dil, düşüncenin, —daha geniş anlamıyla içbenliğimizin — aynasıdır.” (Gencan, 1966: 1).

“Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.” (Aksan, 2009: 55).

Dil, insanoğlunu diğer tüm yaratılmışlardan ayıran bir özelliktir. Yani dil, insana özgü bir kavramdır. Ancak insanlar dışında, özellikle yunus balığı ve papağanların çıkardıkları seslerle birbirini anladıkları bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Ancak bu sesler, herhangi bir dile ya da dil grubuna ait değildir. Konuşuyor dediğimiz papağanın bir dile ait ses ya da sözcükleri çıkarmasının da ezber ve taklit olduğu da bilinmektedir. Bu da papağan türene özgü hazır oluşturmaktadır. Nitekim serçe, bu öğrenmeyi gerçekleştirebilen bir tür değildir. (Uygur, 2008: 93).

Yukarıda dil için yapılmış bu tanımlar ile Tekin’in Ergin ve Banguoğlu’nun tanımlamalarına getirdiği eleştiriler ele alındığında dilin, insanlar arasındaki anlaşma aracı ve özellikle ‘anlatma’ yönüne dikkat çektikleri görülmektedir. Dilin anlatma yönü ise yazma ve konuşma olarak ifade edilebilir. Anlatma, günlük konuşmada en çok kullandığımız dil becerisidir. Dilin günlük hayatımızdan tutun da meslek dallarının kendilerine özgü anlaşma biçimine kadar tıp dilinden tutun da sanat dallarının kendine özgü kavramlarına kadar farklı anlatım zenginlikleri vardır. Bu zenginlik, söz varlığının çalışma alanını genişletir. Siyaset dili de yine kendine özgü kuralları olan ve söylemin ön planda olduğu bir alandır. Bu bakımdan konuşma metinleri incelemesinde siyaset dilinin yeri oldukça önemlidir.

1.1.1. Siyaset Dili

Günlük yaşantımızda karşımıza sıkça ‘tıp dili, sanat dili, kültür dili, sokak dili’ gibi ifadeler çıkmaktadır. Bilimin, sanatın, kültürün ve hatta sokağın bile nasıl ki kendine özgü bir dili varsa siyasetin de kendine özgü bir dilinin olduğu kabul görür. Nitekim ‘siyaset dili’ ya da ‘siyasi dil’ gibi kavramlarla da sıkça karşılaşılmaktadır.

Siyaset, temelde bir düşünce hareketidir. Dilin düşünce ile olan ilişkisi ele alındığında, siyaseti dilden ayırmanın mümkün olmadığı kanaati güçlenmektedir. Siyasette dil, ikna ve hedef kitlenin etkilenmesi amacıyla kendi düşünce yapısı çerçevesinde bir söyleme dönüşür. Söylem, “söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz” şeklinde tanımlanır (TDK, 2021). İyi bir söylem için iyi bir anadil konuşuru olmak; iyi bir anadil konuşuru da ancak anadiline hâkim biri olmakla mümkündür. Halkın siyasiler hakkındaki ilk değerlendirmeleri konuşmaları üzerinedir. Siyasinin ne dediği kadar nasıl dile getirdiği de oldukça önemlidir. Bu nedenle samimi bir dil kullanmak siyasi şahıslar için hayati önem taşır. Bu durum kimisine göre vücut dili ile kendini gösteriyor olarak değerlendirilse de fil dişi kulede yaşıyor izlenimi veren jargonun dile hâkim olması o kişi için samimiyet testinden geçmesini zorlaştıracaktır.

Siyasi söylemlerde düşüncenin nasıl aktarıldığı önemlidir çünkü siyaset ikna ve inandırma sanatıdır. Bu ikna ve inandırmaya aracılık eden de dildir. Bu nedenle düşüncenin ya da iddianın hedef kitleye kabul ettirilmesi için dilin doğru, samimi, etkileyici ve hassasiyetle kullanılması gerekir.

1.2. Sözcük

1.2.1. Sözcüğün Tanımı ve Kapsamı

Sözcük, genel itibariyle tek başına anlamı olan dil birimleri olarak tanımlanır. Ancak sözcüklerin tamamı anlamlı değildir. Tek başına herhangi bir anlamı olmayan sözcükler, cümlede üstlendikleri vazife ile anlam kazanırlar. Sözcükler, zihin dünyamızda somut ve soyut kavramlara karşılık olarak kullanılır.

Ergin, sözcüğü anlamlı ve gramer görevi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğu şeklinde tanımlar (Ergin, 2009: 95).

Ergin, bu ifadede sözcüğün anlam, görev ve ses özelliğini dikkate alarak bir tanımlama yapmıştır. Sözcük için de dil gibi farklı tanımlamaların yapılmış olduğu görülmektedir. Bu tanımlar genel itibarıyla şöyledir:

Sözcük, her dilin kaynaşmış bir düşünce, ses birleşimi ve dildeki öteki öğelerle yakından ilişkili bir anlama ve anlatma birimidir. Bir toplumun, daha doğrusu bir dil birliğinin uyuşma ve anlaşmaya bağlı bir ürünü, aynı zamanda toplumsal bir değer taşıyan

kültür servetidir (Atabay, Kutluk, & Özel, 1983: 20). Güncel Türkçe Sözlük'te 'sözcük' kelime, 'kelime' ise anlamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük." şeklinde açıklanmıştır (TDK, 2021). Bu tanımlamaların dışında alanyazın incelemesinde, sözcük için yapılmış aşağıdaki tanımlamalar karşımıza çıkmaktadır:

- Kelimeler bir, ya da birkaç heceden meydana gelmiş her dile göre ayrı anlam birlikleridir. Kelimelere sözlükteki yalın şekilleriyle lügat kelimeleri deriz (Banguoğlu, 1974:9).
- Tümce kuruluşuna yarayan anlatım aracı (Gencan, 1979: 56).
- Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir düşünceyi yansıtan soyut söz kalıplarıdır yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimidir (Korkmaz, 2009: 6).
- Kendisinden önce ve sonra bir boşluk bulunabilen, anlam taşıyan birim; bir sözce içinde tek bir biçimbirimde oluşabildiği gibi, tümce içinde gerekli ekleri de almış olan diğer birimlerden bağımsız olarak da söylenebilen birim (İmer, Kocaman, & Özsoy, 2011: 228-229).
- İfade etmek istediğimiz düşüncelerin, tavırların göstergesidir (Özbay & Melanlıoğlu, 2008: 32).

Bu tanımlar ışığında yapılabilecek değerlendirme neticesinde söylenebilir ki: Sözcük, bir ya da birden çok heceden oluşan, tek başına veya başka sözcüklerle anlam ilgisi kurarak anlam kazanan; zihnimizde somut ve soyut nesneleri karşılayan kavramlardır. Duygu ve düşünceler ancak sözcüklerle anlatılabilir. Bu anlatımların anlamlı olması için de tamamlanmış olmaları gerekir. Bu yönüyle sözcükler, tümce kurmak ve anlatım için en temel gereksinimdir.

Tümcenin anlam bütünlüğü, sözcüklerin taşıdığı anlamlardan oluşur. Anlamı bilinmeyen sözcüklerin geçtiği tümceler tam anlamıyla anlaşılamaz. Bu bakımdan duygu ve düşüncelerin, olay ve hayallerin anlatımında anlamı bilinen sözcüklerin kullanılması gerekir. Anlatımlarımızda, anlamını bilmediğimiz ya da dinleyenin anlamını bilemeyeceği sözcükleri kullanmak hedeflenen anlatımın önüne çekilmiş bir set gibidir. Bu durumun farkında olarak sözcüklerin kullanımına özen gösterilmelidir. Her anadil

konuşuru da kendi diline ait sözcüklerin anlamını bilme, öğrenme konusunda gayret göstermelidir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIDAN SÖZ VARLIĞI

2.1. Söz Varlığı

Dilbilimciler, bir dilin zenginliğini, o dile ait söz varlığının zenginliği ile ölçülebileceğini dile getirir.

2.1.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

UNESCO verileri ve diğer saygın kuruluşların araştırmaları ile dil bilimcilerin ifade ettiği üzere dünya üzerinde 7000'in üzerinde dil konuşulmaktadır. Bu dillerden bazıları çok geniş coğrafyalarda konuşulup bir dünya dili olarak sınıflandırılırken bazıları ise kısmi bölgelerde konuşulmaktadır. Bir dilin konuşuru ne kadar fazlaysa o dilin zamana meydan okuması da o derece güçlüdür.

Literatürde söz dağarcığı, söz hazinesi olarak da isimlendirilen söz varlığı çevrimiçi Türkçe Sözlük uygulamasında “bir dildeki sözlerin bütünü, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” şeklinde tanımlanmıştır. Hatiboğlu da sözcük dağarcığını, “bir dildeki sözcüklerin bütünü” olarak tanımlamıştır (Hatiboğlu, 1982: 111).

Akyol ve Temur (2013: 195) kelime hazinesini “kişinin bildiği, anladığı ve kullandığı kelimelerin tamamı” şeklinde tanımlarken, Korkmaz (1992: 100) kelime hazinesini “bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” diye tanımlar. Bu iki tanım yaşantı sonucu elde edilen ve insanın kendi zihninde yer edinmiş sözcük birikimi olarak yorumlanabilir. Yani söz hazinesi bir bakıma bireyin tecrübe ile elde ettiği bir dil birikimidir.

Sözcük dağarcığı ve kelime hazinesi için yapılan bu tanımlar daha çok dildeki tüm sözcükler olarak tanımlanmıştır. Ancak söz dağarcığı ve kelime hazinesi ile eş anlamlı olarak kullanılan söz varlığı, bu kavramlardan daha geniş bir kavramdır. Yani söz varlığı, sözcük dağarcığından ve kelime hazinesinden daha fazlasını kapsamaktadır.

2.1.2. Türkçenin Söz Varlığı Üzerine

Türkçe, 6. yy'dan itibaren yazı dili olarak kullanılmış olup tespiti yapılmış yazılı metinlere sahip dillerden biridir. “Bir dilin zenginliği için hangi ölçütler dikkate alınmalı?” sorusu, dilbilimciler arasında hep tartışma konusu olmuştur. Eker (2011: 87-

91) Şu dört özelliğe bakılarak bir dilin zenginliği hakkında karar verilebileceğini ifade etmiştir. Bunlar:

- 1)En eski yazılı eserlere sahip olmak,
- 2)Çok geniş bir coğrafyada konuşulmak
- 3)Konuşan insan sayısının çokluğu
- 4)Dildeki sözcük sayısının çokluğu

Türkçenin ilk yazılı metinleri, 6. yüzyılda yazılmıştır. Türkçenin köklü bir yazı dili geçmiŐinin olması, çok geniş coğrafyalara yayılmış olması, bu coğrafyalarda yaşayan yüz milyonları geçen insan sayısı, farklı Türkçe lehçeler ve yöre ağızları... Bunlar, Türkçeyi söz varlığı açısından zengin kılan özelliklerdir.

2.1.3. Söz Varlığının Ögeleri

Bu çalışmada, Aksan'ın belirlediği -bir dile ait söz varlığı ögeleri- temel alınarak aşağıdaki konu başlıklarına göre inceleme yapılmıştır.

2.1.3.1. Yabancı Sözcükler

İnsan, var olduğu günden itibaren kendisi dışındaki diğer kiŐilerle ilişki kurma ve sosyal yaşama uyum sağlama gereksinimi duyar. İnsan kalabalıklarının oluşturduğu toplumların da diğer toplumlarla zorunlu ya da keyfi münasebetleri ortaya çıkar. Bu münasebetler toplumlar arasında etkileşimi ve kültürel alışveriŐi kaçınılmaz kılar. Özellikle gelişmiŐlik düzeyi yüksek olan toplumların, sanat, hukuk, ticaret, siyaset... gibi faktörlerde diğer toplumları kendi tesiri altına almaları daha hızlı gelişir. Dil de tıpkı diğer faktörler gibi toplumsal ilişkilerden en çok etkilenen faktörlerden biridir. Hatta dil canlı bir varlık olduğundan ve kültür taşıyıcı varlık olması nedeniyle bu etkileŐimde daha fazla ön plana çıkmaktadır. Dil vasıtasıyla kültürler arasında bir etkileşim yaŐanırken dilin kendisi de bu etkileŐimden nasibini alır. Böylece diller arasında bir alışveriŐ kaçınılmaz olur. Bir dile ait olmayan, yabancı olarak ifade edilen sözcükler zamanla o dile yerleşir.

Türkçenin ilk yazılı eserlerinde, yabancı sözcüklerin kullanımının yok denilebilecek kadar az olduğu tespit edilmiŐtır. Türkçenin ilk yazılı eserleri olan Göktürk Yazıtları'nda birkaç Çince sözcük dışında tamamıyla Türkçe kelimelerden oluŐtuęu tespit edilmiŐtır. Bunun en önemli nedeni, o günkü toplumların ilerleyen zamanlara nazaran

daha az toplumsal ilişkilere ihtiyaç duymalarından yani kapalı bir toplum yapısına sahip olmalarındandır. Ancak İslamiyet'in kabulünden sonra ve özellikle Osmanlı Devleti'nin çağlar boyunca farklı milletlerin yaşadığı üç kıtadaki onlarca ülkeye hükmetmesi, bu geniş coğrafyalarda konuşulan dillerden Türkçenin de etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır.

Türkçe, ilk olarak dini değerler ve ortak coğrafyanın doğurduğu toplumsal etkileşimin sonucu olarak Arapça ve Farsçadan çok sayıda kelime almıştır. Tanzimat Dönemi'nde ise şair ve yazarların Fransız Edebiyatı etkisinde kalmaları ve Fransızcaya olan hayranlıkları ile dilimize Fransızcadan yadsınamayacak ölçüde kelime girmesine neden olmuştur. Türkçede en fazla yabancı kökenli sözcük Arapça kökenlidir. Bu sıralamayı Fransızca kökenli ve Farsça kökenli sözcükler takip eder.

Günümüzde kitle iletişim araçları, dil etkileşiminin ötesinde, bazı dilleri egemen dil noktasına taşımaktadır. Bu durum, diğer dilleri etkin olan diller karşısında güçsüz bir duruma düşürmektedir. Dünya dillerinin çoğunu tehdit eden bu durum maalesef dilimiz için de büyük bir tehlike arz etmektedir. Günbegün bu tehdit unsuru gözle görülür ölçüde büyümektedir. Bu tehlike, günlük konuşmalardan tutun da yazı dilimize kadar; gazete haber metinlerinden tutun da haber sunucularının konuşmalarına kadar etkisini göstermektedir. Dilimiz için büyük bir zafiyet ve tehlike oluşturan bu durum karşısında her birey sorumludur. Bugün, sadece Türkçe sözcüklerle konuşan bir siyasetçiye hatta bir yazara bile rastlamak adeta imkânsız bir hâle gelmiştir.

2.1.3.2. Atasözleri

Geçmişten günümüze atalarımızın yaşam tecrübelerinden yola çıkarak elde ettikleri ve günümüze kadar ulaşarak yolumuza ışık tutan ifadelerdir. TDK güncel sözlükte “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.” olarak ifade edilen atasözleri kalıplaşmış ifadelerdir. Atasözleri anonimdir. Atasözlerindeki sözcükler, başka sözcüklerle değiştirilemez. “Al elmaya taş atan çok olur.” atasözündeki kırmızı anlamındaki “al” sözcüğü “kırmızı” sözcüğü ile değiştirilemez. Yine kural gereği, atasözlerinin söz dizimi de değiştirilemez. “Armudun iyisini ayılar yer” atasözünün söz dizimi “Ayılar armudun iyisini yer.” şeklinde kullanılamaz. Ancak Aksan, nesilden nesile atasözlerinin değişebildiğini ve kimi atasözünün yitip gittiğini ifade de eder. (Aksan, 2004: 33) Eski Türkçede “Tağ tağa kavuşmas, kişi kişiye kavuşur.” şeklindeki atasözünün günümüzde, “Dağ dağa kavuşmaz,

insan insana kavuşur.” şeklinde günümüz Türkçesinde yaygın kullanılan ifadeyi örnek verir. Aksan bu durumu dillerin farklı lehçelerine bağlar.

Atasözleri genellikle bir ya da iki cümleden oluşur. Daha uzun olanları da vardır ancak geneli bu şekildedir. Zaten atasözlerinin amacı, az sözle çok şey ifade etmektir. Dil bilimciler atasözlerini farklı şekilde tanımlar. Korkmaz atasözünü, "anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla aynı dünya görüşünden oluşan genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz." biçiminde tanımlar (1992: 15). Bu tanımda da atasözleri için söyleyeni belli olmayan, geçmişte yaşamış insanların deneyimleri ile elde ettikleri, ortak değerler neticesinde ortaya çıkan ve ait olduğu toplum için genel kural niteliği taşıyan özelliğine dikkat çekilmiştir.

2.1.3.3. Deyimler

TDK’de, “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.” biçiminde tanımlanan deyim, dilimizin en önemli zenginlik kaynaklarından biridir. Korkmaz (1992: 43) deyimi, “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeğidir.” şeklinde tanımlar. Çotuksöken (192: 49) ise deyim için “Genellikle öz anlamından farklı bir anlam içeren, iki ya da daha çok sözcükten oluşmuş, kalıplaşmış söz.” ifadesini kullanır.

Deyimler en az iki sözcükten oluşmuş kalıplaşmış ifadelerdir. Genellikle söz öbeği şeklinde olan deyimlerin, cümle biçiminde kullanılan örnekleri de vardır. “Halep oradaysa arşın burada, ağzını bıçak açmıyor, fol yok yumurta yok” gibi.

Deyimler de tıpkı atasözleri gibidir. Deyimleri oluşturan sözcükler, başka sözcüklerle değiştirilemez.

Derin bir anlam gücü taşıyan deyimler, soyut kavramları adeta somutlaştırmak gibi bir güce sahiptir.

Farklı şekil ve kavram özelliklerini açıklayan Aksoy’ göre bir sözcük grubunun deyim olup olmadığı anlamak için deyim türlerine bakmanın faydalı olduğunu belirtir.

Aksoy’a göre:

1. Deyimlerin en önemli kısmını sözcükleri mecaz anlamda kullanılanlar oluşturur: “Eli açık” ve “İpe un sermek” gibi.

2. Bazı deyimler, iki yargıdan oluşur ve kendi içinde kafiyelidir. “Allah’tan sıska, ne yapsın muska”, “Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur.”, “Ya herrü, ya merrü.” Gibi.

3. Bazı deyimler ise öykü ya da konuşma şeklinde olur: “Deveye, boynun eğri, demişler; nerem doğru ki, demiş.” gibi.

4. Bir öyküye ya da bir olaya dayanan deyimler de vardır: “Ye kürküm ye.”, “Yorgan gitti kavga bitti.” gibi.

5. Bir kısım deyim ise âdet, inanış ve gelenekleri bildirir.: “Ağzından yel alsın”, “Nazar değmesin.” gibi.

6. Bazı deyimler anlatım güzelliği düşünülmeyle oluşturulmuştur. “Canı isterse”, “Boğaz tokluğuna.” gibi.

7. Kimi deyimler belli dil bilgisi kurallarıyla değil, özel biçimlerle kurulmuştur: “Aç açına”. “Ayak üstü” gibi

8. Bazı deyimler de eksilteli anlatım şeklindedir: “Er geç” (erken ya da geç olarak), “Ne fayda” (ne faydası var gibi.)

9. Aynı sözcüğün tekrarlanması dışında bir kısım ikileme de deyim kabul edilir: “Açık saçık”, “Bet beniz” “Kaba saba” gibi.

10. Bir sözcükle yardımcı eylemden oluşan söz grupları, bu sözcükle bir arada kullanıldığında yeni bir anlam ortaya çıktığı için deyim kabul edilir: “Önem vermek”, “Yas tutmak” gibi (1993: 497-509).

2.1.3.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)

Kalıp sözler, diğer ismiyle ilişki sözleri, isminden de anlaşıldığı üzere insanlar arası ilişkilerden doğan ve dilimize yerleşmiş yerleşen ifadelerdir. Kalıp sözlerin en önemli özelliği, toplumun ekseriyeti tarafından sürekli kullanılmalarıdır. Dilimiz kalıp sözler açısından da oldukça zengin bir dildir. Aksan (2001: 122) bu zenginliği “Gerçekten, insanın kişisel ve toplumsal ilişkilerinde, günlük yaşamında kullandığı günaydın, geçmiş olsun, teşekkür ederim gibi kalıp sözlerde başka dillerde pek rastlanmayan geniş bir söz varlığı karşımıza çıkar.” şeklinde ifade eder.

Günlük yaşantımızda, kişisel ve toplumsal ilişkilerimizde karşılaştığımız durumlar karşısında genellikle aynı tepkileri veririz. Mesela hasta ziyareti esnasında Allah şifa versin, geçmiş olsun; vefat eden birinin taziyesinde mekânı cennet olsun, başınız sağ olsun; çocuğu doğmuş birine Allah analı babalı büyütsün; yeni bir eşya alana hayırlı olsun gibi ifadeleri sık kullanırız.

Kalıp sözler, ait olduğu dil için tıpkı atasözleri ve deyimler gibi toplumun yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini ve değer yargılarını yansıtmaları bakımından dil ve kültür ilişkisine önemli örnekler teşkil eder.

2.1.3.5. Terimler

Söz varlığının öğelerinden biri de terim anlamlı sözcüklerdir. Bilim, teknik, sanat ve zanaat, spor gibi özel alanlara ait olan kavramlar, terim sözcükler olarak isimlendirilir. Korkmaz (1992: 149) terimi, “Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad.” şeklinde tanımlar.

Zülfikar (2015: 20-21) terimlerin genel özelliklerini şu şekilde ifade eder:

“1. Terimler, bir bilimsel kavrama tek karşılığı bulunan kelimelerdir.

2. Terimlerin anlamları sabittir ve cümle içinde olsa bile değişik anlamlarda kullanılamazlar. 3. Terimin bildirdiği anlam yoruma açık değildir ve karşıladıkları kavramı net, açık ve kesin bir biçimde bildirirler. 4. Terimler, halkın söz varlığında yer almaz ama halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış kelimeler vardır.”

Terimlerin anlamları dar ve sınırlıdır. “Ekvator kelimesi tek bir anlama gelir ve tek bir nesneyi karşılar. Terimler halkın söz varlığında yer almaz, ama halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış kelimeler vardır. Örneğin, budala kelimesi halkın söz varlığında aptal, anlayışsız, sersem anlamlarıyla kullanılır, fakat bu kelime psikolojide belli bir zekâ seviyesine sahip anlamında kullanıldığında terimdir.” (Uygur ve diğerleri, 2010: 173).

Birçok tanımı olan terimler, anlam bakımından diğer sözcüklerden farklıdır. Nitekim bazen bir tek sözcük oldukça geniş bir tanımlama ya da ifadeye karşılık gelebilir. Bu bakımdan bu sözcüklerin bir cümle anlamı taşıdığı da görülebilir.

2.1.3.6. Kalıplaşmış İfadeler

Aksan (2004: 35) “Ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünür ve sanatçıların belli durumlar karşısında veya belli olaylardan dolayı söyledikleri, evrenselleşmiş sözlerdir.” diyerek kalıplaşmış sözleri tanımlar. Kalıplaşmış sözlere birçok dilde rastlanır. Sezar’ın söylediği “Sen de mi Brütüs!” Kanunî’nin söylediği “Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi” dizesi, Diyojen’in söylediği “Gölge etme başka ihsan istemem” sözleri kalıplaşmış sözlere örnektir.

Kalıplaşmış sözler özellikle hükümdar, düşünür, sanatçı ve ünlü kişilerin belli durumlarda bir olay karşısında söyledikleri ve zamanla evrenselleşerek kullanımı devam eden sözlerdir. Shakespeare’in ünlü yapıtı Hamlet’ te geçen to be or not to be, that is the question sözü, çoğu dilde özellikle ilk bölümüyle özgün bir şekilde kullanılırken Sinoplu Diogenes’in “Gölge etme başka ihsan istemez!” sözü ise çeviri yolu ile dilimize aktarılmıştır (Aksan, 2004: 35).

2.1.3.7. Tekrar Öbekleri (İkilemeler)

Aksan (2004: 195, 196, 197) ikilemelerin çeşitlerinden şöyle bahseder:

“1) Değişik sözcük türlerinden aynı sözcüğün yinelendiği örnekler: Ad: kapı kapı, sayfa sayfa, sokak sokak; Sıfat: koca koca, sarı sarı, sıcak sıcak; Belirteç: zaman zaman, yavaş yavaş, açık açık; Ulaç: geze geze, durup durup, giderken giderken; Eylem: durdu durdu, oturur oturur, yazmış yazmış; Ünlem: of of, vay vay, oh oh.

2) Değişik sözcük türlerinden eşanlamlılarla kurulanlar: Ad: çarşı pazar, ev bark; Sıfat: derme çatma, doğru dürüst, Belirteç: açık seçik, sarmaş dolaş; Ulaç: ezile büzüle, düşünüp taşınıp; Ortaç: bitmiş tükenmiş, yenmez yutulmaz; Eylem: ağlamış sızlamış, yazdı çizdi.

3) Değişik sözcük türlerinden ters anlamlılarla kurulanlar: Ad: yer gök, ölüm kalım; Sıfat: büyük küçük, uzak yakın; Belirteç: ileri geri, bugün yarın; Ulaç: bata çıka, otura kalka; Ortaç: olur olmaz, gelen giden; Eylem: durdu durmadı, geldi gitti.

4) Yansımali ikilemeler: a) Yalnızca bir eylem, bir oluş, bir durum için kullanılanlar: horul horul (uyumak), bıcır bıcır (konuşmak). b) Derece gösteren farklı biçimleri olan yansımali ikilemeler: tıkr tıkr / takır takır / takır tukur. c) İki ögesi aynı seslerden kurulu yansımali ikilemeler: şırıl şırıl, ciyak ciyak. ç) Bir ögesi farklı ünlü ya

da ünsüzlerden kurulu yansımali ikilemeler: gacır gucur, paldır küldür. d) Yansımali eylemlerden oluşmuş ulaçlarla kurulu ikilemeler: ıkına sıkıla, oflaya puflaya.

5) Ön sesi „m“ ile değiştirilerek yüklenen ikilemeler: okul mokul, araba maraba; özel adlarda: Ayşe Mayşe, Paris Maris.

Bir kavramı daha etkili anlatmak ve pekiştirmek için onun iki sözcükle dile getirilmesi eğilimi Türkçede oldukça fazladır. “Yapı bakımından Türkçenin en alt noktalarına kadar uzanan ikilemeler, Türkçenin zenginliğinin ve yaratıcılığının birer göstergesidirler. İkileme Osmanlıcada atf-ı tefsiri, Fransızcadada redoublement, İngilizcede reduplicationdual, Almancada verdoppelung, zwillingsformen ve hendiadyoin kavramları ile karşılanır.” (Baş, 2006: 117).

“Bir dilin anlatıma yönelik zenginlikleri, aynı zamanda anlama sürecine sunulmuş olanakları ifade eder. Türkçenin ikilemeler yönünden zenginliği, anlatma ve anlama etkileşiminde, doğal olarak anlamlandırma sürecindeki dilsel tercihleri ifade eder.” (Onan, 2011: 255). İkilemeler, anlama ve anlatım sürecini dinamik bir hale getirir. Çünkü ikilemeler Türkçede anlatımın gücünü artırır, anlamı pekiştirir ve kavramsal zenginlik sağlar.

2.1.3.8. Argo

TDK online sözlükte, “Her ve her zaman kullanılmayan ve kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.” olarak tanımlanan argo, TDK’de ise bu tanımın dışında “Kullanılan ortak dilden ayrı olarak meslek veya topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz varlığı.” (TDK 2005: 117) şeklinde tanımlanmıştır.

Her mesleğin kendine özgü bir anlaşma dili vardır. Korkmaz (1992: 13) argo için iki farklı tanıımı kullanır:

“1) Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek topluluktaki insanların ortak dildeki kelimelere özel anlam vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş unsurlarından ve yabancı kökenli şekillerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı anlamlara da yer veren özel dil veya söz dağarcığıdır.

2) Külhanbeylerinin ve tulumbacıların kullandıkları özel anlamlı kelimelerin ve deyimlerin yer aldığı kaba dil.”

Bu ifadeler doğrultusunda argo için ‘herkes tarafından aynı şekilde anlaşılması güçtür’ demek yanlış olmaz. Bu nedenle neyin argo olup neyin argo olmadığının kesin bir sınırını çizmek de imkansızdır.

2.1.3.9. Mizah

Mizah, söz varlığı ögelerinden birisi değildir. Ancak bu çalışmada, Necmettin’in Erbakan’ın konuşmalarında mizahi olduğu düşünülen ifadeler de incelenecektir. Bu sebeple, mizah da bu başlık altında incelenecektir.

İnsanların güldürü ögesi ya da komiklik olarak algıladığı mizah, toplumun kültüründen, değer yargılarına; üsluptan, sosyal zekasına kadar hatta olaylara tepkisine kadar önemli ipuçları içerir. Reşat Nuri Güntekin’e göre; “Mizah sanatının sosyal hadiselerle, politika ile muhakkak ki çok yakın ilgisi vardır. Zaten mizah, aktüaliteyi - politik, sosyal her nevi aktüaliteyi demek istiyorum- yakından takip eden ve hicveden sanattır.” (Yücebaş 2004: 16). Çicero’ya göre ise mizah: “Her durumda verilecek nükteli bir cevap, karşısındaki kişiyi kibarca azarlayan bir ruh halidir.” (feymag.com 14 Mart 2021) derken, mizahın toplumsal iletişimdeki konumuna dikkat çeker.

Mizah yaşamı keyifli, iletişimi etkili kılar. Ayrıca mizahın, sosyal olaylara karşı kaba kuvvet kullanmadan yapılan tepkisel bir yaklaşımdır. Cemal Kuntay, mizah için “hürriyetin çocuğu” yakıştırması yapar. Nitekim Bakhtin’in (Aktaran Avcı 2003: 95) de dediği gibi “tarih boyunca gülme hiçbir zaman insanları bastırıp körleştirmeye yönelik bir araç olmamış, daima bir özgürlük silahı olarak kalmıştır.”

Mizah, doğduğu toprakların izini taşır yani mizah bir bakıma bir kültür ögesidir. Bir toplumda güldürü olarak görülen mizahi bir ifade, başka toplumlarda anlamsız karşılanabilir. “Gülmece her şeyden önce içinde doğduğu toplumun ekonomik ve sosyal koşullarına, kültür düzeyine, tarihine, geleneklerine, göreneklerine, törelerine bağlıdır ve bütün bunları gülünecek biçimde yansıtır. Bütün bunlar da her ulusta ayrım gösterdiğine göre bu ayrım oranında ulusların gülmeceleri ve gülmecelerden etkilenmeleri arasında ayrım olması doğaldır.” (Çetinkaya, 2006: 27).

3. BAŞBAKAN NECMETTİN ERBAKAN HAKKINDA

3.1. Necmettin Erbakan'ın Hayatı

Türk siyasetinin iz bırakan isimlerinden biri olan Necmettin Erbakan, 29 Ekim 1926 yılında Sinop'ta doğdu. Babası Mehmet Sabri Bey, annesi ise Kamer Hanım'dır. Babası Ağır Ceza Reisi olarak muhtelif şehirlerde görev yaptığından, Necmettin Erbakan'ın çocukluğu ve ilk öğrenimi farklı şehirlerde geçti.

Kayseri Cumhuriyet İlkokulunda başladığı ilkokul öğrenimini, 1937 yılında Trabzon'da tamamladı. Aynı yıl İstanbul Erkek Lisesinden 1943 yılında ortaokul ve lise tahsilini birincilikle tamamladı. Kendisi üniversiteye sınavsız yerleşebilme imkanına sahip olduğu halde yapılan üniversite imtihanlarına girmiş ve İTÜ Makine Mühendisliği bölümüne yerleşmiştir. Başarılı bir öğrenci olması nedeniyle üniversiteye 2. sınıftan başlatılmıştır. Erbakan 1948 yılında Makine Fakültesinden mezun oldu. Aynı yılın temmuz ayında mezun olduğu üniversitenin Makine Fakültesi Motorlar Kürsüsü'nde asistan olarak göreve başladı. Asistan olarak çalıştığı üç yıllık zaman zarfında, doktora yeterlilik tezini hazırladı. Doçent ve profesör hocaların yetkisinde olan sınıflarda ders verme yetkisi, kendisi asistan olmasına rağmen sınıflarda ders vermesine izin verildi. 1951 yılında İTÜ tarafından Almanya'nın Aachen Teknik Üniversitesine ilmi araştırmalar için gönderildi. Alman ordusu için araştırmalar yapan DVL Araştırma Merkezinde Profesör Schimit ile çalıştı ve önemli çalışmalara imza attı. Aachen Üniversitesinde çalıştığı 1,5 yıllık süre zarfında, biri doktora olmak üzere üç tane tez hazırladı. Böylece Alman Üniversitelerinde kabul gören “doktor” akademik unvanını elde etmeye hak kazandı.

Alman Ekonomi Bakanlığı için motorların daha az yakıt yakmaları konusu üzerine araştırmalar yaptı ve bunu rapor halinde ilgili bakanlığa sundu. Bu araştırmaları yaparken aynı zamanda dizel motorlarda püskürtülen yakıtın nasıl tutuştuğunu konu alan doçentlik tezini matematiksel olarak açıklayan doçentlik tezi, Alman bilim insanlarının ilgisini üzerine çekti. Almanya'nın en büyük motor fabrikası olan DEUTZ tarafından leopar tanklarının motorları ile ilgili araştırmalar yapması için davet edildi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman üniversitelerinde çalışan ilk Türk bilim insanı olan Erbakan, 1953 yılında Türkiye'ye doçentlik sınavı için gelmiştir. Sınav

başarısı ile 27 yaşında Türkiye'nin en genç doçenti olma unvanını da elde etmiştir. Tekrar Almanya'ya gidip DEUTZ fabrikalarının çalışmalarına katıldı. Askerlik görevi için ülkeye gelen Erbakan, vatani görevini tamamladıktan sonra tekrar Alman üniversitesindeki görevine döndü. Ancak bu kısa bir süre sonra dönmek üzere Türkiye'ye geldi.

Türkiye'de yaptığı ilk icraat, 200 ortaklı Gümüş Motor AŞ'yi kurmak oldu. Bugün Pancar Motor adıyla bilinen fabrikanın temellerini Temmuz 1956'da attı. Erbakan 1960 yılında Ankara'da yapılan Sanayi Kongresi'nde, otomobillerin Türkiye'de üretilmesi fikrini ortaya atmıştır. "Devrim" adıyla bilinen ilk yerli otomobil, Erbakan tarafından Eskişehir Demiryolları CER atölyesinde imal edilmiştir.

1965 yılında profesör olan Erbakan, 1966 yılının başlarında Odalar Birliği Sanayi Dairesi Başkanlığına getirildi. Burada sekreter ve idare heyeti üyeliğinden sonra Mayıs 1968'de Odalar Birliği Başkanı oldu. Ancak bulunduğu bu görevden alındı.

Erbakan 1967 yılında evlendi. Ülkede sanayiye gereken önemin verilmediği düşüncesiyle 1969 yılında yapılan genel seçimlerde Konya'dan bağımsız milletvekili adayı oldu ve kazandı. Erbakan için kırk yılı aşkın siyasi hayat artık başlamıştı. 24 Ocak 1970 yılında Milli Nizam Partisi'ni kurdu. 1971 ihtilalinde bu parti kapatıldı.

1972 yılında Milli Selamet Partisi'ni kuran Erbakan, 1973 seçimlerinde %12 oy alarak 48 milletvekili ve 3 senatörle ile seçimi tamamladı. Bu dönem kurulmuş olan koalisyonlarda yer aldı ve bakanlık ile başbakan yardımcılığı görevlerini üstlendi. 12 Eylül 1980 ihtilali ile MSP de kapatıldı ve Erbakan Eylül 1987'ye kadar siyasi yasaklı olarak aktif siyasetin dışında kaldı. 1987 referandumu ile siyasi yasakları kalkanlardan biri olan Erbakan, aynı yıl Refah Partisi'ni kurdu ve yapılan kongrede oybirliği ile genel başkan seçildi.

20 Ekim 1991 yılında yapılan genel seçimlerde partisi, %21,7 oy alarak birinci parti oldu. Cumhurbaşkanı'nın verdiği hükümeti kurma görevini tamamlayıp meclisten güvenoyu almış ve 54. hükümetin başbakanı olmuştur.

1998 yılında genel başkanı olduğu Refah Partisi kapatılmış ve beş (5) yıl süreyle siyasi yasaklı kalmıştır. Ancak ömrünün sonuna kadar siyasi mücadelesini devam ettirmiş ve "Milli Görüş" olarak tanımladığı siyasi hareketine beş (5) siyasi parti sığdırmıştır. Ömrünü siyasete ve adayan Erbakan, 27 Mart 2011 yılında hayatını kaybetmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu başlık altından Araştırmanın Modeli, Araştırmanın Evren ve Örneklemi, Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi alt başlıkları bulunmaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Başbakan Necmettin Erbakan'ın başbakanlık döneminde yapmış olduğu konuşmaların söz varlığı açısından incelemek amacıyla nitel araştırma metotlarından betimsel tarama modeli benimsenmiştir.

Araştırma yaklaşımlarından tarama modelleri, “geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir. Araştırma konusu olan olay, birey veya nesne kendi şartları içinde ve oldukları şekliyle tanımlanmaya çalışılır. Bilinmesi amaçlanan şey vardır ve oradadır.” (Karasar, 2012: 79).

Doğan Aksan'ın “Türkçenin Sözvarlığı” eserinde söz varlığı ögeleri olarak belirlediği başlıklar genel çerçeve kabul edilmiş ve bu doğrultuda doküman inceleme (belge tarama) yapılmıştır.

Doğrudan görüşme veya gözlemin mümkün olmadığı durumlarda doküman inceleme yapılabilir. Doküman incelemesinin temel amacı, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2016: 217). Doküman incelemede, araştırma konusu kapsamında, yazılı ve sözlü materyaller analiz edilir.

Bu çalışmada, araştırma konusu doğrultusu yazılı materyaller analiz edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Tez çalışmasının evrenini, Başbakan Necmettin Erbakan'ın konuşmaları oluşturmaktadır.

Bu evrenden, amaçlı örneklemeyle TBMM'nin “Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları” adlı eserin 9. Cildinde bulunan Erbakan'ın konuşmaları ile Başbakanlık Basımevi tarafından yayımlanan “Başbakan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın TBMM

Grup Toplantısında Yaptığı Konuşmalar” eserindeki konuşmaları tez çalışmasının örneklemine oluşturmaktadır.

Başbakan Necmettin Erbakan’ın konuşmalarında söz varlığı öğelerinin tespit edilmesi amacıyla incelenen konuşma metinleri şunlardır:

TBMM Genel Kurul Konuşmaları:

1. Başbakan Necmettin Erbakan Tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu Programının Okunması (3 Temmuz 1996)
2. Başbakan Necmettin Erbakan Tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu Programının Görüşülmesi (6 Temmuz 1996)
3. Başbakan Necmettin Erbakan’ın, Bakanlar Kurulunun Güvenoyu Alması Dolayısıyla Yaptığı Teşekkür Konuşması (8 Temmuz 1996)
4. Hükûmet Adına “Başbakan Necmettin Erbakan’ın Türkiye’nin Öz Kaynaklarının Geliştirilmesi Konusunda Genel Görüşme Açılmasına İlişkin Önergesi Münasebetiyle (11 Temmuz 1996)
5. Hükûmet Adına Başbakan Necmettin Erbakan’ın, Ülkemizin Öz Kaynaklarının Geliştirilmesi Konusunda Genel Görüşme Açılmasına İlişkin Önergesi Üzerine, Genel Kurulun 11.7.1996 Tarihli 76’ıncı Birleşiminde Açılması Kabul Edilen Genel Görüşme Münasebetiyle (11 Temmuz 1996)
6. 1997 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle (9 Aralık 1996)
7. Başbakan Necmettin Erbakan’ın 1997 Bütçesinin Kabulü Nedeniyle Yapmış Olduğu Teşekkür Konuşması (18 Aralık 1996)
8. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 77’inci Kuruluş Yıldönümü ve Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması ve Günün Önem ve Anlamının Belirtilmesi Görüşmeleri (23 Nisan 1997)

TBMM Parti Grup Konuşmaları:

1. 18 Temmuz 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
2. 26 Temmuz 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma

3. 2 Ağustos 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
4. 1 Ekim 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
5. 15 Ekim 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
6. 12 Kasım 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
7. 19 Kasım 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
8. 26 Kasım 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
9. 3 Aralık 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
10. 17 Aralık 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma
11. 24 Aralık 1996 Tarihinde TBMM RP Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma

4.3. Verilerin Toplanması

Başbakan Necmettin Erbakan'ın konuşmalarında söz varlığının taranmasında doküman incelemesi yaklaşımı benimsenmiştir. Başbakan Necmettin Erbakan'ın konuşmalarında söz varlığının ortaya konması amacıyla yapılan incelemede, öncelikle başbakanlık döneminde yapmış olduğu konuşmalar tespit edilmiştir. Bu dokümanlara, TBMM tarafından basımı yapılan “Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları Cilt 9”dan; TBMM grup konuşmalarına ise, Başbakanlık Basımevi tarafından yayımlanan “Başbakan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşmalar” eserinden alınmıştır. Bu esere ESAM sayfası üzerinden PDF olarak ulaşılmıştır. Bu süreçte, dokümanlar ile konuşmalar arasındaki birliği tespit etmek için video paylaşım sitesi YouTube’da kayıtlı bazı konuşmalar izlenmiştir.

Temin edilen konuşma dokümanlarının ilk okumaları serbest yapılmıştır. İkinci okuma sırasında konuşmalardaki söz varlığı öğeleri tespit edilmiş ve metin üzerinde

işaretlemeler yapılmıştır. Bilgisayar ortamında “Genel Kurul Konuşmaları” ve “Parti Grup Konuşmaları” adlarıyla iki ana dosya oluşturulmuş. Metin üzerinde tespiti yapılan öğelerin kaydedilmesinde ve analizinde kullanmak amacıyla bu iki dosya altında: “Deyimler, Atasözleri, Kalıp Sözler, Terimler, Tekrar Öbekleri, Kalıplaşmış Sözler, Argo ve Mizahi İfadeler” isimleriyle alt dosyalar oluşturulmuştur. Kullandığı yabancı sözcükler için de Sözcük-Dil Analizi isimli bir elektronik dosya oluşturulmuştur.

Konuşma metinlerinde tespiti yapılan söz varlığı öğeleri ilgili oldukları alt dosyalara eklenmiştir. Böylece verilerin toplanma sürecinde elde edilen veriler gruplandırılmıştır.

4.4. Verilerin Analizi

Konuşma metinlerindeki söz varlığı öğelerine yönelik verilerin analizinde “içerik analizi” temel alınmıştır. “İçerik analizi özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır.” (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2019: 259).

Aksan’ın “Türkçenin Sözcük Varlığı” eserinde belirttiği başlıklar kaynak alınmış bu doğrultuda içerik analizi yapılmıştır. Çalışmada tespit edilmiş olan söz varlığı öğeleri, geçtikleri cümlelerden örnekler verilmiştir. Atasözü ve deyimlerin anlamları TDK online sözlükten eklenmiştir. Cümle bağlamından hareketle deyim olduğu düşünülen kimi birleşik sözcükler de deyim olarak kabul edilmiştir. Terim sözcüklerin de yine TDK online sözlüğün Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü’nden ilgili oldukları alanları belirlenmiştir. Argo ve mizahi ifadeler olduğunu düşünülen ifadeler, geçtikleri cümlelerle birlikte verilmiştir. Yabancı sözcük kullanımının tespit edilmesi için metindeki kelimeler tek tek TDK online sözlükten teyit edilmiştir. Elde edilen bulguların güvenilirliğini arttırmak amacıyla farklı üç uzman bilgisine danışılmıştır.

5. BULGULAR

Bu bölümde, çalışmanın örneklemini oluşturan TBMM Genel Kurul Konuşmaları ve TBMM Parti Grup Konuşmaları iki ana başlık halinde söz varlığı açısından incelenmiştir. Ayrıca konuşmalarda mizahi olduğu düşünülen ifadeler de tespit edilmiştir.

5.1. TBMM Genel Kurul Konuşmalarında Kullandığı Söz Varlığı Öğeleri

5.1.1. Kullandığı Sözcükler ve Kökenleri

Tablo 1 Sözcüklerin Kökeni ve Kullanım Sayısı

SÖZCÜK	KÖKEN	KULLANILMA SAYISI
Aç-	Türkçe	6
Ad	Türkçe	1
Adalet	Arapça	3
Adil	Arapça	1
Ait	Arapça	1
Akıl	Arapça	1
Al-	Türkçe	8
Allah	Arapça	1
Alt	Türkçe	1
Anadolu	Türkçe	1
Antlaşma	Türkçe	1
Ara	Türkçe	2
Arın-	Türkçe	1
Arzu	Farsça	2
Asır	Arapça	1
Asker	Arapça	1
Aşk	Arapça	1
Atatürk	Türkçe+Türkçe	2
Aynen	Arapça	3
Aynı	Türkçe	3
Ayrı	Türkçe	1
Azim	Arapça	2
Aziz	Arapça	3
Bağ-	Türkçe	5
Bağımsız	Türkçe	3
Bak-	Türkçe	2
Balkan	Türkçe	1

Barış	Türkçe	1
Baş-	Türkçe	2
Başar-	Türkçe	3
Başkan	Türkçe+Türkçe	1
Başvur	Türkçe+Türkçe	1
Bayram	Türkçe	22
Belirt	Türkçe	1
Beş	Türkçe	1
Bil-	Türkçe	2
Bilhassa	Arapça	1
Bina	Arapça	1
Bir	Türkçe	29
Biz	Türkçe	2
Böyle	Türkçe	1
Bu	Türkçe	37
Bugün	Türkçe+Türkçe	6
Bul-	Türkçe	3
Bura	Türkçe	1
Bütün	Türkçe	11
Büyük	Türkçe	22
Cami	Arapça	2
Camia	Arapça	1
Cenap	Arapça	1
Cihan	Farsça	1
Çoşku	Türkçe	1
Cuma	Arapça	2
Cumhuriyer	Arapça	1
Cümle	Arapça	1
Çağır	Türkçe	3
Çağrı	Türkçe	1
Çalış	Türkçe	4
Çek-	Türkçe	1
Çeşit	Farsça	1
Çocuk	Türkçe	10
Çoğul	Türkçe	1
Çok	Türkçe	3
Çöz-	Türkçe	1
Çünkü	Farsça	1
Daha	Türkçe	6
Dahi	Türkçe	1
Daima	Arapça	1
Dayan-	Türkçe	2
Değer	Türkçe	2
Değil	Türkçe	4
Demokrasi	Fransızca	5
Ders	Arapça	3

Devlet	Arapça	2
Dış	Türkçe	3
Dikkat	Arapça	1
Dile-	Türkçe	3
Dua	Arapça	1
Dur-	Türkçe	1
Duy-	Türkçe	1
Dünya	Arapça	2
Düzen	Türkçe	1
Edin-	Türkçe	1
Egemen	Türkçe	1
Elbirliği	Türkçe+Türkçe	1
En	Türkçe	4
Esas	Arapça	4
Et-	Türkçe	5
Etkin	Türkçe	1
Evlat	Arapça	2
Evvel	Arapça	1
Fayda	Arapça	2
Fırsat	Arapça	1
Fikir	Arapça	1
Gaye	Arapça	3
Geç-	Türkçe	2
Gel-	Türkçe	1
Gerçek	Türkçe	4
Gerek	Türkçe	1
Getir-	Türkçe	1
Gibi	Türkçe	2
Gir	Türkçe	1
Git	Türkçe	1
Gönder-	Türkçe	1
Gör-	Türkçe	2
Görev	Türkçe	2
Göster-	Türkçe	1
Göz	Türkçe	2
Grup	Fransızca	1
Güç	Türkçe	4
Gün	Türkçe	8
Hacı	Arapça	1
Hak	Arapça	3
Hâkimiyet	Arapça	11
Hâl	Arapça	2
Halk	Arapça	4
Hangi	Türkçe	1
Harp	Arapça	1
Hatır-	Türkçe	2

Hayat	Arapça	2
Hayır	Arapça	1
Hazır	Arapça	1
Hedef	Arapça	2
Hep	Farsça	2
Her	Farsça	4
Hizmet	Arapça	1
Hoşgörü	Farsça + Türkçe	1
Hususiye	Arapça	3
Hükümet	Arapça	1
Hürmet	Arapça	2
Hürriyet	Arapça	1
İcraat	Arapça	1
İç-	Türkçe	1
İçin	Türkçe	15
İdeal	Fransızca	1
İdrak	Arapça	1
İki	Türkçe	1
İleri	Türkçe	1
İlk	Türkçe	1
İlke	Türkçe	2
İmkan	Arapça	2
İnan	Türkçe	8
İnsan	Arapça	3
İrade	Arapça	1
İste-	Türkçe	3
İstikbal	Arapça	5
İşgal	Arapça	1
İşte	Türkçe	2
İyi	Türkçe	2
Kaba	Türkçe	2
Kabul	Arapça	2
Kadar	Arapça	1
Kal-	Türkçe	1
Kalk	Türkçe	1
Karar	Arapça	1
Kayıp etmek	Arapça + Türkçe	1
Kayıt	Arapça	4
Kemal	Arapça	2
Kendi	Türkçe	3
Kere	Arapça	5
Kes-	Türkçe	1
Kıl-	Türkçe	1
Kıymet	Arapça	3
Ki	Farsça	2
Kimse	Türkçe	1

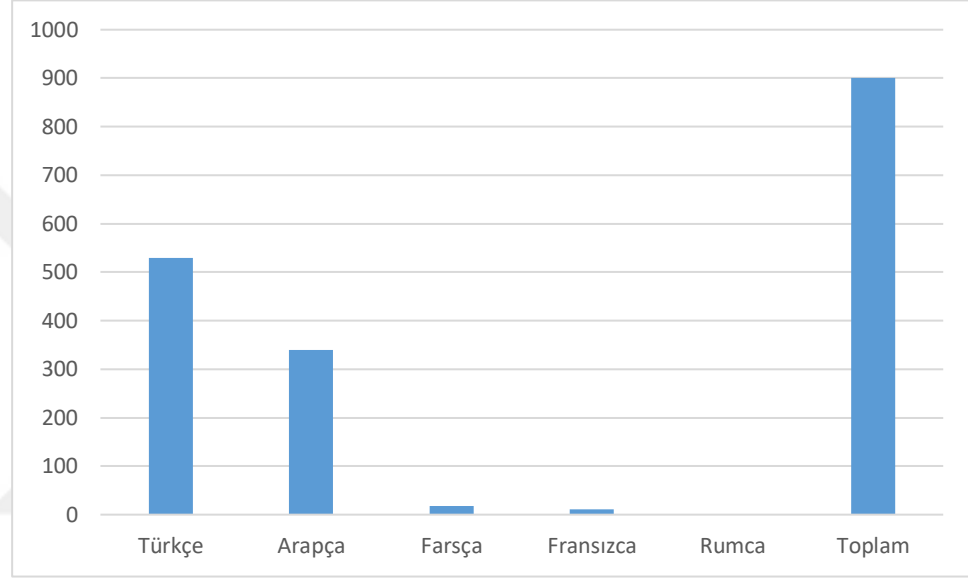
Kolay	Türkçe	1
Kolordu	Türkçe	1
Kon-	Türkçe	1
Koş-	Türkçe	1
Kov-	Türkçe	1
Köle	Türkçe	2
Kumandan	Fransızca	1
Kur-	Türkçe	9
Kur'an	Arapça	1
Kurban	Arapça	1
Kurtar-	Türkçe	1
Kutla-	Türkçe	9
Kutlu	Türkçe	3
Kutsal	Türkçe	1
Kuvvet	Arapça	2
Maksat	Arapça	2
Mana	Arapça	2
Manevî	Arapça	3
Mecbur	Arapça	1
Meclis	Arapça	28
Memnun	Arapça	1
Mesele	Arapça	1
Mesut	Arapça	1
Metin	Arapça	2
Mihrak	Arapça	1
Millet	Arapça	31
Milletvekili	Arapça + Arapça	2
Millî	Arapça	12
Misafir	Arapça	2
Mozaik	Fransızca	1
Muhabbet	Arapça	1
Muhterem	Arapça	2
Muvaffak	Arapça	1
Mümkün	Arapça	1
Münasabet	Arapça	3
Nail	Arapça	1
Namaz	Farsça	2
Nasıl	Türkçe + Arapça	2
Nesil	Arapça	1
Niçin	Arapça	1
Nisan	Arapça	7
Nokta	Arapça	1
Nur	Arapça	1
O	Türkçe	7
Oku	Türkçe	1
Ol	Türkçe	23

On	Türkçe	1
Osmanlı	Türkçe	1
Öl-	Türkçe	1
Ön	Türkçe	2
Önce	Türkçe	3
Öncü	Türkçe	1
Önem	Türkçe	6
Örnek	Türkçe	2
Öz	Türkçe	1
Özel	Türkçe	2
Parça	Farsça	2
Parti	Fransızca	1
Prensip	Fransızca	2
Rağmen	Arapça	1
Rahmet	Arapça	1
Refah	Arapça	1
Saadet	Arapça	3
Sadakat	Arapça	1
Sadece	Türkçe	2
Salât	Arapça	1
Samimiyet	Arapça	1
Sancak	Türkçe	1
Sarsıl-	Türkçe	1
Savaş	Türkçe	4
Savun-	Türkçe	1
Saygı	Türkçe	4
Saygıdeğer	Türkçe +Türkçe	2
Sayın	Türkçe	1
Sebep	Arapça	1
Selam	Arapça	3
Sevgi	Türkçe	2
Sevinç	Türkçe	1
Sığın-	Türkçe	1
Son	Türkçe	1
Sonra	Türkçe	3
Sömür-	Türkçe	3
Sür	Türkçe	2
Şart	Arapça	6
Şekil	Arapça	1
Şeref	Arapça	1
Şerif	Arapça	1
Şu	Türkçe	3
Şuur	Arapça	2
Tabi	Arapça	1
Takriben	Arapça	1
Tam	Arapça	1

Tanı-	Türkçe	1
Tarih	Arapça	1
Tek	Türkçe	1
Temel	Rumca	2
Temin	Arapça	1
Temsil	Arapça	2
Tercüman	Arapça	1
Tesadüf	Arapça	1
Toplan-	Türkçe	6
Toplu	Türkçe	1
Tören	Türkçe	1
Tut-	Türkçe	2
Tüm	Türkçe	1
Tür	Türkçe	2
Türkiye	Türkçe	18
Ulaş-	Türkçe	2
Ulus	Türkçe	1
Ulusal	Türkçe	1
Uluslararası	Türkçe + Türkçe	1
Uygun	Türkçe	1
Üç	Türkçe	3
Ülke	Türkçe	6
Üst	Türkçe	3
Üye	Türkçe	5
Üzere	Türkçe	1
Üzeri	Türkçe	1
Var	Türkçe	4
Vatan	Arapça	2
Vaçgeç-	Farsça + Türkçe	1
Ve	Arapça	56
Velî	Arapça	1
Vesile	Arapça	2
Ya	Farsça	2
Yabancı	Türkçe	1
Yani	Arapça	4
Yap-	Türkçe	6
Yarar	Türkçe	1
Yarın	Türkçe	1
Yavru	Türkçe	2
Yeni	Türkçe	4
Yer	Türkçe	3
Yeryüzü	Türkçe + Türkçe	4
Yetiş	Türkçe	2
Yıl	Türkçe	6
Yıldönümü	Türkçe + Türkçe	2
Yine	Türkçe	1

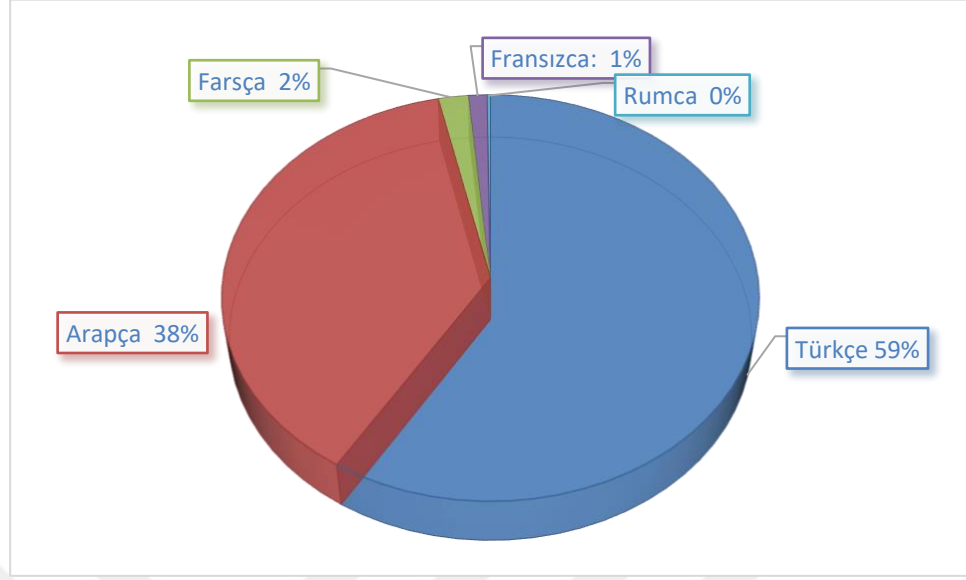
Yol	Türkçe	3
Yön	Türkçe	2
Yön-	Türkçe	1
Yüce	Türkçe	1
Yürü-	Türkçe	1
Yüzyıl	Türkçe + Türkçe	1
Zaman	Arapça	4
Zihniyet	Arapça	1

Şekil 1 Sözcüklerin Kökenine Göre Kullanım Sayıları

Başbakan Necmettin Erbakan'ın, 23 Nisan 1997 tarihinde TBMM'de yapmış olduğu konuşma metni incelenmiştir. Metinde 901 sözcüğün kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkçe ile birleşmiş diğer sözcüğün kökenine bakılmaksızın bu birleşik sözcükler Türkçe kabul edilmiştir. Tespit edilen 901 sözcükten 530 tanesi Türkçe, 340 tanesi Arapça, 18 tanesi Farsça, 11 tanesi Fransızca ve iki (2) tanesi ise Rumca kökenli sözcüktür.

Şekil 2 Sözcüklerin Kökenlerine Göre Yüzdelik Dağılımı

Araştırmada, Erbakan'ın kullandığı sözcüklerin kaynak dillerinin belirlenmesi amacıyla incelenen konuşma metninin %59 Türkçe, %38 Arapça ve %2 Farsça ve %1 ise Fransızca ve Rumca kökenli sözcükten meydana geldiği saptanmıştır.

Türkçe, İslamiyet'in kabulü ile başlayan ortak inanç ve özellikle Osmanlı Devleti'nin Arap coğrafyasını uzun yıllar hakimiyeti altında tutması, bu iki dil arasında etkileşimi kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle dini hassasiyetin sosyal yaşama etkisi ile Arapçaya karşı da bir sempatinin geliştiği göz ardı edilemez. Ancak Tanzimat'la birlikte dildeki sadeleşme ve Batı'ya yönelme, Türkçenin Fransızca etkisinde kalmasına; günümüzde ise gelişen teknoloji ve internet ağı nedeniyle de dilimizi İngilizce tehdidine maruz bırakmaktadır.

Erbakan'ın gerek akademisyen olması gerek Almanya'da uzun yıllar kalmasına rağmen konuşmalarında Batı kökenli sözcüklere çok az rastlanmıştır. Konuşmasında Fransızca kökenli demokrasi(4), grup(1), ideal(1), kumandan(1), mozaik(1), parti(1), prensip(2)sözcüklerini toplam 11 defa; Rumca kökenli 'temel' sözcüğünü ise iki (2) defa kullandığı belirlenmiştir.

5.1.2. Atasözleri

Başbakan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın genel kurul konuşmalarında atasözlerine rastlanmamıştır.

Az sözle çok şeyin anlatıldığı ve bu özelliğiyle etkili bir dil ögesi olan atasözleri, Türkçenin en önemli zenginlik kaynaklarından biridir. Atasözleri, anlatıma zenginlik katmanın yanında aynı zamanda kültürel bir mirastır. Geçmişin dokularını günümüze taşır.

Siyaset, etkili ve vurucu ifadelerin en çok ihtiyaç duyduğu alanların başında gelmektedir. Erbakan, incelenen konuşmalarında atasözlerini sadece bir kez kullanmıştır. Erbakan'ın dil hakimiyetine, toplumsal kültüre olan sempatisine ve tarihi geçmişe olan hayranlık duygusuna rağmen konuşmalarında atasözlerini yok denecek kadar az (Grup konuşmalarında bir atasözü kullandığı tespit edilmiştir.) kullanması dikkat çekmektedir.

5.1.3. Deyimler

Gayret göstermek: Çaba harcamak, başarmak için çalışmak.

“...yani, denk bütçe ve sağlam ekonomik yapının gerçekleştirilmesi için elden gelen gayret gösterilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Söz konusu olmak: Üzerinde konuşulmak, bahis konusu olmak, bahis mevzusu olmak

“Maalesef, basılan ve dağıtılan metinlerde bazı matbaa hataları söz konusu olmuştur; bundan dolayı özür diliyorum.” (3 Temmuz 1996)

Özür dilemek: Özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek

“Maalesef, basılan ve dağıtılan metinlerde bazı matbaa hataları söz konusu olmuştur; bundan dolayı özür diliyorum.” (3 Temmuz 1996)

Ortaya çıkarmak: Delilleriyle göstermek, ispat etmek.

“Hâlbuki 24 Aralık 1995'te yapılan milletvekili genel seçimleri, parçalı bir Parlamento aritmetiği ortaya çıkarmış, bu aritmetik, hiçbir partiye tek başına iktidar imkânı vermemiş ve dolayısıyla, hiçbir partinin, tek başına, ilkelerini ve programını uygulamasına fırsat tanımamıştır.” (3 Temmuz 1996)

Vücut bulmak: Oluşmak.

“24 Aralık seçimlerinden sonra vücut bulan ANAP-DYP Azınlık Koalisyonu, bu

uzlaşmanın sağlam esaslara dayanması gerektiğini bir tecrübe olarak göstermiştir.” (3 Temmuz 1996)

Ortaya koymak: Yaratmak, yapmak.

“Bu zemin üzerinde, millî ve manevî değerlere bağlı olmayı, din ve vicdan hürriyeti, teşebbüs hürriyeti ve düşünce hürriyetinin, demokrasimizin vazgeçilmez unsurları olduğunu, Hükümetimiz, temel bir kabul olarak ortaya koymuştur.” (3 Temmuz 1996)

Zaafa düşmek: Zaafa kapılmak.

“Terörle mücadelenin manevî ve psikolojik boyutu ihmal edilmeyecek, bu mücadeleyi yürüten güvenlik güçlerimizi zaafa düşürecek tartışmalara mahal verilmeyecektir.” (3 Temmuz 1996)

Islah etmek: İyi bir duruma getirmek, iyileştirmek, düzeltmek.

“Geçici köy koruculuğu sistemi gözden geçirilecek ve aksayan yönleri ıslah edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Sahip çıkmak: Korumak, koruyucu olmak, ilgilenip gözetmek.

“Ekonomide beklenen gelişme ve hamleyi yapabilmek için, heyecanlı, inançlı, hamleci bir hükümet olarak, süratli, planlı ve programlı bir şekilde gelişmenin önündeki engelleri kaldırmak, israfları önlemek, her sahada verimliliği artırmak, kaynakları geliştirmek, üretim seferberliği; devletin yeniden yapılanmasını sağlamak, devlet hizmetlerinin verimli ve süratli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak; köylü, işçi, memur, esnaf, işsiz, tüccar, sanayici, ihracatçı, velhâsıl bütün üreticilerimize, işsiz, emekli ve yoksullarımıza sahip çıkmak ana hedefimiz olacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Çaba göstermek: Bir işi başarmak için çalışmak, uğraşmak, gayret göstermek.

“İhracat artışının süreklilik kazanabilmesi ve beklenen hamlenin gerçekleştirilebilmesi için, sanayiın rekabet gücünün verimlilik artışı sağlanarak yükseltilmesine, ürün çeşitliliğinin artırılmasına ve yeni pazarlara girişin sağlanmasına yönelik her türlü çaba gösterilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Kontrol altında tutmak: Denetlemek.

“Bunlar yapılırken, geçiş döneminde, kamu açıklarının kontrol altında tutularak

azaltılması, özelleştirmenin hızlandırılması ve kamunun dış borçlanma imkânlarının artırılması suretiyle Hazinesin malî piyasalar üzerindeki baskısı azaltılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Yürürlüğe koymak: Bir kanun, bir karar, bir iş uygulanır, yapılır duruma gelmek.

“Üniversite-sanayi işbirliğinin kurumsallaştırılması ve böylece, teknolojinin sanayi hizmetine sunulabilmesi için gerekli hukuksal altyapı çalışmaları süratlendirilecek ve bu amaçla, teknoloji geliştirme bölgeleri yasası mutlaka yürürlüğe konulacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Sevk etmek: Göndermek

“Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketinin özelleştirilmesine ilişkin yasayla 4046 sayılı Yasanın bazı maddelerinde Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda yapılacak yasal düzenlemeler, öncelik ve ivedilikle Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Faaliyet göstermek 1) çalışmak; 2) işler durumda olmak, etkinlik göstermek.

“Üretimin yönlendirilmesi, pazarlanması, üreticilere hizmet götürülmesi konularında faaliyet gösterecek olan üretici birliklerinin kurulması özendirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Katkıda bulunmak: Bir şeyin oluşmasına, gelişmesine veya gerçekleşmesine emek, bilgi, para vb. ile yardım etmek.

“Planın öngördüğü ekonomiye kısa sürede katkıda bulunacak sulama projelerine öncelik verilecektir. 1995 yılı sonu itibarıyla, toplam kamu sulamaları 3 milyon 286 bin hektara ulaşmış ve halk sulamalarıyla birlikte ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4 milyon 341 bin hektarı sulanabilir hale gelmiştir.” (3 Temmuz 1996)

Tedbir almak: Önlem almak.

“Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri; hayvancılığın yeniden canlandırılmasına özel önem verilecek, özellikle damızlık hayvan yetiştiriciliği, süt ve besi sığırcılığının geliştirilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Devreye sokmak: İşin içine girdirmek, karıştırmak.

“Elektrik enerjisi talebinin, önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli şekilde

karşılanabilmesi için, enerji yatırımlarının süratle devreye sokulması sağlanacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Hedef almak: Ulaşılmak istenen amaca göre davranmak.

“Bunun için, plana uygun olarak, 2000 yılında, beton asfalt yol uzunluğunun 8.500 kilometreye ulaştırılması, 1996-2000 döneminde, 5 bin kilometre bölünmüş yolun hizmete alınması ve 5.500 kilometre yolda geometrik standartların iyileştirilmesinin sağlanması, aynı dönemde, 16.500 kilometre asfalt, 50 bin kilometre stabilize ve 2 bin kilometre beton köy yolu yapımı gerçekleştirilmesi hedef alınmıştır.” (3 Temmuz 1996)

Harekete geçmek: Bir işi yapmaya başlamak, bitirmek amacı ile bir işe girişmek.

“Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimiz başta olmak üzere, kalkınmada öncelikli yörelerde kaynaklar harekete geçirilerek, yeni istihdam imkânları meydana getirilecek, atıl durumda olan veya yarım kalmış tesisler ekonomiye kazandırılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Yerine getirmek: İstenileni, gerekeni yapmak.

“Türkiye, gümrük birliğiyle ilgili olarak gerçekleştireceği tüm çalışmaları, millî menfaatleri, ülke şartları, birlik tarafının ortaklık ilişkisi çerçevesinde yüklendiği yükümlülükleri yerine getirmedeki niyet ve çabasını göz önünde tutarak yürütecektir.” (3 Temmuz 1996)

Hak etmek: Bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak.

“Bu süreç, aynı zamanda, GATT 1994 çerçevesinde biçimlenmekte olan yenedünya ekonomik düzeni çerçevesinde, Türkiye’nin, dünya ticaretinde hak ettiği yeri almasına da katkıda bulunacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Rol oynamak: 1) oyunda rol almak; 2) mec. birinin bir işte önemli etkisi olmak; 3) mec. davranışlarda içtenlik olmamak:

“Türkiye, Türk cumhuriyetleri kardeş Müslüman ülkeleriyle Avrupa arasındaki ilişkilerin güçlenmesinde önemli bir rol oynama imkânı bulacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Çaba harcamak: Bir işi yapabilmek için elinden geleni yapmak.

“Ankara Antlaşması ve Katma Protokolün, kişilerin serbest dolaşımına ilişkin hükümlerinin uygulanması yolunda çaba harcanacak ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerde

çalışmakta olan Türk işçilerinin ve ailelerinin, hukukî durumlarının iyileştirilmesine ilişkin tedbirler alınacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Dikkate almak: Göz önünde bulundurmak, hesaba katmak, gereğini düşünmek.

“Azerbaycan ve Orta Asya Türk cumhuriyetlerine yönelik ulusal politikalar için de Ekonomik İşbirliği Teşkilatının (ECO) ilave bir platform oluşturduğu dikkate alınarak, Teşkilatın faaliyetlerinin önümüzdeki dönemde daha da geliştirilmesine özel bir önem verilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Gözden geçirmek: 1) Okumak 2) niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek.

“Yürürlükteki yasalar gözden geçirilerek, eskimiş ve günün şartlarına cevap vermeyen yönleri tespit edilecek, bu alanda gerekli düzenlemeler hızla yapılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Rol almak: Bir oyunda görev almak.

“Özel kesimin okul açması teşvik edilecek; eğitim, tekniköğretim ve teknolojilerin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde, bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Özen göstermek: Bir şeyi özenerek elden geldiğince iyi olmasına gayret ederek yapmak, itina etmek.

“Kentlerde, tarihî, doğal ve kültürel değerlere sahip olan eserlerin korunması ve yenilenmesine özen gösterilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Bağlı kalmak: Uymak, tabi olmak.

“Türkiye’nin taraf olduğu bütün uluslararası anlaşmalara ve stratejik anlaşmalara bağlı kalınacaktır; ancak, bu anlaşmaların, millî güvenlik ve millî menfaatler aleyhine tatbikine asla meydan verilmeyecektir.”

Meydan vermemek: Kötü bir durumun gerçekleşmesi için imkân veya zaman bırakmamak.

“Türkiye’nin taraf olduğu bütün uluslararası anlaşmalara ve stratejik anlaşmalara bağlı kalınacaktır; ancak, bu anlaşmaların, millî güvenlik ve millî menfaatler aleyhine tatbikine asla meydan verilmeyecektir.” (3 Temmuz 1996)

Şiar edinmek: Benimsemek, ilke olarak kabul etmek.

“Bu fikir ve tavsiyelerinden dolayı da kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum ve hemen ifade ediyorum ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin 54’üncü Hükümeti olarak, bu Yüce Mecliste yapılmış olan konuşmalardaki tavsiyelerden, tekliflerden yararlanmak, her zaman bizim şiarımız olacaktır; bugünkü teklif ve tavsiyelerden de aynı şekilde yararlanmayı şiar edineceğiz.” (6 Temmuz 1996)

Yol göstermek: Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek.

“Bu da doğru bir tespittir; zaten, bugüne kadar hep böyle olmuştur; sosyal demokratlar, hakikaten, Türkiye’ye ne bir çıkış yolu gösterebilmişlerdir ne de Türkiye’nin meselelerini çözecek bir politikayı orta yere koyup, onu düzgün bir şekilde uygulayabilmişlerdir.” (6 Temmuz 1996)

Üzerinde durmak: Bir işe önem vermek, bir işle yakından, sürekli ilgilenmek.

“İlk hükümet programında, biz, bunu zaten, zımnen var sayıyorduk; ama Sayın Ecevit önemle üzerinde duruyorlar ve bu faydalı bir şeydir; bunu, açıkça, sarahaten belirtelim dedik; inşallah, hoşunuza gitmiştir.” (6 Temmuz 1996)

Hoşuna gitmek: Beğenmek.

“İlk hükümet programında, biz, bunu zaten, zımnen var sayıyorduk; ama Sayın Ecevit önemle üzerinde duruyorlar ve bu faydalı bir şeydir; bunu, açıkça, sarahaten belirtelim dedik; inşallah, hoşunuza gitmiştir.” (6 Temmuz 1996)

Ders almak: bir olaydan deneyim kazanmak, ibret almak. (mec.)

“Gelin, halkımızın reaksiyonundan ders alalım.” (6 Temmuz 1996)

Sansür koymak: Sansürlemek.

“Bakın, bugün, kıymetli arkadaşımız Sayın Bülent Ecevit Beyefendi “efendim, Refah Partisi sansür koyacak” dedi.” (6 Temmuz 1996)

Mal olmak: Bir iş, bir davranış sonucu zarara uğramak.

“Bunun kaç trilyona mal olduğunu hepimiz biliyoruz; ama...” (6 Temmuz 1996)

Takdir etmek 1. Beğenmek, önemini, gerekliliğini, değerini anlamak.

“Yani bir araya gelip, halka hizmet için beraber olmak, takdir edilecek güzel bir

şey iken, bunu, bir kusurmuş gibi göstermek ne kadar yanlış bir düşünce Allah aşkına, ne kadar yanlış bir düşünce!” (6 Temmuz 1996)

Sadık olmak (Sadık kalmak): Birine, bir şeye bağlılığını sürdürmek, bağlı kalmak.

“Bu söze, hep beraber sadık olacağız.” (6 Temmuz 1996)

Son vermek: Bitirmek, sona erdirmek.

“Bu Hükümet, altı aylık bir krize son vermiştir; Türkiye’nin zaman kaybına son vermiştir.” (6 Temmuz 1996)

Haber vermek: Bildirmek, haber ulaştırmak.

“Hemen haber veriyorum, halkımıza, bürokrasimize ve bütün üretim kesimlerine; yani, köylümüz, işçimiz, memurumuz, ihracatçımız, bütün üreticilerimiz ve sanayicilerimizin hepsine şevk vereceğiz, aşk vereceğiz, heyecan vereceğiz ve ülkemizin bütün meselelerini, bütün bu üretici kardeşlerimizle beraber, yapacağımız seferberlikle çözeceğiz.” (6 Temmuz 1996)

Bir araya gelmek: Bir yerde toplanmak, buluşmak.

“Peki, biz, şimdi, bütün bu kardeş Müslüman ülkelerle bir araya gelsek ‘sen bizden ne alırsan al, biz de senden ne alırsak alalım’ desek, süratle eski hacme gelsek, şu andaki 21 milyarlık ihracatımız 30-40 milyar dolara çıksa, bundan ne kaybederiz?” (6 Temmuz 1996)

Kolları sıvamak: Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak

“Zaten kollar sıvanmıştır; gece gündüz çalışarak bu hizmetler yerine getirilecektir ve bu çalışmayı hep beraber yapacağız, Türkiye’mizi, kısır çekişmelerden kurtaracağız, Türkiye’mizi, mesut insanlar diyarı haline getireceğiz.” (6 Temmuz 1996)

Gark etmek: Batırmak, boğmak

“Bu, 7,5 milyon insanımızı ve bunların ailelerini sevince gark etmiştir.” (11 Temmuz 1996)

Kaşıkla verip kepçeyle geri almak: Yaptığı bir iyiliğin acısını çıkarırcasına davranmak.

“Biz, kaşıkla verip kepçeyle geri almayacağız.” (11 Temmuz 1996)

Ele almak: 1) Bir şey üzerinde çalışmaya başlamak 2) bir konuyu görüşmek; 3) bir konuyu incelemek, araştırmak.

“Bundan dolayı, Yüce Meclisimizin böyle bir konuyu ele almış olması, hepimizi sevindirecek en önemli bir olaydır ve işte, bu değişimi yaşamış olmaktan dolayı, hepimiz -çok şükür- şu anda bahtiyarlık içindeyiz.” (11 Temmuz 1996)

İdrak etmek: Akıl erdirmek, anlamak, kavramak

“Demin serdedilen fikirler, bu değişimi yavaş yavaş idrak etmenin ihtiyacı içinde olduğumuzu gösteriyor, bu değişimi hep beraber idrak edeceğiz.” (11 Temmuz 1996)

Yön vermek: Yeni bir biçim, yeni bir düzen vermek.

“Hâlbuki Yüce Meclisimizin en önemli görevi, tıpkı Birinci Büyük Millet Meclisinde olduğu gibi, ülke meselelerini oluşturmak, genel politikalara yön vermektir.” (16 Temmuz 1996)

Ortadan kaldırmak: Yok etmek.

“... Bizim bütün gayretimiz, devletin yüksek faizle borçlanmalarını ortadan kaldırmaktır.” (16 Temmuz 1996)

Fikir almak: Birinin düşüncesinden yararlanmak.

“... Nereden geliştireceğiz; sizin fikirlerinizi aldık; şimdi, ben, onlara ilaveten bazı şeyleri söyleyeceğim ve inşallah sizin fikirlerinizi aldıktan sonra, biz bunları yaptığımız zaman göreceksiniz esas.” (16 Temmuz 1996)

Söz açmak: Bir konu üzerine konuşmaya başlamak, laf açmak.

“... Sayın Bülent Ecevit Beyefendi -TÜMOSAN’dan söz açıldığı için oraya söyleyeyim- bunu birçok defalar, bugüne kadar açıkladılar.” (16 Temmuz 1996)

Boş durmamak: Her zaman bir işle uğraşmak; 2) birinin yaptığına karşılık olarak bir harekette bulunmak.

“Evet, ben, geçen sefer, 68 tane önemli kaynak var demiştim; şimdi, 100 tane var diyorum; çünkü o günden beri boş durmadık ve iki günümüzün de birbirinin aynı olmaması lazım geliyor.” (16 Temmuz 1996)

Teşvik etmek: İsteklendirmek, özendirmek

“Güneydoğu illerimizde köye dönüş teşvik edilmiştir, pek çok aile köyüne dönmüştür, köylerinde tamiratlar yapılmıştır ve şimdi de büyük bir hayvancılık projesi tatbikata konulmaktadır; böylece Güneydoğu Anadolu’muz ve köylümüz için çok büyük adımlar atılmaktadır.” (9 Aralık 1996)

Elde etmek: Bir şeye sahip olmak.

“Kıbrıs’ı büyük bir üniversite adası yapacağız ve buradan 50 milyon dolar ilave gelir elde edilecek; sulama projelerini gerçekleştireceğiz, 50 milyon dolar da buradan; turizmini gerçekleştireceğiz, takriben, bir 50 milyon dolar da buradan gelecek.” (9 Aralık 1996)

Işık tutmak: Bir yeri ışıkla aydınlatmak 2) düşüncesiyle kılavuzluk etmek, konuyu aydınlatıcı düşünceler söylemek, tutacağı yolu göstermek.

“Bu kıymetli tenkitlerden bütün gücümüzle yararlanmayı bir vazife sayacağız; bize ışık tuttunuz, teşekkürlerimizi arz ederiz.” (18 Aralık 1996)

Dikkatleri çekmek: mec. ilgi toplamak

“Millî Hâkimiyet Bayramımızı kutladığımız bu günde, bir kere daha, bu prensibin “hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir” ilkesindeki ‘kayıtsız ve şartsız’ esasına dikkatleri çekmek istiyorum ve diyorum ki, bu prensibin açık manası, kimsenin kendisini milletin üstünde görerek, millete kayıt ve şart koşmaya kalkışmayı aklından dahi geçirmemesi demektir.” (18 Aralık 1996)

Başbakan Necmettin Erbakan’ın Genel Kurul konuşmaları esnasında 75 farklı deyim kullandığı tespit edilmiştir. Deyimler, geçmişten günümüze kadar bazen anlam değişikliğine uğramış bazen de hiçbir anlam kaybına uğramadan kadar gelmiş söz öbekleridir. Geçmişin izlerini taşıyan deyimler, atasözleri ile birlikte halk kültürünü en iyi yansıtan söz varlığı ögesidir.

Muhatabını etkileyen bu söz öbeklerine siyaset dilinde sıkça rastlamaktayız. Erbakan’ın deyimleri çok kullanmış olması toplumsal kültürden beslendiğine, dile olan hakimiyetine ve etkili bir üsluba sahip olduğuna somut bir delil olarak gösterilebilir.

5.1.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri

“Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Bakanlar Kurulu üyelerimiz ve şahsım adına, Yüce Meclisi en derin saygılarımla selamlıyorum.” (3 Temmuz 1996)

Hayırlı olmasını diliyorum

“Önümüzdeki dönemin milletimize ve ülkemize hayırlı olmasını diliyorum.” (3 Temmuz 1996)

Değerli milletvekilleri

“Değerli Milletvekilleri, Hükümetimiz, Anayasamızda ifadesini bulan ilkelerden hareketle, ortak bir programı ve hedefleri, ilim, akıl, tecrübe, milletimizin faydası ve temel insan haklarına saygı ilkelerine göre ve uzlaşma mantığıyla gerçekleştirecektir.” (3 Temmuz 1996)

Saygıyla selamlamak

“Bu inançla, milletimize saadetler ve selametler dileyerek, Yüce Meclisin bütün üyelerini sevgi ve saygıyla selamlıyorum.” (3 Temmuz 1996)

Hayırlı olsun

“Yeni Hükümetimiz, milletimiz ve bütün insanlık için hayırlı olsun.” (3 Temmuz 1996)

Saygıdeğer

“Meclisin saygıdeğer üyeleri; hepinizi hürmetle, muhabbetle selamlıyorum.” (6 Temmuz 1996)

Sevgilerimi, saygılarımı sunuyorum

“Aynı zamanda şu anda bizi bütün vatan sathında televizyonlarından takip eden vatanımızın aziz evlatlarına da sevgilerimi, saygılarımı sunuyorum.” (6 Temmuz 1996)

Vesile olmasını diliyorum

“Bu müzakere mucibince, Hükümetimizin görüşlerini Yüce Meclise arz etmek üzere, şu anda, huzurlarınızda bulunuyorum ve sözlerime başlarken, yeni Hükümetimizin milletimize hayırlı olmasını, bu Programın, milletimize en faydalı, en hayırlı hizmetlerin yapılmasına vesile olmasını diliyorum.” (6 Temmuz 1996)

Müsaade buyurursanız

“Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; şimdi, müsaade buyurursanız, Hükümet Programı üzerinde asıl yapılması icap eden müzakereye geçmeden önce, bundan önce konuşmuş olan kıymetli parti sözcüleri ve genel başkanlarının yaptıkları konuşmalar üzerinde, kısaca, birkaç cümleyle durmak istiyorum; sonra, asıl mevzua geçmek istiyorum.” (6 Temmuz 1996)

Rica ediyorum

“Onun için, biz kardeşiz; şimdi söyleyeceğim şeyleri lütfen kardeşane bir şekilde dinlemenizi rica ediyorum.” (6 Temmuz 1996)

İnşallah

“Bundan dolayıdır ki -rica ediyorum- bundan sonraki toplantılarımızda -inşallah- memleketimize, milletimize faydalı olmaya çalışalım; birbirimize, halkımıza hizmet yolunda yarışalım.” (6 Temmuz 1996)

Allah aşkına

“- Allah aşkına, bu ülkeyi bu Parlamento mu yönetecek, üç tane rantiyeci gazeteci mi yönetecek?” (6 Temmuz 1996)

Hanımfendi

“DYP bunu başardı, onun için, bu koalisyonun kurulmasında en büyük pay DYP’nindir, Sayın Çiller Hanımfendininindir, DYP Grubuna mensup bütün kıymetli arkadaşlarımızdır...” (6 Temmuz 1996)

Allah razı olsun

“Ama boşu boşuna korkuyor; çünkü biz, o sözü söyleyen insanın da hizmetkârıyız, onun saadeti için de çalışacağız, o da ‘Allah razı olsun ki, böyle bir hükümet geldi’ diyecek; birinci sebep bu.” (6 Temmuz 1996)

Aziz ve muhterem

“Çok aziz ve muhterem milletvekilleri, bu bütçenin diğer özelliklerinin ayrıca teferruatına girecek değilim; bu paketleri geçelim, bunları arkadaşlarımız biliyorlar.” (9 Aralık 1996)

Müsaade ederseniz

“Şimdi, bu noktaya işaret ettikten sonra, müsaade ederseniz, hemen, şunu ifade etmek istiyorum.” (6 Temmuz 1996)

Beyefendi

“Bakın, bugün, kıymetli arkadaşımız Sayın Bülent Ecevit Beyefendi ‘efendim, Refah Partisi sansür koyacak’ dedi.” (6 Temmuz 1996)

Sevgiyle muhabbetle selamlıyorum

“İşte Türkiye’nin, bütün, her türlü engellemelere rağmen böyle bir Hükümete kavuşmasında en büyük katkısı olduğu için -samimiyetle söylüyorum- Doğru Yol Partisinin bütün yöneticilerini ve bütün grup üyelerini, sevgiyle, muhabbetle selamlıyorum, teşekkürlerimi sunuyorum; çünkü halkımızın meselelerinin çözülmesi için, Türkiye’yi krizden kurtardınız...” (6 Temmuz 1996)

Çok teşekkür ediyorum

“Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.” (6 Temmuz 1996)

Allah’ın izniyle

“Nedir o; biz, konuşmaya gelmedik; biz, Allah’ın izniyle, yapmaya geldik.” (6 Temmuz 1996)

Teşekkürleri sunacağım

“Uzlaşmayı temin ettiniz ve aynı şekilde, muhalefette kalan partilerimize de aynı teşekkürleri sunacağım; çünkü halkımıza hizmetleri, inşallah, hep beraber yapacağız.” (6 Temmuz 1996)

Tebrik ediyorum

“Aziz milletimize sonsuz saygılarımı sunduktan sonra, bu mutlu olay münasebetiyle, elbette, aziz milletimizin hakiki, gerçek temsilcisi olan Yüce Meclisimizi de tebrik ediyorum.” (8 Temmuz 1996)

Çok şükür

“Bundan dolayı, Yüce Meclisimizin böyle bir konuyu ele almış olması, hepimizi sevindirecek en önemli bir olaydır ve işte, bu değişimi yaşamış olmaktan dolayı, hepimiz -çok şükür- şu anda bahtiyarlık içindeyiz.” (11 Temmuz 1996)

Er meydanı

“Ülkemiz hepimizindir; meselelerimizi çözmek için hepimiz katkıda bulunacağız. Burası er meydanıdır; milletin önünde konuşuyoruz; o halde, ülkenin meselelerini biz çözeriz diyen partilerimiz, şimdi buraya gelecek, ne yapacaktınız da çözecektiniz سوالinin cevabını verecek; 65 milyon insanımız da bakacak; kim güzel cevap verirse, onu alkışlayacak.” (11 Temmuz 1996)

Teşekkürlerini arz etmek

“Hükümetimiz ve onun bütün muhterem üyeleri adına, Yüce Meclise teşekkürlerimi arz etmek için huzurlarınızdayım.” (11 Temmuz 1996)

Sağ olun

“Yüce Meclisi muhabbetle, sevgiyle kucaklıyorum; sağ olun, var olun.” (11 Temmuz 1996)

Hürmetle, muhabbetle selamlıyorum.

“Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri; hepinizi Hükümetimiz adına hürmetle, muhabbetle selamlıyorum, sevgiyle kucaklıyorum.” (16 Temmuz 1996)

Temenni ediyorum

“İnşallah, temenni ediyorum ki, bundan sonraki genel görüşmelerimizde, bu işi çok daha tatlı bir şekilde yürüteceğiz.” (16 Temmuz 1996)

Cenab-ı Hak

“Bu nimetleri, biz, üretim yoluyla zenginliğe çevireceğiz; rant ekonomisinden reel ekonomiye geçeceğiz ve böylece, Cenabı Hakkın verdiği nimetler vasıtasıyla, size refah getireceğiz.” (16 Temmuz 1996)

Edirne'den Van'a

“Bundan dolayıdır ki, böyle hayal meyal sözlerini bırakalım, gerçeğe bakalım ve bu gerçeği de Edirne'den Van' a kadar dolaşarak görelim bakalım” (16 Temmuz 1996)

Müjdeler olsun

“Yeni bir dönem başlamıştır, müjdeler olsun.” (16 Temmuz 1996)

Arz edeceğim

“Ne yaptık da bunları sağladık; sırası geldiği anda kısaca onu da arz edeceğim.”
(9 Aralık 1996)

İbadet aşkıyla

“Bu Hükümet, ibadet aşkıyla halka hizmet ediyor.” (9 Aralık 1996)

Hakka riayet etmek

“Bir arada, hakka riayet ederek yaşamak.” (9 Aralık 1996)

Allah’a emanet ediyorum.

“Hepinizi Allah’a emanet ediyorum.” (9 Aralık 1996)

Kutlu olsun

“Bugün, aynı zamanda, Çocuk Bayramını da kutluyoruz; bu, bütün çocuklarımıza ve yeryüzündeki bütün çocuklara kutlu olsun.” (23 Nisan 1997)

İlişki sözleri olarak da adlandırılan kalıp söz, insanlar arasındaki sosyal ilişkilerden doğan ifadelerdir. Erbakan, Genel Kurul konuşmalarında 36 farklı kalıp söz kullanmıştır. Sıkça kullandığı kalıp sözler, cümlelerin bağlamından yola çıkılarak yorumlandığında muhatabına karşı samimi olduğu ve konuşmalarında nezaketi ön planda tuttuğu görülmektedir.

5.1.5. Terimler

Aritmetik: Matematik

“Hâlbuki 24 Aralık 1995’te yapılan milletvekili genel seçimleri, parçalı bir Parlamento aritmetiği ortaya çıkarmış, bu aritmetik, hiçbir partiye tek başına iktidar imkânı vermemiş ve dolayısıyla, hiçbir partinin, tek başına, ilkelerini ve programını uygulamasına fırsat tanımamıştır.” (3 Temmuz 1996)

Azınlık koalisyonu: Siyaset

“24 Aralık seçimlerinden sonra vücut bulan ANAP-DYP Azınlık Koalisyonu, bu uzlaşmanın sağlam esaslara dayanması gerektiğini bir tecrübe olarak göstermiştir.” (3 Temmuz 1996)

Hükümet Krizi: Siyaset

“24 Aralık 1995 seçimlerinde Parlamenteoya en fazla üye kazanarak giren ölkemizin en büyük iki partisinin (Refah Partisi ve Doğru Yol Partisinin) uzlaşarak bu Hükümetimizi kurmaları, sadece Türkiye’yi bir hükümet krizinden kurtarma olayı değil, aynı zamanda, demokrasimizin bir zaferidir; ölkemizde özlenen devlet ve millet kaynaşmasının ve toplumsal uzlaşmanın çok önemli bir adımıdır; ölkemiz için çok hayırlı ve faydalı bir gelişmedir.” (3 Temmuz 1996)

İlke: Felsefe

“İlkeler ve programlar etrafında sağlam bir uzlaşma, Türkiye’nin ihtiyacı olan istikrarın ön şartıdır.” (3 Temmuz 1996)

Demokrasi: Felsefe/Siyaset

“Bu zemin üzerinde, millî ve manevî değerlere bağlı olmayı, din ve vicdan hürriyeti, teşebbüs hürriyeti ve düşünce hürriyetinin, demokrasimizin vazgeçilmez unsurları olduğunu, Hükümetimiz, temel bir kabul olarak ortaya koymuştur.” (3 Temmuz 1996)

Anayasa: Hukuk

“Değerli Milletvekilleri, Hükümetimiz, Anayasamızda ifadesini bulan ilkelerden hareketle, ortak bir programı ve hedefleri, ilim, akıl, tecrübe, milletimizin faydası ve temel insan haklarına saygı ilkelerine göre ve uzlaşma mantığıyla gerçekleştirecektir” (3 Temmuz 1996)

Laik: Hukuk/Siyaset

“Türkiye Cumhuriyetinin, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olması, Atatürk ilkeleri, Koalisyon Hükümetinin vazgeçilmez ortak uzlaşma zeminini teşkil edecektir.” (3 Temmuz 1996)

Dış Ticaret Açığı: İktisat

“Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri; göreve başlarken, milletimizin, hükümetimizden, ölkemizin ve halkımızın temel meseleleri olan terör, göç, işsizlik, geçim sıkıntısı, köylü, işçi, memur, esnaf, emekli ve muhtaç vatandaşlarımızın refah seviyesinin yükseltilmesi, kamu maliyesinin güçlendirilmesi, dış ticaret açığının kapatılması, yatırımların hızlandırılması, devletin yeniden yapılandırılması meselelerinin

nihayet çözüme kavuşturulmasını ve dış ilişkilerimizdeki aleyhimizde gelişmenin önlenerek şahsiyetli bir dış politika takip olunmasını istediğini ve beklediğini çok iyi biliyoruz ve yine, göreve başlarken, ülkemiz halkının, Hükümetimizden, güçlü ve müreffeh Türkiye'yi gerçekleştirecek bir değişim hükümeti olmamızı beklediğini ve özlediğini de çok iyi biliyoruz.” (3 Temmuz 1996)

Bürokrasi: Siyaset/İktisat

“Bu Programımızda asıl amacımız, halkımızın, bürokrasimizin ve bütün üretim kesimlerimizin beklediği, özlediği huzuru, umudu ve güveni kendilerine vermektir.” (3 Temmuz 1996)

Olağanüstü Hal: Hukuk

“Olağanüstü hal, gerekli tedbirler alınarak, kaldırılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Modernizasyon: Sanayi

“Söz konusu modernizasyonun, mümkün olan azamî ölçüde, Türk sanayiinin imkân ve kabiliyetinden yararlanılarak gerçekleştirilmesi esastır.” (3 Temmuz 1996)

İstihdam: İktisat

“Sürdürülebilir, hızlı bir büyümenin sağlanması, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, istihdamın artırılması ve sanayileşmenin hızlandırılması, ekonomideki kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür. Bu çerçevede, ekonomik kalkınmada temel esas, rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçiş olacaktır.” (3 Temmuz 1996)

İşçi- Memur-Esnaf: Maliye/Ticaret/İktisat

“Ekonomide beklenen gelişme ve hamleyi yapabilmek için, heyecanlı, inançlı, hamleci bir hükümet olarak, süratli, planlı ve programlı bir şekilde gelişmenin önündeki engelleri kaldırmak, israfları önlemek, her sahada verimliliği artırmak, kaynakları geliştirmek, üretim seferberliği; devletin yeniden yapılanmasını sağlamak, devlet hizmetlerinin verimli ve süratli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak; köylü, işçi, memur, esnaf, işsiz, tüccar, sanayici, ihracatçı, velhâsıl bütün üreticilerimize, işsiz, emekli ve yoksullarımıza sahip çıkmak ana hedefimiz olacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Makroekonomik: İktisat

“Bu çerçevede, bütçe ve kamu açıklarının hızla azaltılması, parasal disiplinin sağlanması ve finans sektörünün derinleştirilmesi için, tutarlı makroekonomik politikalar uygulanacak ve gerekli tüm tedbirler alınacaktır.”

Döviz Kuru: Ekonomi, iktisat

“Rekabet gücünü destekleyici gerçekçi bir döviz kuru politikası uygulanacaktır.” (3 Temmuz 1996)

İhracat: İktisat

“Kredi ve garanti programlarına yeterli kaynak sağlanarak, ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır.” (3 Temmuz 1996)

İthalat: İktisat

“Kalitesiz ürün ithalatına karşı en önemli korunma araçlarından biri, standartlardır.” (3 Temmuz 1996)

Tasarruf: İktisat

“Bir yandan kamu harcamalarında tasarrufa gidilecek, israftan kaçınılacak...” (3 Temmuz 1996)

Vergi: Maliye

“Vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve vergi idaresinin yeniden yapılandırılması sağlanarak, vergi yatırma vatandaş için eziyet olmaktan çıkarılacak, vergi kayıp ve kaçığı azaltılacaktır. Bu amaçla, vergilendirmeye ilgili işlemlerin tek bir vergi numarasıyla yapılmasına ve vergi numarasının ekonomik faaliyetlerde kullanımının yaygınlaştırılmasına devam edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Dış borç: İktisat

“Bunlar yapılırken, geçiş döneminde, kamu açıklarının kontrol altında tutularak azaltılması, özelleştirmenin hızlandırılması ve kamunun dış borçlanma imkânlarının artırılması suretiyle Hazinesin malî piyasalar üzerindeki baskısı azaltılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Özelleştirme: İktisat

“Bunlar yapılırken, geçiş döneminde, kamu açıklarının kontrol altında tutularak azaltılması, özelleştirmenin hızlandırılması ve kamunun dış borçlanma imkânlarının artırılması suretiyle Hazinesin malî piyasalar üzerindeki baskısı azaltılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Faiz: Ekonomi

“Belirsizlik ortamı ortadan kalkacak ve bu suretle iç borcun vadesi uzatılırken, faizlerin de makul seviyelere gerilemesi temin edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Sermaye piyasası: İktisat

“Sermaye piyasası daha şeffaf bir yapıya kavuşturulacak ve denetim mekanizması etkinleştirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Vadeli işlem: İktisat

“Mevcut altın borsası, altın ve kambiyo borsasına dönüştürölerek spot ve vadeli işlemler piyasaları oluşturulacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Norm: Hukuk

“Bankalar Kanunu, gelişmiş ölkeler standartlarına ve Avrupa Birliği normlarına uygun olarak yeniden düzenlenecektir.” (3 Temmuz 1996)

Kara para: İktisat

“Kara paranın aklanmasının önlenmesi hakkında kanun çıkarılacak ve dünya standartlarına uyulacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Liberal: Ekonomi

“Ekonominin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinde, dış pazar payının artırılmasında, teknoloji temininde ve dış kaynak sağlanmasında önemli bir rolü olan yabancı sermaye konusunda uygulanan liberal politikalara devam edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Anonim Şirketi: İktisat

“Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketinin özelleştirilmesine ilişkin yasayla 4046 sayılı Yasanın bazı maddelerinde Anayasa Mahkemesinin iptal kararı

doğrultusunda yapılacak yasal düzenlemeler, öncelik ve ivedilikle Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Yasa: Hukuk

“Yürürlükteki yasalar gözden geçirilerek, eskimiş ve günün şartlarına cevap vermeyen yönleri tespit edilecek, bu alanda gerekli düzenlemeler hızla yapılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Portföy: İktisat

“Özelleştirme kapsamına alınan ve özelleştirme portföyünde bulunan kuruluşların, en kısa zamanda özelleştirilmesi sağlanacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Borsa: İktisat

“Tarım ve hayvancılıkta dünya fiyatları esas alınacak, tarımsal ürünlerin rekabet ortamlarında pazarlanabilmesi amacıyla mevcut borsalar geliştirilecek ve yeni borsaların kurulması sağlanacaktır. Mevcut hal sistemi ıslah edilerek üretici bölge hallerinin teşkili, ürün ihtisas borsalarıyla vadeli işlem borsalarının kurulmasını gerçekleştirmek üzere gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Hektar: Matematik

“1995 yılı sonu itibariyle, toplam kamu sulamaları 3 milyon 286 bin hektara ulaşmış ve halk sulamalarıyla birlikte ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4 milyon 341 bin hektarı sulanabilir hale gelmiştir.” (3 Temmuz 1996)

Kilovat: Fizik

“Elektrik enerjisi talebinin, önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli şekilde karşılanabilmesi için, enerji yatırımlarının süratle devreye sokulması sağlanacaktır. Bunun için, elektrik enerjisinde, 2000 yılında, toplam kurulu güç kapasitesinin 28 bin megavata, üretim kapasitesinin ise 140 milyar kilovat saate yükseltilmesi hedeflenmektedir.” (3 Temmuz 1996)

Entegrasyon: Ticaret

“Telekomünikasyon ve haberleşme alanında dünya ile entegrasyon çalışmalarına devam edilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Gümrük Birliği: Ekonomi

“Türkiye, gümrük birliğiyle ilgili olarak gerçekleştireceği tüm çalışmaları, millî menfaatleri, ülke şartları, birlik tarafının ortaklık ilişkisi çerçevesinde yüklendiği yükümlülükleri yerine getirmedeki niyet ve çabasını göz önünde tutarak yürütecektir.” (3 Temmuz 1996)

Egemenlik: Hukuk

“Bütün bu hedeflere ulaşmak için, Hükümetimiz, eşit devletlerarası ilişkiler çerçevesinde, egemenliğimizden, devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasından ve hayatî çıkarlarımızdan ödün vermeden, nimet-külfet dengesi içerisinde, hızla, üzerine düşeni yapmaya karardır.” (3 Temmuz 1996)

Liman: Denizcilik

“Gümrük birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlamasını, Avrupa Birliği ile kara ulaştırması, limanlar, havaalanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik gibi altyapı bağlantılarının iyileştirilmesini ve birlik ekonomisiyle aradaki farkın azaltılmasını teminen, Türkiye-Avrupa Birliği ortaklık rejiminin temel unsurlarından biri olan malî işbirliği, gayesine uygun bir şekilde ve düzeyde geliştirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Telekomünikasyon: Teknoloji/Haberleşme

“Gümrük birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlamasını, Avrupa Birliği ile kara ulaştırması, limanlar, havaalanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik gibi altyapı bağlantılarının iyileştirilmesini ve birlik ekonomisiyle aradaki farkın azaltılmasını teminen, Türkiye-Avrupa Birliği ortaklık rejiminin temel unsurlarından biri olan malî işbirliği, gayesine uygun bir şekilde ve düzeyde geliştirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Havaalanı: Ulaşım

“Gümrük birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlamasını, Avrupa Birliği ile kara ulaştırması, limanlar, havaalanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik gibi altyapı bağlantılarının iyileştirilmesini ve birlik ekonomisiyle aradaki farkın azaltılmasını teminen, Türkiye-Avrupa Birliği ortaklık

rejiminin temel unsurlarından biri olan malî işbirliği, gayesine uygun bir şekilde ve düzeyde geliştirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Otomasyon: Teknoloji

“Adalet hizmetlerinde altyapının modernizasyonuna ve otomasyona önem verilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Yaygın Eğitim: Eğitim

“Yaygın eğitim, insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirecek üretime yönelmeleri için, yeniden düzenlenecektir.” (3 Temmuz 1996)

Sigorta: İktisat

“Şimdi, tabii, burada ‘yaygın bir vergi denetimi getirin; sosyal sigortaların alacaklarını tahsil edin; vakıfların bir kısmı gerçek vakıf değildir; bunları düzeltin...’ Bunların hepsi güzel tavsiyelerdir, bunlara uyulacaktır...” (3 Temmuz 1996)

Prim: Ekonomi

“Prensip olarak herkesin prim ödeyeceği sağlık sigorta sistemine aşamalı bir şekilde geçilecek, prim ödeme gücü olmayanların primleri, devletçe kurulacak bir fon tarafından karşılanacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Fon: Ekonomi

“Prensip olarak herkesin prim ödeyeceği sağlık sigorta sistemine aşamalı bir şekilde geçilecek, prim ödeme gücü olmayanların primleri, devletçe kurulacak bir fon tarafından karşılanacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Finansman: İktisat

“Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunduğu finansman sorunlarına çözüm bulmak, fonların etkin bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla, sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını belirleyen yasal çerçeve hazırlanacaktır.” (3 Temmuz 1996)

Merkezi İdare: Hukuk/Siyaset

“Merkezî idare tarafından yürütülen mahallî hizmetlere ilişkin görev ve yetkilerin mahallî idarelere devri sağlanacak, mahallî idarelerin idarî ve malî yapıları ile denetimlerinin esas ve usulleri yeniden belirlenecektir.” (3 Temmuz 1996)

Mahalli İdare: Hukuk/Siyaset

“Mahallî idarelerin gelir kaynakları, yeterli kamu hizmetlerine imkân verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Vakıf: Tarih

“Vakıfların çalışmaları teşvik edilecek, vakıfların gayeleri dışında kullanımı önlenecektir. Vakıf eserlerinin korunması için azamî gayret gösterilecektir.” (3 Temmuz 1996)

Dış Politika: Siyaset

“Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Türkiye’nin dış politika alanında hedef ve amacı, dünyada, bölgede, ülkede barışın muhafazasıdır.” (3 Temmuz 1996)

Ada: Coğrafya

“Kıbrıs’ta huzurun, Ada’daki iki toplum arasında doğrudan görüşmeler yoluyla gerçekleştirilebileceğine inanıyoruz.” (3 Temmuz 1996)

Sivil Toplum Örgütü: Hukuk

“Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri; kanun önünde eşitlik, hukukun üstünlüğü, temel hakların güvence altına alınması, devletin, vatandaşa hükmeden değil hizmet eden hale getirilmesi, sivil toplum örgütlenmesine ağırlık verilmesi önde gelen hedeflerimizdendir.” (3 Temmuz 1996)

Güvenoyu: Hukuk/Siyaset

“Bilindiği gibi, 6 Haziran günü bundan önceki Hükümet Türkiye Büyük Millet Meclisinden güvenoyu alamamış olduğu için görevi iade etmiştir...” (6 Temmuz 1996)

Hayali ihracat: Ekonomi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi KİT Komisyonunun raporundan söylüyorum: 266 adet hayali ihracat yapılmıştır, 1993 yılı rakamlarıyla bu 80 trilyon lira yapıyordu, şimdi katrilyonu bulurdu.” (6 Temmuz 1996)

Sansür: Haberleşme

“Bu önyargı, sadece denetleme görevleri üzerinde söz konusu değil. Bakın, bugün, kıymetli arkadaşımız Sayın Bülent Ecevit Beyefendi ‘efendim, Refah Partisi sansür koyacak’ dedi.” (6 Temmuz 1996)

Kanun Teklifi: Hukuk

“Bu kanun tekliflerinin bir de muhtevasına bakarsak, ne getirmişiz biz: Önce, şu asgarî ücreti şu vergiden kurtaralım demişiz.” (6 Temmuz 1996)

Enflasyon: Ekonomi

“Şimdi, bakınız, bundan başka, neden memurumuz, işçimiz enflasyondan inim inim inlesin; bunlar yönetimin hatasıdır, onun suçunu neden memur çekecek.” (6 Temmuz 1996)

İçtüzük: Hukuk

“Bakınız, biz, İçtüzük değiştirken, bugüne kadar, yıllardan beri, on beş seneden beri bu İçtüzük yürürlükte, düşünün halimizi...” (6 Temmuz 1996)

Muhalefet: Siyaset

“Uzlaşmayı temin ettiniz ve aynı şekilde, muhalefette kalan partilerimize de aynı teşekkürleri sunacağım; çünkü halkımıza hizmetleri, inşallah, hep beraber yapacağız.” (6 Temmuz 1996)

Asgari Ücret: İktisat

“Şimdi, asgarî ücret, bu ayın sonuna kadar tayin edilecektir. Devletimiz, iki çocuklu bir ailenin aylık asgarî mutfak masrafı 18 milyon derken, dört çocuklu bir aileye ayda 8 milyon lira verip, 3 milyon lirasını da vergi olarak kesiyor.” (8 Temmuz 1996)

Önerge: Hukuk

“Nitekim çok kıymetli arkadaşlarımızın bir kısmı ‘Refah Partisi olarak zaten Meclisimizde kaynakları geliştirmek için bir araştırma önergesi verilmişken, neden şimdi, kaynakları nasıl geliştireceğiz diye bir genel görüşme istenmiştir’ sorusunu ortaya koydular.” (11 Temmuz 1996)

Kilometre: Matematik

“Bugün, bizim kamyonumuz, Irak’a, bir tek kapıdan gidiyor ve Habur Kapısının önünde kilometrelerce kuyruk bekliyor.” (11 Temmuz 1996)

Kartel: Ekonomi

“Orada büyük karteller birleşirler, fiyatı kendileri tespit ederler, öyle serbest piyasa filan olmaz.” (16 Temmuz 1996)

Koalisyon Hükümeti: Siyaset

“Bununla, şunu demek istiyorum ki: Biz, Refah Partisi olarak da bu düşüncededeydik; ancak, şu anda, bilindiği gibi, Doğru Yol Partisiyle beraber bir Koalisyon Hükümetinin içerisinde ortak olarak hizmet ediyoruz ve bu Hükümetin Programı, bu Programdır.” (16 Temmuz 1996)

Fabrika:İktisat

“Onun arsası kaç tane fabrika kurmayı finanse eder ve de bu, Türkiye’de muazzam bir yekûn tutmaktadır.” (16 Temmuz 1996)

Motor: Fizik

“Türkiye’de kaç yüzbin motor yapılıyor; Türkiye bugün 250 bin otomobil yapıyor; bunun motorlarını da kendisi yapıyor.” (16 Temmuz 1996)

Bütçe: İktisat/Maliye

“Bütçeler, Meclis çalışmalarının en önemli konuları olduğu gibi, ülke meselelerinin de en önemli bir konusudur ve bütçeyi konuşmak demek, aslında, Türkiye’yi konuşmak demektir.” (9 Aralık 1996)

Kadük Olmak: Hukuk

“1996 yılında şöyle bir bütçe yapılmıştır; daha önce hazırlanmış olan 17.10.1995 tarihli bütçe kadük olmuştur, Nisan 1996’da Meclisimizde tasvip olunan bütçe şu 2’inci sütunda gösterilmiştir.” (9 Aralık 1996)

Aysberg: Coğrafya

“İşte, bu büyük bir olaydır; çünkü size, daha önce -sabahleyin bir arkadaşımız bizim meşhur aysbergden bahsettiler; şimdi, kendilerinin dikkatlerini rica ediyorum- ben bu aysberkten bahsettim, evet; bakın, gene bahsediyorum.” (9 Aralık 1996)

Belediye: İdare

“Böylece belediyeler, gayretli çalışmalarıyla eski borç batağından kendi gayretleriyle kurtulmaktadırlar ve devlet, içerisinde düştüğü durumdan adım adım kurtulmaktadır.” (9 Aralık 1996)

Lojman: Emlak

“Özelleştirme kapsamındaki KİT arsa satışından, sadece 0,37 milyar dolar konulmuş -yani, 370 milyon dolar konulmuş özelleştirme kapsamındaki KİT arsa satışından- sosyal tesis, arsa, arazi ve lojman satışından 1,40 milyar dolar konulmuş; yarım kalmış elektrik santralleri satışından 1,48 milyar dolar konulmuş; yurtdışı emeklilikten 1 milyar dolar konulmuş ve toplam olarak 8,5 milyar dolar konulmuş; her yıl tahsil edilen vergi dışı normal gelir olarak da 2,10 -her yıl bu kadardı; bu yıl da aynen- konulmuş.” (9 Aralık 1996)

Elektrik Santrali: Teknik

“Özelleştirme kapsamındaki KİT arsa satışından, sadece 0,37 milyar dolar konulmuş -yani, 370 milyon dolar konulmuş özelleştirme kapsamındaki KİT arsa satışından- sosyal tesis, arsa, arazi ve lojman satışından 1,40 milyar dolar konulmuş; yarım kalmış elektrik santralleri satışından 1,48 milyar dolar konulmuş; yurtdışı emeklilikten 1 milyar dolar konulmuş ve toplam olarak 8,5 milyar dolar konulmuş; her yıl tahsil edilen vergi dışı normal gelir olarak da 2,10 -her yıl bu kadardı; bu yıl da aynen- konulmuş.” (9 Aralık 1996)

Yükseköğretim: Eğitim

“Yükseköğretime geçişte yığılmaları önlemek için, bir yandan, yükseköğretim imkânları yaygınlaştırılarak geliştirilecek; diğer yandan, ortaöğretim yeniden yapılandırılacaktır.” (9 Aralık 1996)

Emekli: İktisat

“Zorunlu tasarrufun kaldırılması için gerekli kanun tasarısı ikinci defa Meclistedir. 1997 yılı bütçesinde, bütün memur, işçi, emekli ve asgarî ücretlilere enflasyon üzerinde reel artış sağlanacak ve iyileştirmelere devam edilecektir.” (9 Aralık 1996)

Burs: Eğitim

“Bunlara ilave olarak, Kredi ve Yurtlar Kurumundan burs alan 200 bin üniversite öğrencisine ilaveten, 200 bin üniversite öğrencisine daha ayrıca burs verilmiştir.” (9 Aralık 1996)

Taban Fiyat: Ekonomi

“Biz işe başladığımızda, ilk olarak köylümüze fındık taban fiyatını verdik; köylümüzden fındık geçen sene 40-50 bin liraya alınmıştı, sabahleyin arkadaşlarımız da söylediler, şimdi 180-200 bin liraya alınıyor ve dünyada fındık fiyatı 200 dolardan 400 dolara çıkmıştır.” (9 Aralık 1996)

Sendika: İktisat

“Hastalık sigortasında 60 gün staj süresi getiriliyor, sosyal güvenlik destek primi yüzde 24’ten yüzde 30’a çıkarılıyor; bunlar, sendikalarla mutabakat halinde hazırlanmış maddelerdir.” (9 Aralık 1996)

Bakanlar Kurulu: Siyaset/Yönetim

“Bu tasarıda prime esas kazanç üst sınırı, asgarî ücretin iki katına çıkarılmıştır, Bakanlar Kurulu üç katına çıkarmaya yetkili kılınmıştır; isteğe bağlı sigortacılık primi yüzde 20’den yüzde 25’e çıkarılmıştır, hizmet birleştirilmesi uygulaması yeniden düzenlenmiştir.” (9 Aralık 1996)

Kanun Tasarısı: Hukuk

“Sosyal Sigortalar Kurumunun gayrimenkullerinin satılabilmesi konusunda yönetim kuruluna yetki verilmesiyle ilgili kanun tasarısı Meclistedir. SSK prim ve gecikme zamları tahsilatının hızlandırılmasıyla ilgili kanun tasarısı da bu da Meclistedir.” (9 Aralık 1996)

Stopaj: Ticaret

“Hazine senetlerine yüzde 10 stopaj koyduk.” (9 Aralık 1996)

Finans: İktisat

“Bu serbest bölgeler içerisinde, aynı zamanda, tıpkı Singapur’da, Malezya’da olduğu gibi malî finans merkezleri de kurulacaktır.” (9 Aralık 1996)

Repo: Ekonomi/Bankacılık

“Kredilerin ve imkânların üretime tevcihi; KİT’lerin yüksek faizle borç almalarının önlenmesi; kamu alacaklarının ödenmesi için borçlu kamu kuruluşlarının yüksek faizle borçlanması önlenmesi; pompaların yavaşlatılması; repolar, bono ve tahvillerin bundan sonra reel ekonomiye dönük hale getirilmesi, millî imkânların yabancı ekonomileri desteklemeleri yerine, bizim ekonomimizi desteklemeye yönlendirilmesi.” (9 Aralık 1996)

Bono: İktisat/Bankacılık

“Kredilerin ve imkânların üretime tevcihi; KİT’lerin yüksek faizle borç almalarının önlenmesi; kamu alacaklarının ödenmesi için borçlu kamu kuruluşlarının yüksek faizle borçlanması önlenmesi; pompaların yavaşlatılması; repolar, bono ve tahvillerin bundan sonra reel ekonomiye dönük hale getirilmesi, millî imkânların yabancı ekonomileri desteklemeleri yerine, bizim ekonomimizi desteklemeye yönlendirilmesi.” (9 Aralık 1996)

Hidroelektrik: Fizik

“Hidroelektrik ve termal santraller -yeni yapılacaklar, kiraya verilenler ayrı- nükleer santraller.” (9 Aralık 1996)

Nükleer Santral: Fizik

“Hidroelektrik ve termal santraller -yeni yapılacaklar, kiraya verilenler ayrı- nükleer santraller.” (9 Aralık 1996)

Türkçe bilim, sanat, edebiyat, teknik gibi alanlarda belli anlam karşılığı olan terimler açısından zengin bir dildir. Erbakan Genel Kurul’da yaptığı konuşmalar esnasında 86 farklı terim kullanmıştır.

Konuşma metinleri içinde bakanlar kurulu programının ve bütçe konuşmalarının olması, terimlerin fazla kullanılmasının en önemli nedenidir. Ancak cümle bağlamı ve hatibin kimliği doğrultusunda değerlendirildiğinde, terim kavramlara hâkim olduğu söylenebilir. Erbakan’ın Genel Kurul konuşmalarında en çok kullandığı terimler, iktisat/ekonomi alanına girmektedir.

5.1.6. Kalıplaşmış İfadeler

Beraat-i zimmet esastır

Mecelle'nin 8. Maddesinde bu ifade şu şekilde geçmektedir. “Beraat-i zimmet, asıldır.”

“Demin bir tanesini söyledik, bir kimsenin suçu sabit olmadıkça beraet-i zimmet esastır; bu, hepimiz için geçerli bir formüldür.” (6 Temmuz 1996)

Alkollüyken namaza yaklaşmayın

Kuran-ı Kerim’de geçen bir ayet. Diyanet mealine göre ayet şöyledir: “Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de -yolcu olmanız durumu müstesna- cünüp iken yıkanıncaya kadar namaza yaklaşmayın.”

“Cenabı Hak “alkollü iken namaza yaklaşmayın” diyor” (6 Temmuz 1996)

İki günün aynı olması

“İki günü eşit olan ziyandadır.” şekliyle bilinen ve toplumun ekseriyetinin bu sözü hadis olarak bilmesi. Ancak Abdulaziz b. Ruvvad isimli bir alimin, rüyasında peygamber efendimizden işittiği şeklinde aktarılmıştır. Bu ifade hadis olarak kabul görülmez.

“Evet, ben, geçen sefer, 68 tane önemli kaynak var demiştim; şimdi, 100 tane var diyorum; çünkü o günden beri boş durmadık ve iki günümüzün de birbirinin aynı olmaması lazım geliyor.” (16 Temmuz 1996)

Yaptıklarımıza sizin hayaliniz yetişmez.

Fatih Sultan Mehmet’e ait olan bir ifadedir.

“Siz farkında değilsiniz, bu memlekette Sultan Fatih’in torunları var, Sultan Fatih ne diyor: Bizim yaptığımız işlere, sizin hayalleriniz bile yetişemez.” (9 Aralık 1996)

Ya İstiklal Ya Ölüm!

Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı esnasında söylediği sözdür. Kimi kaynaklar bu sözün Şeyh Şamil’e, kimi kaynaklar ise Kazım Karabekir’e ait olduğunu iddia etse de toplumun geneli bu sözün Atatürk’e ait olduğunu kabul eder.

“Takriben on yıl süren savaşlardan sonra, önümüze Sevr Antlaşması konuldu. İşte,

o zaman, milletimiz ‘ya istiklal, ya ölüm’ dedi ve 1918’den sonra, beş yıl daha süren İstiklal Savaşımızı yaptık.” (23 Nisan 1997)

Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir!

Atatürk’e ait olan bir ifadedir. TBMM kürsüsünün arka duvarında asılıdır. İlk olarak şu şekilde ifade edilmiştir: “Hakimiyet bilâ kayd-u şart milletindir.”

“Millî Hâkimiyet Bayramımızı kutladığımız bu günde, bir kere daha, bu prensibin ‘hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir’ ilkesindeki “kayıtsız ve şartsız” esasına dikkatleri çekmek istiyorum ve diyorum ki, bu prensibin açık manası, kimsenin kendisini milletin üstünde görerek, millete kayıt ve şart koşmaya kalkışmayı aklından dahi geçirmemesi demektir.” (23 Nisan 1997)

Erbakan’ın Genel Kurul konuşmalarında, altı tane farklı kalıplaşmış ifade kullandığı tespit edilmiştir.

Kalıplaşmış ifadeler, atasözleri deyimler gibi zengin ve etkili anlamlar taşır. Aynı zamanda kültürel öğeler taşıyan kalıplaşmış ifadeler dilimizde sıkça kullanılmaktadır.

Siyasetin beslendiği bir kültür ve benimsediği belli başlı değerler vardır. Konuşmalarında sıkça tarihi geçmişimize atıf yapan, tarihi şahsiyetlerden övgüyle bahseden bir siyasi aktör olan Erbakan’ın, tahmin edilenin altında kalıplaşmış ifade kullanmış olduğu düşünülmektedir.

5.1.7. Tekrar Öbekleri (İkilemeler)

karşı karşıya

“Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Türkiye’imiz, içeride ve dışarıda acil çözüm bekleyen sorunlarla karşı karşıyadır.” (3 Temmuz 1996)

yanı sıra

“Yörede yatırımları artırmak için, devlet imkânlarının yanı sıra özel kesim daha etkin bir şekilde devreye sokulacaktır.” (3 Temmuz 1996)

kurulur kurulmaz

“Bu Hükümet kurulur kurulmaz, vatana millete hizmet için kollarını sıvadı, 3

Temmuz günü Yüce Meclise Programını sundu ve Anayasa mucibince, bugün, 6 Temmuz günü, Hükümet Programının Türkiye Büyük Millet Meclisinde müzakeresini yapıyoruz.” (6 Temmuz 1996)

olsa olsa

“Bu yetkileri nereden alıyorlar, şaşırdım; kendi kendime düşündüm, olsa olsa dedim, Sayın Yılmaz Beyin ikide bir bir benzin istasyonuna uğarmış gibi, kendisinden fikir sorma alışkanlığı karşısında kendilerini, bütün partilere fetva veren bir fetva makamı zannediyorlar.” (6 Temmuz 1996)

ikide bir

“Bu yetkileri nereden alıyorlar, şaşırdım; kendi kendime düşündüm, olsa olsa dedim, Sayın Yılmaz Beyin ikide bir bir benzin istasyonuna uğarmış gibi, kendisinden fikir sorma alışkanlığı karşısında kendilerini, bütün partilere fetva veren bir fetva makamı zannediyorlar.” (6 Temmuz 1996)

alt alta

“Ben, altı aydan beri ne diyorum; şu Meclisimizdeki partilerin hepsine, Türkiye’nin dertlerini alt alta yazdırsak, ne bir tane eksik olur ne de bir tek sırası dahi değişir; Türkiye’nin meseleleri belli; çözümler hakkındaki tekliflerimizi de alt alta yazsak, yüzde 80 aynı şeyleri söyleriz.” (6 Temmuz 1996)

inim inim

“Şimdi, bakınız, bundan başka, neden memurumuz, işçimiz enflasyondan inim inim inlesin; bunlar yönetimin hatasıdır, onun suçunu neden memur çekecek.” (6 Temmuz 1996)

kalem kalem

“Biz söyledik bunları, önümüze getirilmiş olan bütçenin alternatifini kalem kalem ortaya koyduk; ama bunu lafla söylemedik.” (6 Temmuz 1996)

gece gündüz...424

“Biz bu kaynakları geliştirmek için üç tane beş tane devlet bakanını gece gündüz uyutmayacağız.” (6 Temmuz 1996)

yavaş yavaş

“Ne yazık ki, ülkemizde de, gençliğimizin uyuşturucu tehlikesi, yavaş yavaş, okullarda başlamıştır.” (6 Temmuz 1996)

bir bir

“Bundan dolayıdır ki, Yüce Meclisimizin bütün üyelerini kalpten kutluyorum ve inşallah, bu hayırlı adımızla, Türkiye’imizde yeni bir dönemin başlayacağına inanıyorum; artık, halkımız, her gün, inşallah, hizmetlerinin bir bir çözüldüğünü görerek, kaostan, krizden kurtulmuş olmanın rahatlığı içerisinde, huzuru içerisinde, istikrar içerisinde mutlu bir dönem yaşayacaktır.” (16 Temmuz 1996)

ayrı ayrı

“Yine, geçen sefer arz ettim ki, biz, bu konuları, ayrı ayrı, devlet bakanlarımıza görev olarak vereceğiz. Bunları konuşmak marifet değil, gerçekleştirmek, takip etmek marifettir.” (16 Temmuz 1996)

hayal meyal

“Bundan dolayıdır ki, böyle hayal meyal sözlerini bırakalım, gerçeğe bakalım ve bu gerçeği de Edirne’den Van’ a kadar dolaşarak görelim bakalım.” (16 Temmuz 1996)

kolay kolay

“Üçüncü tespit ettiğim özellik de şudur: Biz, temenni ederdik ki, bu önemli ülke meselelerinde, hangi meselenin çözümü için, hangi alternatif teklif geliyor; dikkatle dinledik, burada, ben -dışarıya çıktığım zaman odamda da takip ettim- görüyorum ki, arkadaşlarımızın bir kısmı tenkite önem verdiler; ama asıl yapıcı teklif, bunlar arasında, maalesef, kolay kolay bulunamıyor.” (9 Aralık 1996)

kat kat

“Bakınız, gayri safi millî hâsılamız 76’dan 171’e çıkmış, İtalya 603’ten 1 trilyon 200 milyara çıkmış, İspanya 230’dan 559’a, Güney Kore 108’den 455’e çıkmış; kat kat...” (9 Aralık 1996)

yıldan yıla

“Şimdi, sadece bu ana rakamlar değil, bunların yıldan yıla gidişatında da, maalesef, on yılda, yüz güldürücü bir gelişim kullanabilmiş değiliz.” (9 Aralık 1996)

seneden seneye

“Bunların hepsinin açığı seneden seneye değişmekteydi.” (9 Aralık 1996)

Tekrar öbekleri, sözü etkili kılmak ve ahenk oluşturmak gibi bir güce sahiptir. Tekdüze anlatım ve sıradanlıktan kurtulup etkili bir ifade kullanmak için sıkça tekrar öbeklerine başvurulur.

Erbakan’ın Genel Kurul konuşmalarında 18 tekrar öbeği kullandığı tespit edilmiştir. Erbakan’ın, bazı aynen tekrarları iki kez değil, üç kez tekrar ettiği belirlenmiştir: “Yavaş yavaş yavaş”, “adım adım adım” gibi.

5.1.8. Argo

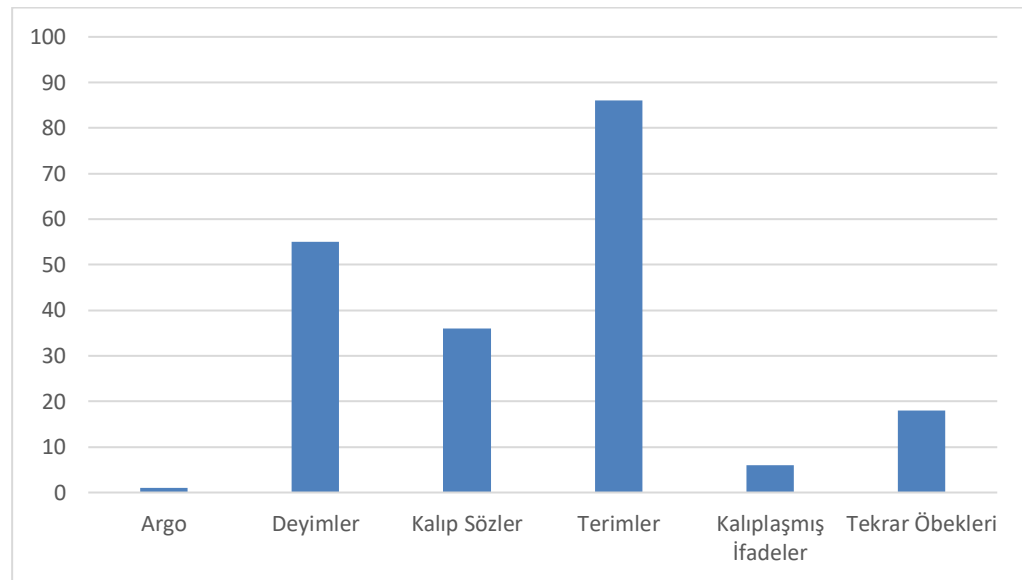
Rantiyeci

“- Allah aşkına, bu ülkeyi bu Parlamento mu yönetecek, üç tane rantiyeci gazeteci mi yönetecek?” (6 Temmuz 1996)

‘Kaba dil’ olarak bilinen argo, belli bir zümrenin kendi aralarında kurdukları bir anlaşma dilidir. Siyasetin de kendine özgü bir dili vardır. Ancak argo, siyaset dilinde pek tercih edilen bir söz varlığı ögesi değildir. Siyasetçilerin kimi zaman dil sürçmelerinden kaynaklı ve argo olarak nitelendirilebilecek olan ifadeleri, genel olarak ‘gaf’ olarak isimlendirilir.

Başbakan Necmettin Erbakan’ın Genel Kurul konuşmalarında argo olduğunu düşündüğümüz “rantiyeci” ifadesini dışında herhangi bir argo ifadeye rastlanmamıştır.

Şekil 3 GKK Farklı Söz Varlığı Ögelerinin Sayısal Dağılımı

Başbakan Necmettin Erbakan'ın Genel Kurul konuşmalarında bir (1) argo, 55 farklı deyim, 36 farklı kalıp söz, 86 farklı terim, altı (6) farklı kalıplaşmış ifade ve 18 farklı tekrar öbeği kullanmış olduğu belirlenmiştir. Söz varlığı ögelerinden atasözüne ise Genel Kurul konuşmalarında rastlanmamıştır.

5.1.9. Mizahi İfadeler

Mesut Yılmaz'ın benzin istasyonu

“Bu yetkileri nereden alıyorlar, şaşırdım; kendi kendime düşündüm, olsa olsa dedim, Sayın Yılmaz Beyin iki de bir bir benzin istasyonuna uğramış gibi, kendisinden fikir sorma alışkanlığı karşısında kendilerini, bütün partilere fetva veren bir fetva makamı zannediyorlar.” (6 Temmuz 1996)

Mesut Yılmaz'a cevap

“Şimdi, Sayın Mesut Yılmaz Bey kardeşimize bir şeyi daha hatırlatmak istiyorum: ‘Efendim, bu Hükümet Programı, bizim programımızın aynı’ diyor. İyi ya, ne güzel; öyleyse destekleyin.” (6 Temmuz 1996)

“Hükümet programınız bizimkiyle aynı” eleştirilerine, kiloyla ölçülmez cevabı

“Türkiye'nin meseleleri belli; çözümler hakkındaki tekliflerimizi de alt alta yazsak, yüzde 80 aynı şeyleri söyleriz. Bu da, çok doğaldır; çünkü buradaki partililerimizin hepsi, yıllarca ülke meseleleri içerisinde yoğrulmuş kardeşlerimiz, hepsi Türkiye'nin meselelerinin çözümüne vâkıflar; ama tabii, değişik partiler olduğu için, elbette, hiç değilse, yüzde 20'lik bir fark var. Ancak, burada, çok mühim bir mesele var - haa, bak, bu da kiloyla ölçülmez- o arada gördüğünüz yüzde 20 var ya, bu füzeyi Ay'a götüreceğine Merih'e götürür o yüzde 20 fark.” (3 Temmuz 1996)

Cıncık boncuk, tabak çanak

“Şimdi, şu memlekette, hatta basının içerisindeki insanlar dahil ve bizzat Sayın Ecevit Beyefendi, bir kısım basın, birtakım şerefli insanları, kim olursa olsun, baştan yargısız infaz yapacak, suçlu sayacak, günlerce bunun hakkında manşetler atacak ve bu manşetleri halka okutmak için de cıncık boncuk, tabak çanak dağıtacak (Gülüşmeler) ve bu tabakları çanakları da, haksız bir şekilde, devlet bankasından aldığı parayla, KDV'ler MDV'ler ödmeden, özel muameleyle -bu rantiyecilerin bir eli devletin kasasında dediğimiz bu; kendilerine bu kolaylıkları göstermek için yönetimi etkilediler şeklinde ‘bir

elleri devletin direksiyonunda’ diyoruz- Allah aşkına, bu ülkeyi bu Parlamento mu yönetecek, üç tane rantiyeci gazeteci mi yönetecek?” (6 Temmuz 1996)

Kiloyla tartsak

“Demin, Mesut Bey ‘36 tane getirdik’ dedi; biz, 90 tane getirdik; kiloyla tartarsak 3 misli.” (6 Temmuz 1996)

Kaynak, musluk

“Ha, kaynağa geleceğim, azıcık sabredin. İşte, bizim farkımız orada, yüzde 20 diyoruz ya, o yüzde 20 kaynağın musluğu, sizde o yok.” (6 Temmuz 1996)

Uyumak

“Uyumak başka... O, eski hükümetin özelliği idi.” (6 Temmuz 1996)

Eline gelen kuşu kaçırdı (Mesut Yılmaz’ın koalisyonda yer almamasına atıf)

“O, bunu başaramadı; geçende de söyledim, eline gelen kuşu kaçırdı.” (8 Temmuz 1996)

Hayalcilik tartışması

“Şimdi, Sayın Ecevit’in, konuşmasında, son olarak işaret ettikleri noktaya geliyorum: Hayalciliğimizden bahsettiler; teşekkür ederim; çünkü hayal, çok kıymetli bir şey. Bir şeyi hayal etmeden hiçbir şey yapılamaz. Bunu, ben, çok kıymetli bir meziyet olarak biliyorum. Esasen, kendileri de şair oldukları için, zaten, hayalle iç içedirler.” (16 Temmuz 1996)

Pompanın şekli

“Demiştin ki “burada, bu ekonomi vasıtasıyla, köylüden, işçiden, memurdan, devletten alınıyor, bir pompa gibi rantiyecilere basılıyor.” Ayrıca bir şey daha söylemiştim: “Biz, işbaşına geldiğimiz zaman bu pompanın şeklini değiştireceğiz; ülkenin imkânları ve nimetlerinden alacağız, bütün halkımıza, işçiye, köylüye, memura basacağız.” (9 Aralık 1996)

Aysberg benzetmesi

“Bakınız, 1 Temmuz 1996’da, önce, bir defa, artık aysberk yok. Gördüğünüz gibi, apaçık, dipdiri bir bütçe var.” (9 Aralık 1996)

Balon

“Biz, balon üfle miyoruz, sizin üflediğiniz balonları söndürüyoruz.” (9 Aralık 1996)

İtfaiye benzetmesi

“Biz, her zaman ne dedik, bizim hükümete gelmemiz, itfaiyenin yangına yetişmesidir.” (9 Aralık 1996)

Cankurtaran benzetmesi

“Bizim hükümete gelmemiz, cankurtaran arabasının hastaya yetişmesidir.” (9 Aralık 1996)

Deniz Baykal’a hitaben, kedi ve ciğer

“...şimdi, parmağımla, paketlerin nerede olduğunu göstermek istiyorum, kedi nerede, ciğer nerede, onu da göstermek istiyorum; buyurun bakalım.” (9 Aralık 1996)

Eski kırık plak

“Görüldüğü gibi, artık, Batılı ülkeler bize geldikleri zaman, eski kırık plağı çalamıyorlar, onları, daha baştan susturuyoruz; geldiklerinde alışmışlar yıllardan beri ‘efendim, sizde insan hakları, sizde bilmem Kürt meselesi...’ Biz de Kürt meselesi filan yok.” (18 Aralık 1996)

Konuşmak marifet değil

“Bunları konuşmak marifet değil, bunları yapmak marifet; ama işte, bilirsiniz ki, bu Hükümet bu azimle geliyor.” (6 Temmuz 1996)

Mizah, sınırı belirlenemeyen geniş bir dil alanıdır. Siyasette mizah denilince Erbakan, akla gelen ilk siyasetçilerdir. Kendine özgü üslubu ve farklı benzetmeleri ile Erbakan’ın mizahi yönü ön plana çıkmaktadır.

Meclis Genel Kurulu konuşmalarında mizah olduğu düşünülen 17 farklı ifadeye rastlanmıştır.

5.2. TBMM Parti Grup Konuşmalarında Kullandığı Söz Varlığı Ögeleri

5.2.1. Atasözleri

Marifet iltifata bağlıdır (tabidir): Başarılı bir kimse, desteklenir, takdir edilir, övülürse daha iyi işler yapar, anlamında kullanılan bir söz.

“Marifet iltifata tabidir.” (15 Ekim 1996)

Meclis Genel Kurul konuşmalarında atasözü kullanımı tespit edilmeyen Başbakan Erbakan’ın, grup toplantısı konuşmalarında bir tane atasözü tespit edilmiştir.

5.2.2. Deyimler

Teşkil etmek: Oluşturmak, ortaya çıkarmak.

“Hükûmetimiz, Refah Partimiz’le, Doğru Yol Partisi’nin teşkil ettikleri Koalisyon Hükûmeti’dir.” (18 Temmuz 1996)

Tek vücut olmak: Birlikte hareket etmek.

“Her iki partinin kıymetli mensupları, milletvekilleri, yöneticileri, teşkilatları bugün ülkemizde beklenen hizmetleri yamak için tek vücut olmuşlardır.” (18 Temmuz 1996)

Adım atmaya başlamak: (mec.) Bir işe ilk kez girişmek.

“Efendim bu hükûmet, halkın hoşuna gidecek birtakım adımları atarak, bir müddet sonra seçime gidecek.” (18 Temmuz 1996)

Hesaba katmak: Dikkate almak, göz önünde bulundurmak.

“Doğrudan 7,5 milyon ülke evlâdını ilgilendiren, aileleri ile beraber hesaba katıldığı zaman 30 milyonun-yani ülkemizin yarısını- ilgilendiren çok önemli bir konudur.” (18 Temmuz 1996)

Gayret göstermek: Çaba harcamak, başarmak için çalışmak.

“Daha önce bu yılın bütçesini hazırlarken şimdi muhalefette olan partilerdeki arkadaşlarımız, hesaplarını kitaplarını yapmışlar, memurumuzun yıllardan beri çok ezildiği dikkate alarak bunlara her türlü gayreti göstererek, yüzde 30 zam vermeyi planlamışlardı.” (18 Temmuz 1996)

Dikkate almak: Göz önünde bulundurmak, hesaba katmak, gereğini düşünmek.

“Daha önce bu yılın bütçesini hazırlarken şimdi muhalefette olan partilerdeki arkadaşlarımız, hesaplarını kitaplarını yapmışlar, memurumuzun yıllardan beri çok ezildiği dikkate alarak bunlara her türlü gayreti göstererek, yüzde 30 zam vermeyi planlamışlardı.” (18 Temmuz 1996)

Tespit etmek: 1) Bir şeyi sağlam bir biçimde yerleştirmek, oynamaz duruma getirmek, saptamak. 2) Bir durumu kuşkuya düşürmeyecek biçimde göstermek.

“Bütün valiliklerimiz, kaymakamlarımız ve o bölgedeki belediye başkanlarımız, önce ihtiyacı olan insanları tespit edecekler. -Ankara’da yaptığımız gibi- bunlar mahalle muhtarları, mahalledeki parti temsilcileri, mahallenin imamı o mahalledeki düşkün insanları tespit edecekler, kendilerine bir kart verilecek ve o kartların üzerindeki fişlerle muntazam olarak yemekleri kendilerine dağıtılacaktır.” (18 Temmuz 1996)

Ayağa kalkmak: 1) ayakları üzerinde durmak, dikilmek. 2) hasta iyi olmak, iyileşmek. 3) saygı göstermek için oturma durumundan ayaküzeri durumuna geçmek; 4) harekete geçmek 5) isyan etmek. 6) mec. telaşlanmak, telaşa kapılmak, heyecanlanmak.

“Konyamız’a gittik bütün Konyamız ayağa kalkmıştı, Elazığımız’a Bingölümüz’e gittik bütün Elâzığ ve Bingöllüler ayağa kalkmıştı.” (18 Temmuz 1996)

Yüzü gülmek: Sevinci, mutluluğu yüzünden belli olmak, neşelenmek, sevinmek.

“Halkımızın yüzü gülüyor, gözünün içi gülüyor; beklediğine özlediğine kavuşmanın büyük coşkusunu yaşıyor.” (18 temmuz 1996)

İntikal etmek: 1) yer değiştirmek. 2) anlamak, kavramak; 3) Miras olarak babadan çocuğa kalmak.

“Ancak görüyorum ki, bundan önceki yıllarda bu fonun yarısından fazlası bütçeye itikal ettirilmiş.” (18 Temmuz 1996)

Tatbik etmek: Uygulamak.

“Ankara’da bunu 1 yıldan fazla bir zamandır başarıyla tatbik ettiğimiz gibi, şimdi bütün vatan sathında -bir tane aç kardeşimizi bırakmamak- atığımız ilk adım olmuştur.” (18 Temmuz 1996)

Seferber olmak: Bir iş, bir amaç için bütün olanaklarıyla harekete geçmek.

“Halkımızı mezralarına, köylerine yerleştirmek için bu bölgedeki bütün yöneticilerimiz seferber olmuştur.” (18 Temmuz 1996)

Teşvik etmek: İsteklendirmek, özendirmek.

“Bunların yıkılmış evlerini yapacağız, kendilerini hayvancılığa teşvik etmek için damızlık hayvanları, bilhassa faizsiz paralarla vereceğiz.” (18 Temmuz 1996)

İmdada koşmak: Çok zor ve tehlikeli bir anda yardım etmek.

“Nerede bir ihtiyaç varsa, oranın ihtiyacına koşacağız.” (18 Temmuz 1996)

Düğmeye basmak: mec. (bir konuda) Harekete geçilmesi işaretini vermek.

“Bu kaynakları, kısa zamanda inşallah gelecek hafta, hükümetimiz bir program halinde, derhal düğmeye basarak harekete geçecektir.” (18 Temmuz 1996)

Yön vermek: (bir şeye) Yeni bir düzen, yeni bir doğrultu, yeni bir biçim vermek.

“Meclisimiz, tıpkı Birinci Millet Meclisinde olduğu gibi, ülkeye yön verecektir” (18 Temmuz 1996)

Işık tutmak: 1) Bir yeri, ışık yöneltmek aydınlatmak. 2) mec. Konunun anlaşılmasına yarayan bilgiler vermek, düşünceler söylemek, bir konuda tutulması gereken yolu göstermek, kılavuzluk etmek.

“Meclisimiz Türkiye meselelerine arkadan bir vagon gibi takılmayacak, bir lokomotif gibi yön verecek ışık tutacaktır.” (18 Temmuz 1996)

Devre dışı bırakmak: Konudan uzaklaştırmak, ilgilenmemesini sağlamak.

“Meclisimizi emri vakilere, dayatmalara, hatta devre dışı bırakarak ülkeyi yönetme dönemi arkamızda kalmıştır.” (18 temmuz 1996)

İfa etmek: Yapmak, yerine getirmek.

“Böylece meclisimiz bir emri vakiyle, devre dışı bırakılarak hiçbir şeyden haberdar olmadan bir parmak aritmetiğiyle yürüyen bir Meclis olmaktan çıkacak ülke meselelerinde fikrini söyleyen, yönlendiren gerçek bir Meclis halinde hizmetini ifa edecektir.” (18 Temmuz 1996)

Havanda su dövmek: Sonuç alınamayacak bir işle uğraşıp durmak, boşuna uğraşmak.

“Nedir bu yanlış davranış? Kendi kendilerine birtakım kabuller yapıp, gerçekte alakası olmayan bu kabulleri kendi kendilerine tenzip edip etmeye kalkarak havanda su dövmeleridir.” (18 Temmuz 1996)

Aslına dönmek: Kaynağına, köküne dönmek, gerçek biçimini almak.

“Milli ve manevi değerlerimize bağlı olan milletimizin elbette en doğal yeri Refah Partimiz’dir; bunun için kardeşlerimiz asıllarına dönmüşlerdir.” (26 Temmuz 1996)

Gözden geçirmek:1) (bir şeyi) Niteliğini anlamak için iyice incelemek, her yanına bakmak. 2) mec. (Bir durumu) ele almak, incelemek.

“Bir kere daha bu güzel günde coşkuyla Refah Partimiz’ temel düşüncelerini hesaplarını gözden geçirdik.” (26 Temmuz 1996)

Bayram havası: Neşeli, sevinçli bir ortam.

“Büyük kongremizi Allah’a şükürler olsun sadece Refah camiası olarak değil, 65 milyon ülke evladı olarak hep beraber bir bayram havası içerisinde kutladık.” (15 Ekim 1996)

Canla başla: Seve seve, her şeyi göze alarak, var gücüyle.

“Bu ülkenin inançlı evlatları 27 yıl gece-gündüz canla başla çalıştılar, Cenab-ı Allah bunu nasip etti.” (15 Ekim 1996)

Destan yazmak: Olağanüstü kahramanlık, yararlık veya başarı göstermek.

“Kongremizde teşkilatımızın nasıl canla başla çalıştığını, aynı zamanda Türkiye’de 65 milyon insanın, 45 milyonun oturduğu yerdeki belediyeler kendisine emanet edilmiş olan 400 büyük belediyemizin ne büyük destanlar yazdığını kısaca belirtmeye çalıştık.” (15 Ekim 1996)

Kolları sıvamak: Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak.

“İşte, böylesine büyük performansla, büyük performansla çalışmış olan grubumuz, bugünden itibaren yeniden büyük Türkiye’yi kurma aşkıyla, azmiyle kollarını sıvamış bulunmaktadır.” (15 Ekim 1996)

Ortaya koymak: Yaratmak, yapmak.

“Bunun için kahraman ordumuz yıllardan beri eşsiz bir başarı ortaya koymuştur.”
(15 Ekim 1996)

Parmak ısırarak: Büyük şaşkınlık duymak.

“Evet, Uzakdoğu’da bütün dünyaya parmak ısırtan bir büyük kalkınma hamlesi başarılmıştır.” (15 Ekim 1996):

Zemin hazırlamak: Uygun ortam yaratmak.

“Bu büyük değişimdir ki, Türkiye’yi bütün dünyanın öncüsü haline gelmek bakımından zemin hazırlamaktadır.” (15 Ekim 1996):

Ağızına almak: Söylemek.

“İlk defa başkalarının denk bütçe sözünü ağızlarına almaya bile imkân bulamadıkları bir noktada, koşmuş gelmiştir.” (15 Ekim 1996)

Takdim etmek: Sunmak

“Bugüne kadar çeşitli alternatifler halinde bilgisayarla içerisinde bütün rakamlarıyla hazırlanmış olan bütçe, bugün akşam yapacak olduğumuz çalışmayla artık fluğ bir fotoğrafın netleşmesi gibi kesin noktasına ulaşacak ve böylece yarın ve öbür gün iki gün yapılacak olan çalışmayla TBMM’ye Anayasa’nın göstermiş olduğu 17 Ekim Perşembe günü saat 24.00’e kadar inşallah takdim edilecektir.” (15 Ekim 1996)

Kollarını sıvamak: Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak.

“Şimdi bugün grubumuz yeniden büyük Türkiye’yi kurmak için kollarını sıvamıştır.” (15 Ekim 1996):

Dumura uğramak: Körelmek.

“Türkiye’imizde bugüne kadar yeniden büyük Türkiye’yi kurmak için gece-gündüz çalışan kuruluşlarımız yavaş yavaş bütçede yatırım imkânı olmadığı için adeta dumura uğratılmış.” (15 Ekim 1996)

Aslan kesilmek: Aslan gibi güçlü ve cesur duruma gelmek.

“Çünkü, hep beraber Karayolları’nın Devlet Su İşleri’nin, Köy İşleri’nin nasıl aslan kesileceğini göreceğiz ve diğer bütün halka hizmet eden yatırımcı kuruluşların nasıl gece-gündüz çalışır hale geleceğini göreceğiz.” (15 Ekim 1996)

Hayret etmek: Şaşmak, şaşırmak, şaşakalmak.

“Bunu sadece misal olarak söylüyorum; ülkemizin o kadar büyük zenginlikleri var ki, -emin olun- kendimiz bile hayret ediyoruz.” (15 Ekim 1996)

El birliği: Bir iş yapmak için birleşme, beraberlik, dayanışma.

“Bu açılışlarda kendilerini bilhassa şu noktaya dikkatini çektim, çünkü bunları elbirliğiyle gerçekleştireceğiz inşallah.” (15 Ekim 1996)

Bağrı yanmak: Üzüntü çekmek, çok acı duymak.

“Anadolu’muzun her köşesinin böyle bağrı yanık olduğunu biliyoruz.” (12 Kasım 1996)

El atmak: Bir işe girişmek, teşebbüs etmek.

“İşte nasıl, sadece denizciliğe el atmakla, önümüzdeki yıl kalkınma hızını sadece gemi tersaneleriyle ilgilenmekle %1 arttırmak imkân ve fırsatı elimizde varsa, bugüne kadar bakır kalmış madencilik sahamızda da aynı imkânlar mevcuttur.” (12 Kasım 1996)

Masaya yatırmak: Bir konuyu, olayı araştırmak veya irdelemek.

“Dün bildiğiniz gibi, Kıbrıs’la ilgili Devlet Bakanı’mız bütün ilgilileri toplamak suretiyle, Yavru Vatan Kıbrıs’ın ekonomik durumu masaya yatırılmıştır.” (12 Kasım 1996)

Görüş birliğine varmak: Farklı görüş ve düşüncelerden sonra aynı görüş ve düşünceye ulaşmak

“Bu yapılmış olan toplantıda, her bakımdan görüş birliğine varılmıştır.” (12 Kasım 1996)

Bir araya gelmek: Bir yerde toplanmak, buluşmak.

“1997 yılının ilk 3 ayının içerisinde, muhtemelen şubat ayının sonundan da, 8 tane ülkenin Devlet Başkanı ve Başbakanları bir araya geleceklerdir.” (12 Kasım 1996)

İstila Etmek: Bir ülkeyi silah gücüyle ele geçirmek. Yayılmak, kaplamak sarmak.

“O zaman Lazlo ‘Afrika’da 1 milyar aç insan oldu mu, (Tarihte Ostrogot, Vizigot, Vandal, istilalarında olduğu gibi Avrupa’da nasıl kütleli istilalar yaşandıysa) bu Afrikalılar da, gelip Avrupa’yı istila edeceklerdir’ diyor.” (12 Kasım 1996)

Kâr etmek: Kazanç elde etmek, yarar sağlamak.

“Onun için siz, Afrika ülkelerini sömürürseniz, ‘Aman ne güze kâr ediyoruz, bunları aldattık, zengin oluyoruz diye düşünmeyin, aslında bu yanlış davranışınızla kendinize en feci akıbeti hazırlıyorsunuz’ diyor.” (12 Kasım 1996)

Arzu etmek: Yürekten istemek.

“Şimdi inşallah buraya bütün ülkelerin katılmasını gönül arzu eder ancak, bütün ülkelerle toplanmak zordur, dinamik bir şekilde 8 tane ülke ile toplanırsınız.” (12 Kasım 1996)

Hizmet etmek: İş görmek, çalışmak.

“Dolayısıyla ülkemizin birçok evlâtları o günün şartlarında ANAP’ı desteklemişler, orada yer almış ve hizmet etmişlerdir.” (19 Kasım 1996)

Kökü kazınmak: Bir daha ortaya çıkamayacak biçimde yok edilmek.

“Yıllardan beri Kahraman Ordu’muzun canıyla-başıyla yapmış olduğu bir mücadele sonucunda, bilindiği gibi ülkemiz içerisinde terörün kökü kazınmıştır.” (19 Kasım 1996)

Ortadan kaldırmak: Yok etmek

“Çeşitli kırsal sanayi, el sanatları sahasındaki projeleriyle belde belde işsizliği ortadan kaldırmaktadır.” (19 Kasım 1996)

İhtiva etmek: İçine almak, içinde bulundurmak, içermek, kapsamak.

“İkinci programımız, bilindiği gibi kanun değişikliklerini ihtiva ediyordu.” (19 Kasım 1996)

Yerine getirmek: İstenileni, gerekeni yapmak.

“Aylardan beri yürütmekte olduğumuz kaynak çalışmalarıyla da bu istekler bir bir yerine getirilmektedir.” (19 Kasım 1996)

Adım atmak: Bir işe ilk kez girişmek.

“Özelleştirme Dairesi’ne verilmiş olan 51 tane kurumun özelleştirmesi için de geceli-gündüzlü gereken adımlar atılmaktadır.” (19 Kasım 1996)

Hayata geçirmek: Uygulanır duruma getirmek, canlılık kazandırmak.

“Erzurum’umuzda aynı zamanda deri, konfeksiyon, elektronik sanayiinde özel teşebbüs tarafından yeni projelerin hayata geçilmesi için geceli-gündüzlü bir çalışma yapılıyor.” (19 Kasım 1996)

Tanzim etmek: Düzenlemek, düzen vermek.

“Bunun, mümkün olduğu kadar 24 milyar doların üstüne çıkartılması için 96 yılında yapılacak olan atılım ve 97’de ise büyük bir ihracat hamlesi yapmak için her şey dün konuşulmuş sistem, program, takip tanzim edilmiştir.” (19 Kasım 1996)

Parmak basmak: Bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek.

“Bugüne kadar yıllarca bu mekanizma yürüyor, kimse biz ne yapıyoruz diye parmağını basmıyor.” (19 Kasım 1996)

Nöbet beklemek: Kurum ve kuruluşlarda işlerin aksamadan yürümesi için sıra ile görev yapmak.

“Batı kapılarında nöbet beklendiği günleri hatırlayınız ve de şimdi, bugünü görünüz ve farkı fark ediniz...” (26 Kasım 1996)

Ümit etmek: Umut etmek.

“Nasıl olsa günün birinde bir af çıkar diye ümit eder, devlet çarkı dönüyor.” (26 Kasım 1996)

Meydana getirmek: Olmasını sağlamak, oluşturmak.

“Dolayısıyla, herkes bilecek ki, mükellefiyet yerine gelecek ve getiren ile getirmeyen arasında bir fark meydana getirilmeyecektir.” (26 Kasım 1996)

Teşvik etmek: İsteklendirmek, özendirmek

“... selektif bir çalışma ile, en verimli yatırımları teşvik edeceğiz.” (26 Kasım 1996)

Hayır işlemek: Dine ve insanlığa uygun, iyi bir davranışta bulunmak.

“İşte buna hayır işlemek derler.” (26 Kasım 1996)

Tarihe karışmak: Unutulmak, yalnız adı kalmak.

“Bu esnada ülkemizin terör meselesini de inşallah çok kısa zamanda tarihe karıştıracağız.” (26 Kasım 1996)

Müjde vermek: Bir kimseye sevindirici, mutlu bir haberi ulaştırmak.

“Bu özürlü kardeşlerimize bu müjdenin yanında bir müjde daha vermek istiyorum...” (26 Kasım 1996)

Ayak uydurmak: Kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek.

“Böylece Türkiye’nin enerji açığı karşılanmakla kalmayacak, Türkiye’nin büyük kalkınma hızına ayak uydurularak, bu enerji fazlası ile temin edilmiş olacak ve bütün kalkınmanın temeli olan bu görev, eksiksiz, noksansız, yerine getirilmiş olacak inşallah.” (3 Aralık 1996)

Dört gözle beklemek: Çok isteyerek veya özleyerek beklemek.

“Dün Bursamız’da bütün Bursalı kardeşlerimizin Bursa çevre yolunu da dört gözle beklediklerini gördük.” (3 Aralık 1996)

Temel atmak: Bir yapının temellerini yapmaya başlamak.

“Şimdi, belediye meydanına, muhteşem bir caminin temelini attık.” (3 Aralık 1996)

Cereyan etmek: Geçmek, olmak, yapılmak.

“Bu da Alman dostluk Parlamenterler Heyeti önünde cereyan ediyor.” (3 Aralık 1996)

Heba etmek: Boşuna harcamak, ziyan etmek.

“Götürülmüş, başka yerlere harcanmış, belirsiz yerlere konmuş, yapılan bir takım projelerde israflara kaçılmış, böylece işçinin alınteri, çalışan insanın alınteri maalesef heba edilmiş.” (3 Aralık 1996)

İcab etmek: Gerekmek.

“Şimdi bu müesseselerin yeniden kendi hizmetlerini kendi bünyelerinde görür hale getirilmeleri icab etmektedir.” (17 Aralık 1996)

Çığ gibi büyüme: Birdenbire ve etkileyici bir biçimde büyüme.

“Ancak bunlar atıl bir şekilde büyümekte, bu müesseseler gittikçe daha büyük finansman ihtiyacı içerisinde çığ gibi büyüdükçe büyüyen birer kara delik haline dönüşmüş.” (17 Aralık 1996)

Rol oynamak: Birinin bir işte önemli etkisi olmak.

“... Türkiye’nin ekonomisinin dengelerine getirilmesinde büyük rol oynamaktadır.” (17 aralık 1996)

Ayak sürümek: Verilen bir işi ağırdan almak.

“Üç aydan beri bunu kontrol edecek kimseyi bir türlü Türkiye’ye göndermiyorlar, ayak sürüyorlardı.” (17 Aralık 1996)

Şart koşmak: Önceden bir şarta bağlamak.

“Yüce Meclis bundan önce Çekiç Güç’e son bir kere daha müsaade ederken, yedi tane şart koşturmuştur.” (17 Aralık 1996)

Yerinde saymak İlerleyememek, gelişmemek, değişmemek.

“Çünkü bu yol, 5 sene önce ihale edilmiş, 4 sene yerinde saymıştır.” (17 Aralık 1996)

İhale etmek: Bir işi en uygun görülene bırakmak.

“Çünkü bu yol, 5 sene önce ihale edilmiş, 4 sene yerinde saymıştır.” (17 Aralık 1996)

İhmal etmek: Savsaklamak, savsaklamak, boşlamak.

“Ne yazık ki, bugüne kadar hep (20 yıl) ihmal edilmiştir.” (17 Aralık 1996)

İftihar etmek: Kıvanç duymak, övünmek.

“Hangi ile gitsek, (hangi vesile ile) burada belediyelerimizin fevkalâde başarılı hizmetlerini görmekte iftihar ediyoruz.” (17 Aralık 1996)

Saymakla bitmemek: Pek çok olmak.

“Bunları bir bir saymakla bitiremeyiz.” (24 Aralık 1996)

Bağrına basmak: Kucaklama

“Bu inançla hepinizi, saygıyla hürmetle selâmlıyorum ve bağrıma basıyorum.”

(24 Aralık 1996)

Başbakan Necmettin Erbakan’ın, TBMM Parti Grup Konuşmaları incelendiğinde 74 farklı deyim kullanımı tespit edilmiştir. Genel Kurul konuşmalarında olduğu gibi parti

grubunda yapmış olduğu konuşmalarda da en çok kullanılan söz varlığı ögesinin deyimler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.3. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)

Tebrik ediyorum

“Bu hayırlı adımdan dolayı kendilerini tebrik ediyorum” (18 Temmuz 1996)

Kıymetli

“Kıymetli Milletvekillerimiz, Kıymetli Misafirlerimiz ve Kıymetli Basın Mensupları Kardeşlerimi hürmetle ve muhabbetle selâmlıyorum, sevgiyle kucaklıyorum.” (18 Temmuz 1996)

Sayın

“Sayın Cumhurbaşkanımız’ın sağlığı yerindedir” (26 Temmuz 1996)

Allah’ın lütfuyla

“Böylece üçüncü şahlanış, inançlı çalışmaların sonucu olarak Allah’ın lütfuyla ülkemize en büyük, en hayırlı hizmetlerin yapılacağı bir noktaya ülkemizi getirdik” (1 Ekim 1996)

Hayırlı olmasını diliyorum

“Refah Partimiz TBMM Gurup Toplantımızın, Milletimize İslam Alemi’ne ve bütün insanlığa hayırlı olmasını diliyorum.” (18 Temmuz 1996)

Alnınızdan öpüyorum

“Bugünkü konuşmamda bilhassa, Refah Partisi Gurubu’na mensup kardeşlerim televizyonda baktıdığı zaman, Meclis’te Refah sıralarında noksansız olduğunuzu görmekten duyduğum bahtiyarlığı huzurlarında ifade edip, hepinizi alnınızdan öpüyorum.” (18 Temmuz 1996)

Selamet versin

“Bu bakımdan Cenabı-ı hakk kendilerine, her iki cihanda saadet ve selâmet versin.” (26 Temmuz 1996)

Davet ediyorum

“Söz buraya gelmişken, hepinizi bu milli görüş davasının en büyük mücahitlerinden kıymetli şehidimiz Dr. Fehmi Cumalıoğlu kardeşimizin ruhuna bir Fatiha okumaya davet ediyorum” (26 Temmuz 1996)

Başsağlığı diliyorum

“Kendisine sonsuz rahmet diliyorum; aile efradına ve bütün camiamıza başsağlığı diliyorum.” (26 Temmuz 1996)

Allah razı olsun

“Demiştir ki “Allah razı olsun sizden...” (26 Temmuz 1996)

Şükranlarımızı sunuyorum

“Emekliye ayrılan bütün şerefli Silahlı Kuvvetler mensubu kardeşimize görev başındayken yaptıkları hizmetler dolayısıyla, milletimiz adına şükranlarımızı sunuyorum.” (2 Ağustos 1996)

Vesile olmasını diliyorum

“Refah Partisin’ne intihâklarının dünya takdire saadetlerine vesile olmasına, ülkemize, İslam Alemine ve bütün insanlığa en hayırlı hizmetleri yapmalarına vesile olmasını diliyorum.” (1 Ekim 1996)

Allah muvaffak etsin

“Şimdi bu program dahilinde rozetleri takıyorum “Bismillahirrahmanirrahim” Cenab-ı Allah muafakat etsin.” (1 Ekim 1996)

Saygıyla selamlıyorum

“Bir kere daha bütün muhterem milletvekillerimizi, kıymetli basın mensupları kardeşlerimizi ve misafirlerimizi saygıyla selâmlıyorum.” (1 Ekim 1996)

Allah rahmet etsin

“Ülkemize, ‘Allah rahmet etsin’ büyük hizmet eden bir kardeşimiz de elbette rahmetli Özal idi.” (1 Ekim 1996)

Elhamdülillah

“Türkiyemiz’de Allah’a şükürler olsun barış vardır, barış vardır elhamdülillah.” (1 Ekim 1996)

Muvaffakiyetler diliyorum

“Refah Partisi Gurubu’nun muhterem üyeleri olarak hepinizi, Türkiye’ye İslam Alemine ve bütün insanlığa yaptığınız bu en büyük hizmetlerden dolayı anlınızdan öperek, muafikiyetler diliyorum.” (1 Ekim 1996)

Esselâmü aleyküm

“Esselâmü aleyküm” (15 Ekim 1996)

Hürmetle, muhabbetle selamlıyorum

“Hepinizi hürmetle, muhabbetle selamlıyorum.” (15 Ekim 1996)

Cenab-ı Hakk’ın lütfuyla

“Cenab-ı Hakk’ın lütfuyla Refah Partimizin TBMM Grup toplantısını yapıyoruz.” (15 Ekim 1996)

Cenab-ı Allah’tan dileyerek

“Toplantımızın 65 milyon ülke evladımıza, bütün İslâm alemine ve bütün insanlığa hayırlı olmasını Cenab-ı Allah’dan dileyerek sözlerime başlıyorum.” (15 Ekim 1996)

Allah’a şükürler olsun

“Büyük Kongremizin Allah’a şükürler olsun sadece Refah camiası olarak değil, 65 milyon ülke evlâdı olarak hep beraber bir bayram havası içerisinde kutladık.” (15 Ekim 1996)

Cenab-ı Allah

“Bu ülkenin inançlı evlatları 27 yıl gece-gündüz bunun için canla başla çalıştılar, Cenab-ı Allah bunu nasip etti.” (15 Ekim 1996)

Çok şükür

“Şimdi Türkiyemiz de çok şükür 54. Hükûmetimiz RP’nin DYP’yle birlikte kurmuş olduğu bugünkü hükûmet, hakikaten halkımızı, inancını ve tarihi temsil etmektedir.” (15 Ekim 1996)

İnşallah

“Bu doğalgazın eskiden tahmin edildiği gibi 3-4 sene sonra Türkiye’ye gelmesi; inanan kadroların aşkıyla, azmiyle 1 yıl sonra bu doğalgaz inşallah halkımızın hizmetine sunulacaktır.” (15 Ekim 1996)

Allah’ın izniyle

“Sonra da arkadan o canavarın üzerine gideceğiz, o da yok olacak Allah’ın izniyle.” (15 Ekim 1996)

Allah vermesin

“Asıl bilmek nasıl olur, Allah vermesin Atlas Okyanusu’nda giderken geminiz batacak...” (15 Ekim 1996)

Allah nasip edecek

“... Atlas Okyanusu’nun sularını yutacaksınız, çırpınıp debeleneceksiniz, sonra Allah nasip edecek kurtulup karaya çıkacaksınız...” (15 Ekim 1996)

Hayırlı bir iş

“Çok hayırlı bir iş yapacağız inşallah.” (15 Ekim 1996)

Allah’a emanet olun

“Allah’a emanet olun.” (15 Ekim 1996)

Sevgi ile kucaklıyorum

“Hepinizi hürmetle, muhabbetle selamâmlıyorum, sevgi ile kucaklıyorum.” (12 Kasım 1996)

Kalpten, yürekten kutluyorum

“...Refah Partimize katılmış olmalarından dolayı kalpten, yürekten kutluyorum.” (12 Kasım 1996)

Çok teşekkür ediyoruz

“Çok teşekkür ediyoruz, belediye başkanımıza.” (12 Kasım 1996)

Sağ olun

“sağ olun.” (12 Kasım 1996)

Allah mübarek etsin

“Allah mübarek etsin, hayırlı etsin.” (12 Kasım 1996)

Teşekkürlerimi sunuyorum

“...Meclis’in bütün üyelerine huzurlarınızda teşekkürlerimi sunuyorum.” (12 Kasım 1996)

Allah hayırlı etsin

“Allah mübarek etsin, hayırlı etsin. (12 Kasım 1996)

Aziz ve muhterem kardeşlerim (19 Kasım 1996)

“Çok Aziz ve Muhterem Kardeşlerim;” (26 Kasım 1996)

Teşekkürlerimi arz ediyorum

“Burada huzurlarınızda hepinize, Millet Meclisi’nin belkemiği olan Refah Partisi Grubu olarak; Hükümetimiz adına candan teşekkürlerimi arz ediyorum.” (26 Kasım 1996)

Müjdeler olsun

“İşte Allah’a şükürler olsun, görüldüğü gibi Türkiye zengin ve bir kere daha ifade ediyorum; bunu her zaman söyledik, ‘un vardır, şeker vardır, yağ vardır ve helva yapılıyor’ müjdeler olsun.” (26 Kasım 1996)

Aziz milletimiz

“Bütün bu çalışmaların temelinde Refah Partimizin Teşkilâtı var, Refah Partimiz’in Grubu var, Aziz Milletimiz’in inancı var.” (26 Kasım 1996)

Hayırlı olsun

“Yeni dönem hayırlı olsun!” (26 Aralık 1996)

Allah iki cihanda saadet selamet versin

“Allah iki cihanda saadet, selamet versin.” (3 Aralık 1996)

Hepinizi saygı ile selamlıyorum

“Hepinizi saygı ile selâmlıyorum.”(3 aralık 1996)

Saygıyla, hürmetle selamlıyorum

“Bu inançla hepinizi, saygıyla, hürmetle selâmlıyorum ve bağrıma basıyorum.” (24 Aralık 1996)

Erbakan’ın parti grubunda yapmış olduğu konuşmalarda kalıp söz olarak adlandırılan ilişki sözlerinden 44 tane farklı kullanım olduğu belirlenmiştir. Bu sayı, Genel Kurul konuşmalarında kullandığı kalıp sözlerden daha fazladır. Bu durum, parti içi konuşmalarının Genel Kurul konuşmalarına nazaran, doğal olarak, partililerine karşı daha samimi ve ilişkisel konuştuğuna somut örnekler olarak gösterilebilir.

5.2.4. Terimler

Fon: Ekonomi

“Türkiyemiz’de bilindiği gibi bir fakir-fukara fonu vardır.” (18 Temmuz 1996)

Kombina: Hayvancılık

“Dolayısıyla şimdi yeni Hükûmetimiz, bütün besi hayvanlarını peşin fiyata almak, tamamen kapanmış duruma gelmiş olan Et-Balık kombinalarımızı ister özel sektöre satılmış olsun ister devletin elinde bulunsun, (şu anda devletin elinde 17 tane Et-Balık Konbinası bulunmaktadır) özel sektöre satılmış olanlar da dahil yeniden seferber etmek suretiyle, kim besi hayvanlarını getirirse değeri pahasından derhal peşin parayla satın alınacaktır.” (26 Temmuz 1996)

İhracat: Ekonomi, ticaret

“Şimdi inşallah bir sonra göreceğiz, Allah’ın izni ile gereken direktifler verilmiştir, tedbirler alınmıştır, organizasyon kurulmuştur TÛMOSAN’dan 1997 yılında inşallah 50 milyon dolarlık üretim yapacaktır ve bunun 250 milyon dolar’da ihracat edilecektir.” (18 Temmuz 1996)

Aritmetik: Matematik, istatistik

“Böylece meclisimiz bir emri vakiyle, devredışı bırakılarak hiçbirşeyden haberdar olmadan bir parmak aritmetiğiyle yürüyen bir Meclis olmaktan çıkacak ülke meselelerinde fikrini söyleyen, yönlendiren gerçek bir Meclis halinde hizmetini ifa edecektir” (18 Temmuz 1996)

Transformatör: Elektrik, enerji

“Buranın sulanması için bugüne kadar 2 trilyona yakın yatırım yapılmış, bu arazilerde su basacak pompayı çalıştırmak için gerekli yüksek gerilim hattından ceyranı nakledecek bir transformatör eksik olduğu için kocaman bir ova bekliyor.” (18 Temmuz 1996)

Asgari ücret: Ekonomi

“... bu asgari ücret hususunda inşallah gelecek hafta gereken açıklamalar yapılacaktır.” (26 Temmuz 1996)

İthalat: Ekonomi, ticaret

“Bu hususta dışardan gelen et ithalatı, gerekirse durdurulacaktır.” (26 Temmuz 1996)

Kararname: Hukuk

“Ve bunların her türlü tebliğ, kararname ve kanun tasarılarının hazırlıkları süratle yapılarak ilk yapılacak olan yeni 10 adımın açıklanması bu basın toplantısında yapılmıştır.” (2 Ağustos 1996)

Kanun tasarısı: Hukuk

“Ve bunların her türlü tebliğ, kararname ve kanun tasarılarının hazırlıkları süratle yapılarak ilk yapılacak olan yeni 10 adımın açıklanması bu basın toplantısında yapılmıştır.” (2 Ağustos 1996)

Nema: Bankacılık, ekonomi

“Bunlara dış ülkelerin verdiği nema %2’yi geçmiyordu.” (2 Ağustos 1996)

Holding: Ticaret

“Yine aynı şekilde mesela İstanbul’da büyük holdinglerin merkezleri Teşvikiye’dir, Levent’tedir.” (2 Ağustos 1996)

KDV: Ekonomi

“Şimdi birçok vatandaş kanun gereğince satın almaya kalktıkları zaman KDV’yi ödüyor, birçoklar da ödemiyor.” (2 Ağustos 1996)

Prim: Ekonomi, bankacılık

“Ve daha yüksek dereceden isteyerek severek prim ödeyeceği için de Bağ-Kur’un gelirleri de yükselecektir.” (2 Ağustos 1996)

Enflasyon: Ekonomi

“Onun için enflasyonun üstünde %30 ilave vermek bu kardeşlerimize bugün için yapılabilir en ileri adım idi.” (2 Ağustos 1996)

Hükümet: Siyaset

“Şimdi Türkiyemiz de çok şükür 54. Hükûmetimiz RP’nin DYP’yle birlikte kurmuş olduğu bugünkü hükûmet; hakikaten halkımızı, inancını ve tarihi temsil etmektedir.” (15 Ekim 1996)

Dış ticaret: Ticaret, Ekonomi

“Bu, bir yandan Türkiyemizin dış ticaret dengesini tesis edeceği gibi, kalkınmamızda da çok büyük bir hızla kavuşmamıza vesile olacaktır.” (15 Ekim 1996)

Faiz: Ekonomi, Bankacılık

“Halbuki sonradan zamanla bu denge bozuldu ve son 10-15 yıl esnasında ise Türkiye tam bir faiz, borç, zam ve istikrarsızlık içerine düştü.” (15 Ekim 1996)

Borç: Ekonomi

“Halbuki sonradan zamanla bu denge bozuldu ve son 10-15 yıl esnasında ise Türkiye tam bir faiz, borç, zam ve istikrarsızlık içerine düştü.” (15 Ekim 1996)

Zam: Ekonomi

“Halbuki sonradan zamanla bu denge bozuldu ve son 10-15 yıl esnasında ise Türkiye tam bir faiz, borç, zam ve istikrarsızlık içerine düştü.” (15 Ekim 1996)

Bütçe: Ekonomi

“İnşallah bugün itibariyle, bütçemizin rakamları çatısı kesinleşecektir.” (15 Ekim 1996)

Eşel mobil: Ekonomi

“Önce bir defa yeni bütçemizde bütün çalışanların; memurumuz, işçimiz enflasyona karşı tamamen korunacaktır, eşel-mobil temsilen uygulanacaktır.” (15 Ekim 1996)

Millî gelir: Ekonomi

“Millî gelirin artış oranı, bu artış oranını fiilen şu anda bütçede öngördüklerimizin çok daha üstüne çıkartacağız.” (15 Ekim 1996)

Vergi: Ekonomi

“Dolayısıyla, bütçemizi hazırlarken ilk gözettiğimiz şey, biz halkın hükûmeti olduğumuz için, halka hizmet etme amacımız olduğu için vergiyle, zamlarla halkı ezmek değil, halka daha büyük, daha fazlasını vermektir.” (15 Ekim 1996)

Müessese: Hukuk/Yönetim

“...üniversitelerimizi bulundukları illerin kalkınmasında motor rolü, lokomotif rolü oynayan canlı müesseseler haline getirmemiz olacaktır.” (15 Ekim 1996)

Lokomotif: Teknik

“...üniversitelerimizi bulundukları illerin kalkınmasında motor rolü, lokomotif rolü oynayan canlı müesseseler haline getirmemiz olacaktır.”

Profesör: Akademik

“Sayın Profesörlerimize ve oradaki kıymetli evlatlarımıza bu açılışlarda hitap etmek imkânını buldum.” (15 Ekim 1996)

Döviz: Ekonomi, iktisat

“...böylece savunma sanayimiz dışarıya büyük dövizleri ödemeye mecbur kaldığımız bir kalem olmaktan çıkacak...” (15 Ekim 1996)

Parlamento: Siyaset.

“Hükûmetimiz, Parlamentomuzun bilhassa bu yaz ayında bütün halkımız dinlenirken, koşup gelip 4 günlük fevkalade toplantı yapmak suretiyle 7 kanun çıkartıp, 13 tane uluslararası anlaşmayı karara bağlamak suretiyle Meclisimizin gösterdiği büyük başarıya müteşekkirdir.” (15 Ekim 1996)

Kanun: Hukuk

“Şimdi Meclisimize altın ve kıymetli taşlarla ilgili vergiyle stok tanzimi hakkındaki kanun teklifimiz de getirilip verilmiştir.” (15 Ekim 1996)

Kanun teklifi: Hukuk

“Şimdi Meclisimize altın ve kıymetli taşlarla ilgili vergiyle stok tanzimi hakkındaki kanun teklifimiz de getirilip verilmiştir.” (15 Ekim 1996)

Kâr: Ekonomi

“Şimdi enflasyondan dolayı yüzde 100 daha büyük daha Türk Lirası olarak gösteriyor, derhal bunu yapacak olursa Maliye yakasına yapıyor, sen yüzde 100 kâr ettin, yüzde 40’ını vergi olarak vereceksin.” (15 Ekim 1996)

Güven oylaması: Siyaset

“Şimdi yarın Meclisimizde güvenoylaması yapılacaktır.” (15 Ekim 1996)

Gensoru: Hukuk/ Siyaset

“Yeniden büyük Türkiye’nin kurulması için kolların sıvandığı bir anda hükûmetin çok daha fazla güçlenmesine vesile olacağı için, bu gensoruyu verdiklerinden dolayı muhalefetteki arkadaşlarımıza huzurlarınızda teşekkür etmeyi bir borç bilirim.” (15 Ekim 1996)

Müzakere: Siyaset, Hukuk

“... TBMM’ye sunmuş olduğumuz kanunların, komisyonlarda canla başla müzakere edilip, gecenin geç vaktine kadar geçirilmiş olmasından dolayı bütün ilgili komisyon üyelerine, bütün kıymetli Refah Partili Milletvekillerimize ve Meclis’in bütün üyelerine huzurlarınızda teşekkürlerimi sunuyorum.” (12 Kasım 1996)

Teminat mektubu: İktisat

“Şimdi biz, teminat mektuplarını bankalara verdirteceğiz, ancak o bankaları da listeye koymamak için, bu işte uzman yeni bir sigorta kuruluşunu harekete geçireceğiz.”

Kalkınma hızı: Ekonomi

“Gemi üretimimizin yılda 30 milyon dolardan, 1,5 milyar dolara çıkması demek, sadece gemi üretimi vasıtasıyla Türkiye’nin yıllık kalkınma hızının %1 artması demektir.” (12 Kasım 1996)

Rezerv: İktisat

“Türkiye’nin sahip olduğu madenler, bilinen rezervler asgâri 3 trilyon dolar.” (12 Kasım 1996)

Veto: Hukuk, Siyaset

“Bizim veto hakkımız olacak, diyebiliyorlar.” (12 Kasım 1996)

Demokrasi: Siyaset

“Şimdi bir yandan demokrasi iddiasında bulunacaksınız, insan hakları iddiasında bulunacaksınız, sonra 185 üyeden 5 tanesine veto hakkı vereceksiniz, 180 tanesine de parya muamelesi yapacaksınız.” (12 Kasım 1996)

Parya: Sosyoloji

“Şimdi bir yandan demokrasi iddiasında bulunacaksınız, insan hakları iddiasında bulunacaksınız, sonra 185 üyeden 5 tanesine veto hakkı vereceksiniz, 180 tanesine de parya muamelesi yapacaksınız.” (12 Kasım 1996)

Rejisör: Sinema

“Niçin? Rejisör aynı da onun için.” (12 Kasım 1996)

Kalkınma: İktisat

“Dördüncü şahlanış demek, manen ve maddeten kalkınmış, yeniden büyük Türkiye’nin kurulması demektir.” (19 Kasım 1996)

Üretim: Ekonomi

“Belde belde, köy köy işsizliği ortadan kaldırmak için, bir yandan bu şuurlu projeleri yürütürken, öbür taraftan işsizliğin ortadan kaldırılması için bütün Türkiye’de üretim, ihracat ve istihdam seferberliği yürütüyoruz.” (19 Kasım 1996)

İstihdam: Ekonomi.

“Belde belde, köy köy işsizliği ortadan kaldırmak için, bir yandan bu şuurlu projeleri yürütürken, öbür taraftan işsizliğin ortadan kaldırılması için bütün Türkiye’de üretim, ihracat ve istihdam seferberliği yürütüyoruz.” (19 Kasım 1996)

Spekülatif : Ticaret

“Bu arada, halkımızın mühim bir meselesi olan ekmek meselesini Hükûmetimiz kontrol altına almış, spekülatif hareketleri derhal önlemiştir.” (19 Kasım 1996)

Parsel: Emlak

“Ama Şimdi 78 tane parselin, 30 tanesinin üzerine tesisler kurulmuş, 50 taneye yakını 75 taneyi tamamlayacak Şekilde parseller üzerine kurulacak fabrikalar tespit edilmiş...” (19 Kasım 1996)

Konut: Emlak

“Şimdi süratle 1000 tane konut yapılacak ve anahtarlarını dağıtacağız inşallah.” (19 Kasım 1996)

Kredi: Bankacılık

“Aman sen bana kredi ver, ben sana kredi vereyim, 25 milyon dolar kredi açmak büyük olay oluyor.” (19 Kasım 1996)

Hazine bonusu: Ekonomi

“Bunun karŐılıđında bankalara hazine bonusu verildi, bu döviz hazineye alındı.” (26 Kasım 1996)

Genelge: Siyaset

“Böylece bütün ekonomik düzenleme adeta kanunlarla, kararnamelerle, tebliğler ve genelgelerle yeniden tanzim edilmiştir.” (26 Kasım 1996)

Repo: Bankacılık

“Devlete getirip bunu vereceğine, parasını repoya verir, yüksek faize verir, sonra arkadan getirir, der.” (26 Kasım 1996)

Tüzel kişi: Hukuk

“Yine bundan önce bakınız, siz kr etmiŐsiniz bir kuruluş olarak, őahıs veya tüzel kişi olarak.” (26 Kasım 1996)

Tahvil: Ekonomi, Bankacılık

“Bu yabancı tahvillere yatırdığınız zaman, bu tahvilin alım bedeli vergide esas oluyor.” (26 Kasım 1996)

Hazine senedi: Ticaret

“Halbuki hazine senedi alan insandan biz yüzde 10 vergi kesiyoruz, almış olduğu faizden.” (26 Kasım 1996)

Bavul ticareti: İktisat

“Yaptığımız çok önemli bir adım da, bavul ticaretine azami desteği getirmemizdir.”
(26 Kasım 1996)

Dış ticaret açığı: İktisat

“Türkiye’nin dış ticaret açığı 15 milyar dolardır, bu yıl takriben 25 milyar dolarlık ihracat (1996’yı söylüyorum) 40 milyar dolar da ithalât yapmış olacağız.” (26 Kasım 1996)

Pergel: Matematik

“Şu, TBMM’nin üzerine pergelin ayağını koyun, 20 km, pergelin ayağını açın, bir daire çizin; bu daire Ankara’nın çevre yoludur.” (3 Aralık 1996)

Çap: Matematik

“Çapı 40 km olduğuna göre, çevresi 120 km’dir.” (3 Aralık 1996)

Çevre: Matematik

“Çapı 40 km olduğuna göre, çevresi 120 km’dir.” (3 Aralık 1996)

Sübvansiyon: Ekonomi.

“Gübre fiyatları olsun, akaryakıt fiyatları olsun; başka yerde bunlar, tarıma büyük sübvansiyonlarla desteklenmektedir.” (17 Aralık 1996)

Erbakan’ın, parti grubunda yapmış olduğu konuşmalarda 60 farklı terim sözcük kullandığı belirlenmiştir. Meclis Genel Kurulunda tespit edilen terim sayısı (86), parti grup toplantısında kullanmış olduğu terim sözcüklerden daha fazladır. Bu durumun nedeni, hükümet programında yer alan ekonomi maddeleri ve buna bağlı olarak ihtiyaç duyulan terim kavramlardan kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak daha karışık gündemlerle yapılan grup toplantılarında bu kadar sayıda ve farklı alanlarla ilgili terim sözcük kullanmış olması, Erbakan’ın değişik bilim alanları hakkında kavramsal bilgiye sahip olduğuna, bu alanlara bilgi açısından hakimiyetine kanıt olarak gösterilebilir

5.2.5. Kalıplaşmış İfadeler

Her şey aslına döner: Arapça Küllü şey’in yerciu ilâ aslihi, şeklinde kullanılan bir söz, kıssadan hisse.

“ANAP Refah Partisi’nden çıkmıştır, tekrar yuvasına dönmesi çok doğaldır; çünkü herşey aslına döner.” (12 Kasım 1996)

“Yeter artık, söz milletindir.” 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti’nin kullandığı ana slogandır. Mimar Selçuk MİLAR tarafından afiş haline dönüştürülmüştür.

“Bu şahların sembolü, ‘yeter artık “söz milletindir” vecibesidir.” (1 Ekim 1996)

Her şey aslına rücu eder.

“O da, “herşey aslına rücu eder” bu kanunu kimse değiştiremez.” (1 Ekim 1996)

Erbakan’ın Genel Kurul konuşmalarında olduğu gibi parti grubunda yaptığı konuşmalarda da kalıplaşmış ifadelere çok az rastlanmıştır. İncelenen grup konuşma metinlerinde üç (3) tane ifade tespit edilmiştir.

5.2.6. Tekrar Öbekleri (İkilemeler)

ayrı ayrı

“Şimdi uzmanların hazırladığı raporlara göre, -geçen gün bunun adını Mecliste söylemiştim- bütün devlet kuruluşları ayrı ayrı hesaplarla ihtiyaçlarını yürütüyorlar.” (18 Temmuz 1996)

yavaş yavaş

“Ama bu yavaş yavaş bu metod içerisinde daha iyi hazırlıklarla gelecekler, fikir yarışı yapacağız ve ülke meselelerini çözmek için hepimiz bir gayret içerisine gireceğiz.”

kendi kendilerine

“Nedir bu yanlış davranış? Kendi kendilerine birtakım kabuller yapıp, gerçekle alakası olmayan bu kabulleri kendi kendilerine tenzip edip emeye kalkarak havanda su dövmeleridir.” (18 Temmuz 1996)

alluk bullak

“Maliye Bakanımız öyle demiş de, borsalarımız alluk bullak olmuşmuş...” (18 Temmuz 1996)

adım adım

“Ve böylece ekonomimiz sağlam değerlere adım adım yürüyecektir.” (18 Temmuz 1996)

gece gündüz

“Bütün görevlerini, çalışma modeline göre titizlikle yerine getirmedirler raporlarını vermektedirler ve gece-gündüz davaları uğruna hizmet vermektedirler.” (26 Temmuz 1996)

geceli gündüzlü

“Hükümetimiz göreve başlar başlamaz Türkiyemiz’in en önemli meselesi olan kamu açıklarını kapatma konusu üzerinde geceli gündüzlü çalışmalar sürdürmüştür.” (2 Ağustos 1996)

aç açık

“Her ne kadar Türkiye’de bir tek aç açık kalmayarak hamlemizi başlattık.” (2 Ağustos 1996)

fakir fukara

“Sonunda onlar orada duruyor, fakir fukara eziliyor.” 815 Ekim 1996)

bir bir

“Bu aksaklıkların hepsi bir bir düzeltilecektir.” (15 Ekim 1996)

adım adım

“Böylece ülkemizin en mühim meselesi olan işsizlik, adım adım çözülecektir.” (12 Kasım 1996)

yavaş yavaş

“Yavaş, yavaş, yavaş Rum kesiminin önüne geçeceğiz inşallah.” (12 Kasım 1996)

aşağı yukarı

“Rum kesiminde fert başına millî gelir, şu anda aşağı-yukarı 8-10 bin dolar civarındadır.” (12 Kasım 1996)

canıyla başıyla

“Yıllardan beri Kahraman Ordumuz’un canıyla-başıyla yapmış olduğu bir mücadele sonucunda, bilindiği gibi ülkemiz içerisinde terörün kökü kazınmıştır.” (19 Kasım 1996)

zaman zaman

“Ülkemizin dışındaki bazı yerleşim merkezlerinden zaman zaman Türkiye’ye gelerek katliamlara ve sabotajlara devam etmeye çalışmaktadırlar.” (19 Kasım 1996)

belde belde

“Belde belde, köy köy işsizliği ortadan kaldırmak için, bir yandan bu şuurlu projeleri yürütürken, öbür taraftan işsizliğin ortadan kaldırılması için bütün Türkiye’de üretim, ihracat ve istihdam seferberliği yürütüyoruz.” (19 Kasım 1996)

köy köy

“Belde belde, köy köy işsizliği ortadan kaldırmak için, bir yandan bu şuurlu projeleri yürütürken, öbür taraftan işsizliğin ortadan kaldırılması için bütün Türkiye’de üretim, ihracat ve istihdam seferberliği yürütüyoruz.” (19 Kasım 1996)

pırıl pırıl

“Bugüne kadar terkedilmiş bu kıymetli eser, şimdi pırıl pırıl Yakutiye Belediye Binası olarak -içerisinde sağlık hizmetleri bölümleriyle beraber- halkımızın hizmetine girmiştir.” (19 Kasım 1996)

halis muhlis

“Halis muhlis inançlı bir insan.” (19 Kasım 1996)

başlar başlamaz

“İşte bizim daha ilk gün işe başlar başlamaz, hep kaynak, kaynak, kaynak üzerinde durmamızın temel sebebi budur.” (26 Kasım 1996)

kaynak kaynak

“İşte bizim daha ilk gün işe başlar başlamaz, hep kaynak, kaynak, kaynak üzerinde durmamızın temel sebebi budur.” (19 Kasım 1996)

üst üste

“Çünkü bu kaynak paketinin kanunlarının çıkartılması için bazen sabahları 5’e kadar, bazen üst üste ilâve günler ederek çalışmalar yaptınız.” (26 Kasım 1996)

çoluk çocuk

“Yıllardan beri bu 3,5 milyon insanımız, Türkiye’de de çoluğunun çocuğunun istikbalini düşündüğü için emekli olmak için çırpındılar.” (26 Kasım 1996)

seve seve

“Seve seve ben bunu ödemeye hazırım.” (26 Kasım 1996)

gümrük mürük

“Böylece, ayrıca gümrük mürük, hiçbir formalite olmadan KDV’yi ödemekten kurtuluyor...” (26 Kasım 1996)

kat kat

“Gerçekte bunların kat kat üstünde olduğu görülmüştür.” (26 Kasım 1996)

çok çok

“Halkın hizmetine sadece 13,5 milyar dolar giderken, 58 milyar dolarlık yeni bir imkân ekonomiye kazandırılmaktadır ve bu imkânın çok çok çok büyük kısmı da, denk bütçemizin dışındadır.” (26 Kasım 1996)

sık sık

“Önümüzdeki gülerde sık sık, pek çok doğalgaz santrallerinin kuruluşunu yapacağız.” (3 Aralık 1996)

tıkır tıkır

“Bir defa yaptınız mı, aynı şeyi tıkır, tıkır, tıkır yapacaksınız ve bundan da bundan da büyük kâr elde edeceksiniz, büyük gelir elde edeceksiniz. (3 Aralık 1996)

rahat rahat

“Hazırladığımız son pakette bilindiği gibi, parasının, borcunun aslını belli bir formüle göre ödeyenlerden bu faizlerin büyük kısmı affedilecektir ve bunlar belediyelerimiz tarafından daha kolay, zaman içerisinde rahat rahat ödenebilir hale getirilecektir.” (17 Aralık 1996)

allak bullak

“1996 yılının sonunda Türkiye, 32 milyar dolar iç borcu, 1997 yılı sonunda da 56 milyar dolar iç borcu olan bir ülke olmak üzere bütün ekonomisi allak bullak olmuş, her türlü dengeleri bozulmuş bir ülke haline dönüşmüş olacak idi.” (24 Aralık 1996)

Erbakan’ın parti grup konuşmalarında 30 farklı tekrar öbeği tespit edilmiştir. Bu sayı, Genel Kurul konuşmalarında tespiti yapılan tekrar öbeklerinden sayıca fazladır.

5.2.7. Argo

Rantiyeci: Üretime katkısı olmayan, bedavacı anlamında kullanılmış.

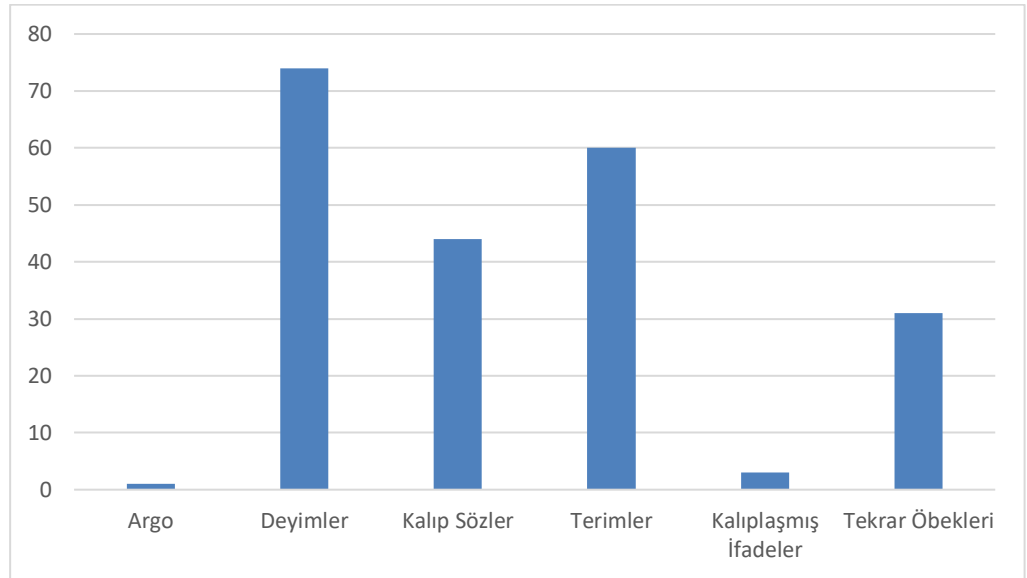
“Biz, halkın kendisiyiz, onun için halktan alınan paraların böyle birtakım istasyonlardan dolaşarak dışarıya veya birtakım rantiyecilere dönüşmesine elbette bizim hükümetimiz müsaade etmez.” (15 Ekim 1996)

Batılı mihraklar: Komplo kuran odaklar anlamında kullanılmıştır.

“Çünkü birtakım Batılı mihraklar, yanlış yoldadırlar.” (12 Kasım 1996)

Erbakan’ın, konuşmalarında argo ifadeleri pek kullanmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 4 GK Farklı Söz Varlığı Ögelerinin Sayısal Dağılımı

Başbakan Necmettin Erbakan’ın parti grup konuşmalarında, iki (2) argo, 74 farklı deyim ve cümle bağlamından deyim olduğu düşünülen ifade, 44 farklı kalıp söz, 60 farklı terim, üç (3) farklı kalıplaşmış ifade ve 30 farklı tekrar öbeği kullanmış olduğu

belirlenmiştir. Söz varlığı ögelerinden biri olan atasözüne parti grubu konuşmalarında bir (1) kullanıma rastlanmıştır.

5.2.8. Mizahi İfadeler

Vagon gibi takılmak

“Meclisimiz Türkiye meselelerine arkadan bir vagon gibi takılmayacak, bir lokomotif gibi yön verecek ışık tutacaktır.” (18 Temmuz 1996)

Anadolu aslanları

“Ancak hemen ifade edeyim ki Anadolu Aslanları, Uzakdoğu Kaplanlarından üstündür.” (18 Temmuz 1996)

Yastık altı

“Bu durum karşısında işçilerimizin çoğu paralarını yastığının altına saklamayı, küpe koyup hatta evinin bodrumuna saklamayı tercih ediyor.” (2 Ağustos 1996)

Erbakan’ın parti grubunda yaptığı konuşmalarda mizah olarak değerlendirilebilecek 3 farklı ifade belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bir dile ait sözcüklerin bütünü, sözcük dağarcığını, sözcük hazinesini kapsayan söz varlığı, bir bakıma o dilin tüm zenginliğini kapsayan genel bir kavramdır. Dilin iletişim aracı olması ve kültürle olan ilişkisi göz önüne alındığında, söz varlığının o dili konuşan toplumların iletişim şeklini ve kültürel dokularını taşıdığı görülebilir.

Dilin en etkin kullanıldığı veya kullanılması gereken alanların başında siyaset gelmektedir. Siyasetin dil ile ilişkisi yadsınamaz. Çünkü siyaset ve siyaset dili, konuşma ve anlatmaya dayalıdır. Bu doğrultuda, siyasi hatipler için muhataplarını etkileme gücü, konuşma becerileri ve anlatım zenginlikleri ile doğrudan ilintilidir.

Söz varlığı ile ilgili akademik çalışmalar incelendiğinde, yapılan çalışmaların geneline edebi eserler ve ders kitabı üzerine yapılmış çalışmalar olduğunu görülmektedir. Ayrıca konuşma metinleri üzerine 2019 yılında yapılan “Cumhurbaşkanları İsmet İnönü ile Recep Tayyip Erdoğan’ın Meclis Konuşmaları Üzerine Söz Varlığı İncelemesi” (Ataşcan, 2019) dışında bir tez çalışmasına rastlanılmamıştır.

Bu çalışmada Başbakan Necmettin Erbakan’ın konuşmalarında kullanmış olduğu söz varlığı ögeleri incelenmiştir. Alanyazın incelemesinde Erbakan’ın konuşmalarını söz varlığı açısından konu alan herhangi bir çalışmanın yapılmadığı fark edilmiştir.

Bu çalışmada, Erbakan’ın konuşmalarında kullandığı söz varlığı ögelerinin yanı sıra mizahi olduğu düşünülen ifadelerin tespit edilmesi amacıyla TBMM Genel Kurul konuşmaları ve TBMM parti grup konuşmaları ayrı ayrı incelenmiştir.

Elde edilen bulgular, iki ana başlık altında, ait olduğu söz varlığı başlığı altına eklenmiştir. Ayrıca tespit edilen söz varlığı ögelerinin kullanıldığı cümlelerden biri, metnin aslına bağlı kalınarak örnek olarak alıntılanmıştır. Ayrıca cümle ve paragrafın bağlamından yola çıkılarak mizahi olduğu düşünülen ifadeler de ilgili başlık altına olduğu şekliyle yazılmıştır.

Başbakan Necmettin Erbakan’ın konuşmalarında kullandığı sözcüklerin kaynak dillerini belirlemek amacıyla, 23 Nisan 1997 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin 77’nci Kuruluş Yıldönümü ve Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması ve Günün Önem ve Anlamının Belirtilmesi Görüşmeleri oturumunda yapmış olduğu konuşma incelenmiştir. Metni oluşturan 901 sözcük, sözcük türleri ayırt edilmeden

kaynak dil açısından tek tek incelenmiştir. Bu sözcüklerden birleşik yapıli olan sözcükler eğer Türkçe bir kelime ile birleşmişse, bu kelime de Türkçe kabul edilmiştir. Sözcüklerden 530 tanesi Türkçe, 340 tanesi Arapça, 18 tanesi Farsça, 11 tanesi Fransızca ve 2 tanesi de Rumcadır. Yani konuşmasında %59 Türkçe, %38 Arapça ve %3 de Farsça, Fransızca ve Rumca kökenli sözcüğün kullanıldığı belirlenmiştir.

Erbakan'ın incelenen konuşma metninde en sık tekrar edilen Türkçe kökenli sözcük 37 tekrar ile "bu" sözcüğü, en sık tekrar edilen Arapça kökenli sözcük ise 31 tekrarla "millet" sözcüğü olmuştur.

Erbakan'ın TBMM Genel Kurul konuşmalarında birbirinden farklı 55, parti grup konuşmalarında ise birbirinden farklı 74 tane olmak üzere toplam 129 tane deyme rastlanmıştır. İki ana başlık altında aynı olan deyimler, bu başlıklar altında ayrı ayrı yazılmıştır.

Tespit edilen deyimler, TDK Sözlük'te deyim olarak kabul edilen sözcük gruplarıdır. Bunun yanı sıra, cümlelin bağlamından hareketle deyim olduğu düşünülen birkaç söz öbeği deyim kabul edilmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir.

Erbakan'ın TBMM Genel Kurul konuşmalarında birbirinden farklı 86, parti grup konuşmalarında ise birbirinden farklı 60 tane olmak üzere toplam 146 tane terim sözcüğe rastlanmıştır. Bu terimlerin karşısına, cümlelin bağlamından yola çıkılarak ve online TDK sözlüğün Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü kategorisinden de teyidi yapılarak ait oldukları alan belirlenmiştir.

Erbakan'ın, Genel Kurul konuşmalarında atasözü kullanmadığı grup konuşmalarında ise bir (1) tane atasözü kullandığı tespit edilmiştir.

Erbakan'ın konuşmalarda tespit edilen toplam tekrar öbeği sayısı 48, kalıp söz sayısı 80, kalıplaşmış ifade dokuz (9), argo olduğu düşünülen ifade sayısı ise üç (3)'tür.

Erbakan'ın konuşmalarında mizah olduğu düşünülen 20 ifade tespit edilmiştir.

Deyimler ortak kültürün, yaşantının ve davranışların somut bir ifade biçimidir. Erbakan'ın konuşmalarında deyimleri sık kullanması, dile olan hakimiyetinin, halkın kültürünü benimsediğinin ve zengin bir anlatım biçimine sahip olduğunun bir delilidir.

Ataşcan'ın (2019) İsmet İnönü ve Recep Tayyip Erdoğan'ın meclis konuşmaları üzerine yaptığı çalışması incelendiğinde Erbakan'ın diğer iki siyasi lidere göre deyimleri

daha fazla kullanmış görülmüştür. Hasırcı'nın (2008) "Türkçenin Sözvarlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi" çalışmasında, gazetelerde en çok kullanılan söz varlığı ögesinin deyimler olduğu ve bu durumun nedeni olarak deyimlerin, olayları somutlaştırmasına, kısa ve öz bir anlatım güzelliğine sahip olmasına bağlar. Ayrıca bu durumun bir diğer nedenini, gazete yazarlarının haberleri etkileyici ve vurgulayıcı anlatımla yansıtma amacı olarak ifade eder. Bu çalışmada, Erbakan'ın konuşmalarını etkileyici ve vurgulayıcı kılan en önemli ögenin deyimler olduğu sonucuna varılmıştır.

Anlatımı güçlü kılmak için başvurduğu tekrar öbekleri, konuşmacının anlatımını güçlü kılmaktadır. Türkçede tekrar öbeklerinin en çarpıcı yönü, ifadeyi güçlendirmesidir. Türkçe, tekrar öbeklerinin çok olduğu sayılı dillerdendir.

Türkçe kalıp söz diğer ismiyle ilişki sözleri açısından oldukça zengin bir dildir. Bunun nedeni, sosyal bir toplum olmanın yanında kültür ve inancın dile olan etkisindendir. Siyaset de insan ilişkisi üzerine kuruludur. Bu gerçeği göz önüne aldığımızda Erbakan'ın kalıp sözleri sık kullanması önemlidir.

Az sözle etkili bir anlatım sağlayan atasözlerinden sadece bir kez yararlanılmıştır. İnönü ve Erdoğan'ın da konuşma metinleri üzerine yapılan çalışmada he iki liderin de atasözünü çok az kullandıkları ifade edilmiştir (Ataşcan, 2019). Bu çalışmada da Erbakan'ın en az kullandığı söz varlığı ögesinin atasözü olduğu sonucuna varılmıştır.

İlgili olduğu alana özgü anlamlar taşıyan terimler de yine dilimizin zenginliğini yansıtan somut ifadelerdir. Erbakan konuşmalarında çok sayıda terim sözcük kullanmıştır. Cümle bağlamı ile düşünüldüğünde farklı alanlara ait olduğu tespit edilen bu ifadelerin sık kullanılması, konu hakimiyetine kanıt gösterilebilir.

Topluma mal olmuş, bir öyküsü olan ya da söyleyeni belli olan ifadeler de söz varlığının önemli öğelerindendir. Bir siyasetçi ve akademisyen olarak düşünüldüğünde, konuşmalarda kullanılan kalıplaşmış ifadelerin az olduğu söylenebilir.

Her mesleğin, her iş alanının kendine özgü bir dili vardır. Jargon olarak da isimlendirilen bu dil argodur. Argo, sokak dili ya da kötü bir dil olarak bilinse de aslında bir zümrenin kendi aralarında kurdukları bir anlaşma sistemidir. Erbakan konuşmalarında argoya pek yer vermemiştir. Ataşcan'ın (2019) çalışmasında tespit ettiği argo ifadelerin sayısına bakıldığında Erbakan'ın, İnönü gibi argo sözcükleri az kullandığı tespitine varılmıştır.

Çalışmamızda, siyasi bir hatibin konuşmaları örnek alınarak Türkçenin söz varlığı ögeleri tespit edilmiştir. Bu tespitle, konuşmacının dile hakimiyeti ve kullandığı farklı söz varlığı ögeleri ile kullandığı sözcüklerin kaynak dili tespit edilmiştir. Ayrıca kendine özgü bir üslubu olan Erbakan'ın mizahi yönü ele alınmıştır.

Gökdoğan (2019) çalışmasında, siyasilerin konuşmalarında halk kültürü unsurlarına geniş yer verdiklerini ifade eder. Ayrıca Erdoğan'ın, sözlü kültürümüzün mihenk taşları olan atasözleri ve deyimlerin kaybolup gitmemesi gerektiğini ifade ettiğini belirtir. Bu çalışmada, Erbakan'ın atasözleri ve deyimlerin korunmasına dair bir ifadesine rastlanmamıştır.

Konuşma metinlerinde, dil zenginliğimizin kanıtı olan söz varlığı ögelerinden atasözü, deyim, terim, kalıp söz, tekrar öbekleri, argo ile siyaset dilinde sözcük kökenini tespit etmek ve siyasetin mizahi yönünü ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda Erbakan'ın konuşmalarında kullandığı söz varlığı ögeleri, konuşma metninde geçen yabancı kelimeler ve mizahi ifadeler belirlenmiştir.

Başbakan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın konuşma metinleri söz varlığı açısından incelenmiş ve inceleme neticesinde şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Edebi eserler ve ders kitapları, söz varlığı incelemeleri açısından güncelliğini hep korumuştur. Ancak konuşma metinlerinin de söz varlığı incelemeleri yapılabilir.
2. Konuşmanın etkili olduğu alanların başında siyaset dili gelmektedir. Siyasi konuşmaların söylem analizleri ve iletişim yönü çalışmalarına konu olduğu gibi söz varlığı açısından da incelenebilir.
3. Farklı siyasi parti temsilcilerinin konuşmaları söz varlığı açısından karşılaştırılmalı olarak incelenebilir.
4. Belirli bir siyasi partinin temsilcileri, geçmişten günümüze kadar genel başkanlık yapmış olan kişilerin söz varlığından ne kadar yararlandığı ortaya konulabilir.
5. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları konuşma metinleri söz varlığı açısından incelenebilir.
6. Siyasi parti temsilcilerinin seçim dönemindeki TRT konuşmaları söz varlığı açısından incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2011). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Akyol, & Temur. (2013). *Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi*. A. Kırkkılıç, H. Akyol (Ed), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Atabay, N., Kutluk, İ., & Özel, S. (1983). *Sözcük Türleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Olgaç Yayınevi.
- Ataşcan, A. (2019). *Cumhurbaşkanları İsmet İnönü ile Recep Tayyip Erdoğan'ın Meclis Konuşması Üzerine Söz Varlığı İncelemesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi. Karabük
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Türkiye
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Çotuksöken, Y. (1992). *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. (1. Basım). İstanbul: CemYayınları.
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gencan, T. N. (1966). *Dilbilgisi* (s. 1). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Ankara.
- Gökdoğan, M. (2019). *Türkiye'de Son Dönem (2000-2018) Siyaset Dilinde Halk Bilimi Unsurları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi. Denizli

- Hasırcı, S. (2008) *Türkçenin Sözcük Varlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Ankara Üniversitesi. Ankara
- Hatiboğlu, V. (1982). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCTF Yayınevi.
- İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınevi.
- Karahan, L. (2018). *Türk Dili Üzerine Birkaç Söz*. Akın, C. (Ed.) *Türk Dilinin Çağdaş Sorunları ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. (1. Basım). Ankara: TDK Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Onan, B. (2011) *Anlama Sürecinde Türkçenin Yapısal İşlevleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özbay, M. & Melanlıoğlu, D. (2008). *Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30-45.
- TDK *Türk Dil Kurumu*: www.tdk.com.tr (2021)
- TDK (2005): *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (1997). *Türkoloji Eleştirileri*. Ankara: Simurg Yayınevi.
- Uygur, C.V., Öztürk, Y., Kutludağ, Ş. ve Çalışkan, Ş. (2010). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Uygur, N. (2008). *Dilin Gücü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zülfikar, H. (2015). *Söz varlığı, Yazım ve Anlatım Açısından Türkçedeki Gelişmeler*. Ankara: TDK.
- https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/basbakanlarimiz_genelkurul_konusmalari/basbakanlarimiz_cilt9.pdf (2020, 5 Aralık)

http://www.esam.org.tr/pdfler/siyasi_dokumanlar/3%20RP/RP%201996%20TBMM%20Grup%20Toplant%C4%B1s%C4%B1%20Konu%C5%9Fmalar%C4%B1-Prof.%20Dr.%20Necmettin%20Erbakan.pdf (2020 10 Kasım)

<https://www.youtube.com/watch?v=FAGaYYNNuGQ&t=97s> <https://sozluk.gov.tr/> (2021, 4 Nisan)

<https://www.ethnologue.com/>. (2021, 18 Şubat)

<http://feymag.com/Haberler/Detay/Tarih/19-Yuzyilda-kurami-uygulanmaya-baslayan-Mizahin-kokeni> (2021, 6 Mart)

<https://www.webtekno.com/dunyada-en-cok-konusulan-100-dil-turkce-kacinci-sirada-h86167.html> (2021, 2 Şubat)

<http://www.balikesir.edu.tr/site/icerik/turk-dili-bolumu-195> (2021, 19 Ocak)

<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/turkce-en-cok-ogrenilen-5-dil> (2021, 12 Ocak)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dillerin_%C4%B0internet_%C3%BCzerindeki_kullan%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1 (2021, 9 Ocak)

EKLER

Tablo 2 GKK Kullanıla Söz Varlığı Örnekleri

Deyimler	Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)	Terimler	Kalıplaşmış İfadeler	Tekrar Öbekleri (İkileme)
Bağlı kalmak	Allah’a emanet ediyorum	Ada	Alkollüyken	adım
Bir araya gelmek	Allah aşkına	Anayasa	namaza	adım
Boş durmama k	Allah razı olsun	Anonim şirketi	yaklaş- mayın!	alt alta
Çaba göstermek	Allah’ın izniyle	Aritmetik	Berat-i zimmet	ayrı ayrı
Çaba harcamak	Arz edeceğim	Asgari ücret	esastır.	bir bir
Ders almak	Aziz ve muhterem	Aysberg	Hakimiyet	gece
Devreye sokmak	Beyefendi	Azınlık	kayıtsız	gündüz
Dikkate almak	Cenab-ı Hak	Bakanlar kurulu	şartsız	hayal
Dikkatleri çekmek	Çok şükür	Belediye	milletindir!	meyal
Elde etmek	Çok teşekkür ediyorum	Bono	İki günün aynı olması	ikide bir
Ele almak	Değerli milletvekilleri	Borsa	Ya istiklal ya ölüm!	inim inim
Faaliyet göstermek	Edirne’den Van’a	Burs		
	Er meydanı	Bürokrasi		
	Hakka riayet etmek	Bütçe		
	Hanımfendi	Demokrasi		
		Dış borç		
		Dış politika		
		Dış ticaret		

Fikir almak	Hayırlı olmasını diliyorum	Döviz kuru	Yaptıkları-	Kalem
Gark etmek	Hayırlı olsun	Egemenlik	mıza sizin	kalem
Gayret göstermek	Hürmetle muhabbetle selamlıyorum	Elektrik santrali	hayalinin	karşı
Gözden geçirmek	İbadet aşkıyla	Emekli	yetişmez	karşıya
Haber vermek	İnşallah	Enflasyon		kat kat
Hak etmek	Kutlu olsun	Entegrasyon		kolay
Harekete geçmek	Müjdeler olsun	Fabrika		kolay
Hedef almak	Müsaade buyurursanız	Faiz		
Hoşuna gitmek	Müsaade ederseniz	Finans		kurulur
İslah etmek	Rica ediyorum	Finansman		kurulmaz
İşık tutmak	Sağ olun	Fon		
İdrak etmek	Saygıdeğer	Gümrük birliği		olsa olsa
Kaşıkla verip kepeyle geri almak	Sayın başkan, sayın milletvekilleri	Güvenoyu		
Katkıda bulunmak	Sevgilerimi, saygılarımı sunuyorum	Havaalanı		seneden seneye
Kolları sıvamak	Sevgiyle muhabbetle selamlıyorum	Hayali ihracat		
Kontrol altında tutmak	Tebrik ediyorum	Hektar		
	Temenni ediyorum	Hidroelektrik		yanı sıra
		Hükümet		
		İçtüzük		yavaş
		İhracat		yavaş
		İlke		
		İstihdam		yıldan yıla
		İşçi memur esnaf		
		İthalat		
		Kadük olmak		

Mal olmak	Teşekkürleri sunacağım	Kanun tasarısı		
Meydan vermemek	Teşekkürlerini arz etmek	Kanun teklifi		
Ortadan kaldırmak	Vesile olmasını diliyorum	Kara para		
Ortaya çıkarmak		Kartel		
Ortaya koymak		Kilometre		
Özen göstermek		Kilovat		
Özür dilemek		Koalisyon hükümeti		
Rol almak		Laik		
Rol oynamak		Liberal		
Sadık olmak		Liman		
Sahip çıkmak		Lojman		
Sansür koymak		Mahalli idare		
Sevk etmek		Makroekonomik		
Son vermek		Merkezi idare		
Söz açmak		Modernizasyon		
Söz konusu olmak		Motor		
Şiar edinmek		Muhalefet		
		Norm		
		Nükleer santral		
		Olağanüstü hal		
		Otomasyon		
		Önerge		
		Özelleştirme		
		Portföy		

Takdir etmek		Prim		
Tedbir almak		Repo		
Teşvik etmek		Sansür		
Üzerinde durmak		Sendika		
Vücut bulmak		Sermaye piyasası		
Yerine getirmek		Sigorta		
Yol göstermek		Sivil toplum örgütü		
Yön vermek		Stabilize		
Yürürlüğe koymak		Stopaj		
Zaafa düşmek		Taban fiyat		
		Tasarruf		
		Telekomünikasyon		
		Vadeli işlem		
		Vakıf		
		Vergi		
		Yasa		
		Yaygın eğitim		
		Yerel yönetim		
		Yükseköğretim		

Tablo 3 GK Kullanılan Söz Varlığı Örnekleri

Deyimler	Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)	Terimler	Kalıplaşmış İfadeler	Tekrar Öbekleri (İkileme)
Adım atmak Adım atmaya başlamak Ağzına almak Arzu etmek Aslan kesilmek Aslına dönmek Ayağa kalkmak Ayak sürümek Ayak uydurmak Bağrı yanmak Bağrına basmak	Allah iki cihanda saadet, selamet versin Allah muvaffak etsin Allah mübarek etsin Allah nasip edecek Allah rahmet etsin Allah razı olsun Allah vermesin Allah'a emanet olun Allah'a şükürler olsun Allah'ın izniyle Allah'ın lütfuyla Alnından öpüyorum	Aritmetik Asgari ücret Bavul ticareti Borç Bütçe Çap Çevre Demokrasi Dış ticaret Dış ticaret açığı Döviz Enflasyon Eşelmobil Faiz Fon Genelge Gensoru Güven oylaması	Her şey aslına döner. Yeter artık söz milletindir! Her şey aslına rücu eder	aç açık adım adım allak bullak alluk bullak aşağı yukarı ayrı ayrı başlar başlamaz belde belde bir bir canıyla başıyla çok çok çoluk çocuk fakir fukara

Bayram havası	Aziz milletimiz	Hazine bonusu		gece gündüz
Bir araya gelmek	Aziz ve muhterem kardeşlerim	Hazine senedi		geceli
Canla başla	Başsağlığı diliyorum	Holding		gündüzlü
Cereyan etmek	Cenab- ı Allah	Hükümet		gümrük mümruk
Çığ gibi büyümek	Cenab-ı Allah'tan dileyerek	İhracat		halis muhlis
Destan yazmak	Cenab-ı Hakk'ın lütfuyla	İstihdam		kat kat
Devre dışı bırakmak	Çok şükür	İthalat		kaynak kaynak
Dikkate almak	Çok teşekkür ediyoruz	Kalkınma		kendi
Dört gözle beklemek	Davet ediyorum	Kalkınma hızı		kendile- rine
Dumura uğramak	Elhamdülillah	Kanun		köy köy
Düğmeye basmak	Esselamü aleyküm	Kanun tasarısı		pırıl pırıl
El atmak	Hayırlı bir iş	Kanun teklifi		rahat rahat
El birliği	Hayırlı olmasını diliyorum	Kâr		seve seve
Gayret göstermek	Hayırlı olsun	Kararname		sık sık
	Hepinizi saygı ile selamlıyorum	KDV		tıkır tıkır
		Kombina		üst üste
		Konut		yavaş yavaş
		Kredi		
		Lokomotif		
		Milli gelir		
		Müessese		
		Müzakere		
		Nema		
		Parlamento		

Görüş birliğine varmak	Hürmetle muhabbetle selamlıyorum	Parsel Parya Pergel Prim Profesör Rejisör Repo Rezerv Spekülatif Sübvansiyon Tahvil Teminat mektubu Transformatör Tüzel kişi Üretim Vergi Veto Zam		Yavaş yavaş yavaş zaman zaman
Gözden geçirmek	Saygıyla, hürmetle selamlıyorum			
Havanda su dövmek	İnşallah			
Hayata geçirmek	Kalpten, yürekten kutluyorum			
Hayır işlemek	Kıymetli			
Hayret etmek	Muvaffakiyetler diliyorum			
Heba etmek	Müjdeler olsun Sağ olun			
Hesaba katmak	Saygıyla selamlıyorum			
Hizmet etmek	Sayın Selamet versin			
Işık tutmak	Sevgi ile kucaklıyorum			
İcap etmek	Şükranlarımızı sunuyorum			
İfa etmek	Tebrik ediyorum			
İftihar etmek	Teşekkür arz ediyorum			
İhale etmek				
İhmal etmek				

İhtiva etmek	Teşekkürlerimi sunuyorum			
İmdada koşmak	Vesile olmasını diliyorum			
İntikal etmek				
İstila etmek				
Kâr etmek				
Kolları sıvamak				
Kökü kazınmak				
Masaya yatırmak				
Meydana getirmek				
Müjde vermek				
Nöbet beklemek				
Ortadan kaldırmak				
Ortaya koymak				
Parmak basmak				

Parmak				
ısırmak				
Rol				
oynamak				
Saymakla				
bitmemek				
Seferber				
olmak				
Şart				
koşmak				
Takdim				
etmek				
Tanzim				
etmek				
Tarihe				
karışmak				
Tatbik				
etmek				
Tek vücut				
olmak				
Temel				
atmak				
Tespit				
etmek				
Teşkil				
etmek				
Teşvik				
etmek				

Ümit etmek				
Yerinde saymak				
Yerine getirmek				
Yön vermek				
Yüzü gülmek				
Zemin hazırlamak				